

AB - TÜRKİYE GERİ KABUL ANLAŞMASI ve VİZE SERBESTİSİ

Toplantı Notları

İSTANBUL BAROSU YAYINLARI

"Bandrol Uygulaması'na İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5. maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir."

Genel Yayın Sıra No: 248
2014 / 14
ISBN No: 978-605-9050-12-8
Yayıncı Sertifika No: 12457

Toplantı Notları

Yayına Hazırlayan
Prof. Dr. Sibel ÖZEL

İstanbul Barosu Yayınları

Serdarı Ekrem Cd. No.7 Beyoğlu / İstanbul
Tel: (0216) 427 37 22 / Faks: (0216) 427 05 49
dergi@istanbulbarosu.org.tr

Tasarım / Uygulama / Baskı

Tor Ofset San. Tic. Ltd. Şti.
Hadımköy Yolu Akçaburgaz Mahallesi
4. Bölge 9 Cadde 116. Sokak
No: 2 Esenyurt/İstanbul
Tel : 0 212 886 34 74 (Pbx)
Fax: 0 212 886 34 80
E-Posta: tor@torofset.com.tr
Matbaa Sertifika No: 13137

Birinci Basım: Aralık 2014
Bu kitap İstanbul Barosu Yönetim Kurulu Kararı ile bin adet basılmıştır.

İSTANBUL BAROSU
ve
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
HUKUK FAKÜLTESİ
**AB - TÜRKİYE
GERİ KABUL
ANLAŞMASI ve
VİZE SERBESTİSİ**

**14 Mayıs 2014,
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi**

İSTANBUL BAROSU YAYINLARI

Serdarı Ekrem Cd. No.7 Beyoğlu / İstanbul
Tel: (0216) 427 37 22 (pbx) Faks: (0216) 427 05 49
dergi@istanbulbarosu.org.tr

İÇİNDEKİLER

AÇILIŞ

Prof. Dr. Sibel ÖZEL.....7

Doç. Dr. İsa DÖNER 13

Av. Hüseyin ÖZBEK..... 15

II. OTURUM

Melih ÖZSÖZ 17

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Akif POROY.....39

Yrd. Doç. Dr. Lami Bertan TOKUZLU.....52

Soru - Yanıt.....72

II. OTURUM

Prof. Dr. Haluk GÜNUĞUR 83

Doç. Dr. Yonca ÖZER..... 103

Yrd. Doç. Dr. Gerçek YÜCEL..... 116

Soru - Yanıt..... 132

İSTANBUL BAROSU
ve MARMARA ÜNİVERSİTESİ
HUKUK FAKÜLTESİ
AB - TÜRKİYE GERİ KABUL
ANLAŞMASI ve VİZE SERBESTİSİ

14 Mayıs 2014,
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve İstanbul Barosunun ortaklaşa düzenlediği “*Avrupa Birliği - Türkiye Geri Kabul Anlaşması ve Vize Serbestisi*” konulu panele hoş geldiniz. Açılış konuşmasını yapmak üzere konferans başkanı Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi (M.Ü.H.F.) Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Sibel Özel'i kürsüye davet ediyorum.

Prof. Dr. SİBEL ÖZEL (*M.Ü.H.F. Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı Başkanı*) - Değerli misafirler, saygıdeğer meslektaşlarım, sevgili öğrenciler; Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesiyle İstanbul Barosunun ortaklaşa düzenlediği panelimize hoş geldiniz diyerek, açılış konuşmama başlamak istiyorum. Fakat daha öncesinde dün yaşanan ve bütün Türkiye'yi yasa boğan olayla ilgili birkaç şey

söylemek istiyorum. Gerçekten çok acı verici olay, Soma'da yüzlerce maden işçisi hayatını kaybetti. Hepsine Allah'tan rahmet, yakınlarına sabır diliyorum, bütün Türkiye'nin başı sağ olsun. 6 ay önce Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Soma'daki maden kazalarında ölenler için Araştırma Komisyonu önerisi getirildi ve maalesef Meclisteki aritmetik nedeniyle 20 gün önce bu öneri reddedildi. Orada daha önce de gerçekleşmiş olan ölümlerin araştırılması için bir komisyon kurulması isteniyordu ve bu olmadı, kapatıldı. Dün de bu korkunç olay gerçekleşti.

Bugünkü konferansımız *“Avrupa Birliği-Türkiye Geri Kabul Anlaşması ve Vize Serbestisi”* üzerine. Türkiye ile AB arasında Geri Kabul Anlaşması diye isimlendirdiğimiz bir anlaşma imzalandı. Bunun anlamı, yani geri kabul dediğimiz olay, yasadışı yollarla Avrupa Birliği ülkesine giden veya bu ülkelerde bulunmaları artık yasadışı sayılan Türk vatandaşları veya üçüncü ülkelerin vatandaşları eğer Türkiye'den geçiş yapmışlarsa Türkiye'de iade edilecek. Aynı şekilde yasadışı yollarla AB üyesi ülkelere Türkiye'ye gelen AB üyesi ülke vatandaşları veya üçüncü ülke vatandaşları da AB üyesi ülkelere iade edilecek. Bu anlaşma Avrupa Birliği tarafından 4 Mart 2003'te önerilmiş, 2005-2006 yıllarında 4 tur müzakere edilmiş ve 21 Haziran 2012 tarihinde paraflanmıştır. Son olarak da 16 Aralık 2013 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği arasında *“izinsiz ikamet eden kişilerin geri kabu-*

lüne ilişkin anlaşma” başlığıyla Ankara'da iki taraf temsilcilerince imzalanmıştır. Bu anlaşma vize muafiyeti için yapılan müzakerelerin ön koşulu olarak ortaya konulmuştur. Aslında bütün aday ülkeler Geri Kabul Anlaşması imzalamışlardır. Ancak bütün aday ülkeler üyelik müzakerelikleri başladıkları andan itibaren vizesiz seyahat imkânından yararlanmışlardır. Fakat Türk vatandaşlarının AB üyesi ülkelere vizesiz seyahati Avrupa Birliği tarafından bir tehdit olarak algılandığı için tam üyelik müzakerelerinin başladığı 2005'ten beri bu konuda bir gelişme olmamıştır.

Türkiye-Avrupa Birliği ortaklık hukuku çerçevesinde verilmiş Avrupa Birliği Adalet Divanı kararlarının yeni kısıtlama getirmeme (standstill) çerçevesinde belli kategori Türk vatandaşları için vizesiz seyahat imkânı tanıdığına da altını çizelim. Ancak bu kararlar ilgili ülkelerde dahi etkin bir uygulama imkânı elde edememiştir. Avrupa Birliğinin Türk vatandaşlarının serbest dolaşımına gösterdiği bu direnç Geri Kabul Anlaşmasıyla birlikte ele alınan Vize Muafiyeti Yol Haritasında Türkiye'den istenilen taleplerle birlikte bir kez daha kendisini göstermiştir. Söz konusu yol haritasında konuyla ilgili olmayan hususlar, talepler ve şartlar yer aldığı için, Avrupa Birliğiyle yürütülen müzakerelerde Meşruhatlı Yol Haritası hazırlanmış ve vize diyalogunun bu harita temel alınarak yürütülmesi kararlaştırılmıştır. Söz konusu yol haritası, vizesiz seyahat için güvenli bir çevre yaratma amacıyla Türki-

ye'den hukuki, idari reformlar yapmasını talep etmektedir. İşte bu taleplerden en önemlisi de 21 Haziran 2012 tarihli Geri Kabul Anlaşmasının onaylanmasıdır. Türkiye söz konusu anlaşmayı tam ve etkin bir biçimde uygulamak zorundadır.

Türkiye, Avrupa Birliğinin üçüncü ülkelerle Geri Kabul Anlaşması yapma konusunda Türkiye'ye etkin bir destek sağlayacağını ummaktadır. Avrupa Birliği bütün AB üyesi ülke vatandaşlarının ayrımcılık yapılmaksızın Türkiye'ye vizesiz seyahatine izin verilmesini istemektedir. Buna karşılık da Türkiye Türk vatandaşlarına vizesiz seyahat imkânı tanıyan bütün AB üyesi ülkelere mevcut vize koşullarının kaldırılacağını belirtmiştir.

Yine Avrupa Birliğinin Türkiye'den istediği bir başka husus: 1951 tarihli mültecilerle ilgili Cenevre Sözleşmesine Türkiye'nin koyduğu çekincenin kaldırılmasıdır. Bu talebe karşılık Türkiye ancak AB'ye tam üyelik gerçekleştirdi takdirde bu çekinmeyi kaldıracağını belirtmiştir.

Türkiye üçüncü ülkelere gelecek hukuka aykırı göçleri engellemek için yeterli mali ve insan kaynağı temin edecektir. Bu noktada Avrupa Birliğinin Türkiye'ye mali ve teknik yardım yapması gerektiği Türkiye tarafından öne sürülmüştür. Bu yol haritası kapsamında Türkiye Avrupa Birliği standartlarında kişisel verilerin korunmasıyla ilgili mevzuatı kabul etmeli ve uyum yasası çıkarmalıdır. Yine Avrupa Birliğinin bu

yol haritasında Türkiye'den istediği şeylerden biri Türkiye içinde Türk vatandaşlarının hiçbir ayrımcılığa uğramadan serbestçe seyahat etmesine imkân tanınmasıdır. Bunu ilginç bulabilirsiniz, ama yol haritasında bu açıkça yer alıyor. Vize diyaloguyla hiçbir alakası olmayan bu konu bu yol haritasında yer alınca Türk tarafı da Türk Anayasası hükümlerine atıf yapmak mecburiyetinde kalmıştır. Çünkü Anayasamıza göre bütün Türk vatandaşları ırk, din, felsefi görüş ayrımı olmaksızın serbestçe Türkiye içerisinde dolaşma hakkına zaten sahiptirler.

Bu yol haritasında ilginç bir konu daha var, onu da belirtmeden geçemeyeceğim. Avrupa Birliği "**azınlıkların korunması ve vatandaşların hakları**" başlığı altında Türkiye'den Romanların koşullarını geliştirmesini istemiştir. Türkiye bir kez daha Lozan Sözleşmesine atıf yaparak Romanların azınlık olmadığını hatırlatma mecburiyetinde kalmıştır.

Sonuç itibarıyla Geri Kabul Anlaşması uygulandığında ve yol haritasında belirlenen reformlar gerçekleştiğinde Avrupa Birliği Türkiye için uyguladığı vize zorunluluğunu kaldırabilecektir. Bu konuda kesin bir taahhüt olmadığına da altını çizelim. Bugün burada Geri Kabul Anlaşması ve vize serbestisiyle ilgili yol haritasının ayrıntılarını göreceğiz. Avrupa Birliği sürecinde Türkiye Geri Kabul Anlaşması yapmak zorundaydı. Ancak müzakereler yeterince güçlü bir şekilde yapıldı mı? Bu anlaşma Türkiye'nin çıkarlarını yeterince gözetiyor mu?

Avrupa Birliğinde yaşayan ve iadeye konu olan Türk vatandaşlarının orada yasal süreci tamamladıktan sonra mı Türkiye'ye dönmeleri söz konusu olacak, yoksa bu süreç tamamlanmadan Türkiye'ye iade gerçekleştirilecek mi? Sözleşme mülteciler ve sığınmacılar açısından bazı tehditler ve sakıncalar getiriyor mu? Yine sözleşme tüm göçmen işçilerin ve aile fertlerinin haklarının korunmasına dair uluslararası sözleşme uyarınca sağlanan güvencelerle çelişik hükümler barındırıyor mu? Anlaşmanın uygulanmasının Türkiye'ye yükleyeceği mali yükün ve külfetin ne kadarına Avrupa Birliği katılacak ve ne oranda nasıl katılacak? Avrupa Birliği müktesebatı ve Ankara Anlaşmasıyla sahip olduğumuz vizesiz dolaşım hakkı Geri Kabul Anlaşmasından nasıl etkilenecek? Bu ve daha fazla pek çok sorunun cevabını bugün değerli katılımcılarımız bize açıklayacaklar. Ben hepsine şimdiden değerli katkıları için teşekkür ediyorum. Verimli ve aydınlatıcı bir toplantı olacağını ümit ederek, hepinizi saygıyla selamlıyorum, teşekkürler.

SUNUCU- Barodaki yoğun çalışmalarını dolayısıyla İstanbul Barosu Başkanı Av. Doç. Dr. Ümit Kocasakal panelimize katılamamıştır, iyi dilek ve temennilerini tarafımıza iletmıştır. Dekanımız Prof. Dr. Mehmet Emin Artuk rektörlük çalışması dolayısıyla programımıza katılamamaktadır, yerine açılış konuşmalarını yapmak üzere dekan yardımcımız Doç. Dr. İsa Döner Hocayı kürsüye davet ediyorum.

Doç. Dr. İSA DÖNER (M.Ü.H.F. Dekan Yardımcısı) - Öncelikle tabii dünkü elim üzüntü verici hadisede vefat edenlere Allah'tan rahmet dilemek, yakınlarına ve hepimize sabır niyaz ediyorum. Bu yüzyılda böyle bir hadisenin olması daha da üzüntümüzü arttırdığını söyleyebiliriz.

Hocamız, Prof. Dr. Emin Artuk Hocamız, Dekan Hocamız rektörlük seçimlerinde aday olması sebebiyle ve seçimin de yaklaşmış olması sebebiyle yoğun bir çalışma içerisinde olması dolayısıyla sempozyuma önceki programdan dolayı katılmamış, bu sebeple hocamızın yerine ben buraya gelmiş bulunmaktayım.

Öncelikle hepinize hoş geldiniz diyelim. Biz idare olarak, yani Dekanlık olarak bu tür sempozyumların sonuna kadar arkasında olduğumuzu beyan edelim ve bu tür önemli konuların da gündeme gelmiş olması üniversitemiz adına çok gurur verici, onurlandırıcı bir hadise olduğunu söyleyebilirim.

Şimdi fakültemizin milletlerarası özel hukuk anabilim dalı ve İstanbul Barosu ortaklaşa düzenlendiği "*Avrupa Birliği-Türkiye Geri Kabul Anlaşması ve Vize Serbestisi*" konulu paneli düzenlemiş olduğunu görüyoruz. Avrupa Birliğiyle Türkiye arasında vize serbestisi diyalogu mutabakat metni ve Geri Kabul Anlaşması 16 Aralık 2013 tarihinde Ankara'da imzalanmış olduğunu görüyoruz. Bu geri kabul anlaşmaları bir ülkeye ya da ülkeler topluluğuna yasadışı

yollardan giren ya da o ülkede kalması yasadışı duruma düşen kişilerin anlaşma yapılmış kaynak ülkeye ya da en son geçtikleri transit ülkeye geri gönderilmesini düzenlemekte. Bu itibarla Avrupa Birliği-Türkiye Geri Kabul Anlaşmasıyla Avrupa Birliğine Türkiye'den yasadışı yollarla giriş yapmış ve yine Avrupa Birliğinde bulunması vize süresinin bitmesi nedeniyle yasadışı hale gelmiş Türkiye ya da üçüncü ülke vatandaşlarının Türkiye'de aynı koşullar altında üçüncü ülke vatandaşlarına Türkiye'de bu Avrupa Birliği ülkelerine iadesini kapsadığını görmekteyiz. Bu Geri Kabul Anlaşmasıyla vize muafiyet süresine ilişkin şu şekilde ortaya çıktığını görmekteyiz: Avrupa Birliği doğruya doğru genişleyen sınırlarını düzensiz göçe karşı koruma amacıyla yakın coğrafyasındaki ülkelerle geri kabul anlaşmalarının imzalanmasının Avrupa Birliğinin bu ülkelere vize kolaylığı ya da vize muafiyeti tanıma sürecinin bir ön koşulu haline geldiğini görmekteyiz. Bu çerçevede Türkiye Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşmasında belirtildiği üzere Türkiye ülkesi üzerinden Avrupa ülkelerine yasadışı yollarla giden üçüncü ülke vatandaşlarını anlaşma yürürlüğe girdikten 3 yıl sonra geri almaya başlayacaktır. Bu durum Avrupa Birliği üzerinden Türkiye'ye gelecek düzensiz ve kontrolsüz göçmenlerin ilgili Avrupa Birliği ülkelerine iadesi için de geçerli olduğunu görmekteyiz. Türkiye bu süreci başarıyla tamamladığı ve üçüncü ülke vatandaşlarının geri kabulüne ilişkin uygulamayı başlattığı zaman da 539/2001 sayılı konsey tüzüğünde bir

değişiklik yapılması gerektiğini görmekteyiz. Bu değişikliklerle Türkiye söz konusu tüzüğün ekinde yer alan ve vize uygulanacak ülkelere yer aldığı negatif listeden vize muafiyetine sahip ülkelerin bulunduğu pozitif listeye alınacaktır. Bu itibarla da Türk vatandaşları için vize muafiyeti gerçekleşmiş olacaktır.

Avrupa Birliği-Türkiye Geri Kabul Anlaşması Vize Serbestisi Panelinin katılımcılarına faydalı olmasını diliyor ve bu paneli düzenleyen İstanbul Barosuna ve Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalına çok teşekkür ettiğimizi ifade ediyorum, teşekkür ediyorum.

SUNUCU- Konuşmalarını yapmak üzere Av. Hüseyin Özbek'i kürsüye davet ediyorum.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK (*İstanbul Barosu Genel Sekreteri*) - Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesinin değerli öğrencileri, kuşkusuz ki hukuk fakültesinin dışında da öğrenci arkadaşlarımız var, hepinizi sevgiyle selamlıyorum. Değerli hocalarımızla, değerli katılımcılarla burada biraz sonra ilk oturumu yapacağımız **"Avrupa Birliği Türkiye Geri Kabul Anlaşması ve Vize Serbestisi"** değişik boyutlarıyla ele alınacak. Bizim İstanbul Barosunun Marmara Üniversitesiyle, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesiyle ilk yaptığı etkinlik değil, biz bu salonda daha önce başka etkinlikleri de müştereken yaptık. İstanbul Barosu olarak Marmara Üniversitesiyle işbirliğinde birlikte üretmekten son derece memnunuz. Başkanımız Av. Doç. Dr. Ümit Ko-

casakal'ın selamlarını, sevgilerini de iletmek istiyorum, gerçekten bugünkü olağanüstü yoğunluğu nedeniyle bulunamadı, bu görevi de bize vermiş oldu. Ben de benden önceki konuşmacılar Değerli Dekan Yardımcısı ve Sibel Hocamız gibi ülkemize, ulusumuza, milletimize başsağlığı diliyorum. Özelleştirme furyası içinde kamunun elinden birer birer çıkan işyerleri, işte bu maden ocakları, buralarda işçi sağlığı ve iş güvenliğinin önemsenmemesi, aldırışsız bir biçimde sırf vahşi kapitalizm anlayışıyla kâr güdüsüyle hareket edilmesi durumunda nasıl facialara yol açtığı görülüyor. Gerçekten son derece trajik bir olay, ama bunu kader deyip bir Fatih'a'yla geçiştirmek yerine sorumlularının teşhir edilmesi, sorunun daha sağlıklı bir biçimde ortaya konulmasının gelecekteki benzer faciaları, benzer kazaları önlemede daha etkili olacağını düşünmekteyim. Ben bu duygularla panelimizin de verimli geçeceği inancıyla hepimize saygılar sunuyorum.

SUNUCU- 1. Oturumda sunumlarını yapmak üzere Melih Özsöz, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Akif Poroy, Yrd. Doç. Dr. Lami Bertan Tokuzlu'yu sunumlarını yapmak üzere platforma davet ediyorum.

I. OTURUM

Av. HÜSEYİN ÖZBEK - İlk oturumumuzun başlangıç saati 11.00, gecikmiş sayılmayız.

11.00-13.00 arası yapılması öngörülen ilk oturumda Melih Özsöz İktisadi Kalkınma Vakfı genel sekreter yardımcısı ve araştırma müdürü, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Akif Poroy Lefke Avrupa Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi, Yrd. Doç. Dr. Lami Bertan Tokuzlu İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi. Tabii Mehmet Akif Poroy'un bir sıfatı daha var, onu da söylemek durumundayım, İstanbul Barosunun çok değerli bir üyesi, yine Prof. Dr. Sibel Özel bu panelin düzenlenmesinde çok büyük emeği olan İstanbul Barosu üyesi ve Türkiye Barolar Birliği delegemizdir. Dolayısıyla biz burada misafir eden olmaktan çok kendi mutfağımızdayız diyebiliriz. Ben konuşmacıların zamanından daha fazla almamak düşüncesiyle ilk sözü Melih Özsöz'e veriyorum. İlk turda yarımşar saatlik konuşma süreleri var katılımcıların, buyurun.

MELİH ÖZSÖZ (İktisadi Kalkınma Vakfı Genel Sekreteri) - Sağ olun Sayın Başkan. Saygıdeğer konuklar, öncelikle hem şahsım, hem temsil ettiğim İktisadi Kalkınma Vakfı adına dün yaşanan bu elim kazadan dolayı gerçekten biz de başsağlığı diliyoruz, hakikaten zor bir gün. Tabii bunlar Türkiye'nin görünen görünmeyen sorunları, aslında buradan da yine Türkiye'nin görünen görünmeyen bir başka sorununa doğru hareket ediyoruz. Şimdi Sayın Başkan, ben programa baktığım zaman tabii burada isminin önünde avukat veya herhangi bir akademik title ... (37.55) unvanı olmayan tek kişi burada benim. Evet, ben avukat

değilim, hukuk fakültesi veya hukuk eğitimim de yok. İktisadi Kalkınma Vakfı bir iş örgütü, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği kapsamında Türkiye'nin Avrupa Birliği kapsamındaki ve oradaki sözcülüğünü yapan bir vakıf ve bizim de uzun süredir üzerinde çalıştığımız vize ve onunla bağlantılı olarak da geri kabul özellikle son yıllarda çalıştığımız bir konu. Dolayısıyla burada hem avukat, hem de akademisyen olmamanın, bir de sivil toplumcu olmanın verdiği artık bir rahatlıkla biraz daha hukukun dışında ki bu kadar burada değerli profesörler, hukukçular varken, hukuktan hiç bahsetmeden hatta konunun biraz daha iş dünyası ve insani yönü üzerinde durmayı uygun gördüm.

Az önce söylediğimiz gibi, Sayın Profesör Özel'in de söylediği gibi geri kabulü aslında vizeden ayırmak çok mümkün değil, o yüzden benim sunumum biraz daha hem vize, hem geri kabul üzerinden ilerleyecek bir sunum. Öncelikle vizenin ne olduğunu, vize sorunu diyoruz, biz bunu iş dünyası olarak, Türk iş âlemi olarak nasıl görüyoruz, arkasından Türk vatandaşlarını vizesiz seyahatin, vizesiz Avrupa'nın kısa bir tarihinden bahsedip, bu sorunun boyutlarını incelemek ve en sonunda da vizesiz seyahate doğru Türkiye'ye yeni sunulan geri kabul ve geri kabul süreçleriyle ilgili de bilgi vermek istiyorum.

Bu çok bizim sürekli olarak takip ettiğimiz vize kısıtlamalar endeksine göre, 2013 yılında Türk vatandaşları sadece 94 ülkeye veya böl-

geye vizesiz bir şekilde giriş hakkına sahipler ve bu listede de 42. sırada yer alıyorlar Saint Lucia adalarıyla beraber, listenin üst sıralarına gittiğiniz zaman 173, neredeyse dünyanın tüm ülkelerine vizesiz olarak gidebilen İskandinav ülkelerini görüyorsunuz. En aşağıda da Afganistan vatandaşları dünyanın sadece 28 ülkesine vizesiz bir şekilde gidebiliyorlar. Burada da Huffington Post Gazetesinde **“dünyanın sahip olunan en kötü pasaportları”** başlığıyla da bu haberler yayınlanıyor.

Vize sonra tabii nedir, dün baktığımız zaman vizeler veya pasaport çok daha farklı bir konumdaydı, bugünse çok daha farklı bir konumda. Dün Türk vatandaşları için birçok ülkeye vizesiz seyahat geçerli olurken, bugün birçok ülke girebilmek için Türk vatandaşlarının vizeye tabi olduklarını görüyoruz. Eskiden Türk vatandaşları pasaportu bir kimlik olarak kullanırken, bugün pasaportlar sadece işe yaramıyor, bunun yanında vizeler, çalışma izinleri ve oturma izinleri gibi ek belgelere ihtiyaç duyuluyor. Aynı şekilde sınır kontrolleri eskiden malların serbest dolaşımı söz konusu olduğu zaman bugün maalesef sınırlarda insanların, kişilerin, işadamlarının ve öğrencilerinin kontrol edildiğini görüyoruz. Tabii bu vize sorunu dediğimiz konu özellikle İktisadi Kalkınma Vakfı olarak bizim yaptığımız araştırmalarda -ki tüm kamuoyu için yapılan araştırmalarda- standart ücreti aşan maliyetlerden gecikmelere veya keyfi karar almalarından anlam verilmeyen ret kararlarına kadar çok geniş bir yelpazede sıra-

lanan sorunlar olduğunu da görüyoruz. Birazdan bununla ilgili biraz daha detaylı bilgi vereceğim. Tabii burada Türkiye özellikle AB üyelik sürecinde ve normal kendi Türkiye genelinde genç ve dinamik nüfusa sahip bir ülke olarak sürekli söyleniyor. Bu doğrudur, Türkiye'de 31 000 000 kişi 24 yaşın altındadır. Fakat 15-24 yaş arasında yurtdışına giden ve seyahat eden genç oranı sadece yüzde 10'dur veya başka bir rakam vermek gerekirse, yılda ortalama 650 000-700 000'e yakın Schengen C tipi vize başvurusu yapılmaktadır. 77 000 000'lük bir ülkede bu kadar az vize başvurusunun yapılmasının tabii ki de başka nedenleri vardır ekonomik, sosyal veya siyasi olarak, ancak özellikle Schengen vizesi konusunda bu vizenin artık bir ıstırap olduğu ve bir işkence olduğundan dolayı Türk vatandaşlarının Avrupa'ya gitme kararlarından bile kendini geri çektiğine maalesef şahit oluyoruz.

Az önce de dediğimiz gibi boyutları olarak çok farklı boyutları var: Hukuki, insani, ekonomik ve siyasi boyutlar ki ben burada az önce söylediğim gibi hukuki boyutuna çok girmeyeceğim. Fakat kısa olarak bir tarihe baktığımız zaman 5 Eylül 1980 tarihinde Almanya'da ilk defa Türk vatandaşlarına vizenin geçici bir uygulama olarak başladığını görüyoruz. Hemen arkasından 82 yılına geldiğimizde Belçika, Fransa, Hollanda ve Lüksemburg da Türk vatandaşlarına vize uygulamaya başladı ve bu bir zincir reaksiyon gibi bütün ülkeler AB üye ülkeleri tarafından takip edildi. En sonunda 1

Temmuz 2013 tarihinde Hırvatistan AB üyesi olunca Hırvatistan da Türk vatandaşlarına vize uygulamaya başladı ki o dönemde hatırlarsınız, Hırvatistan konsolosları Hırvatistan'daki hatta bakanlar işte Türkler çok fazla gidiyor Zagreb'e, Zadar'a, Dubrovnik'e, fakat bu vizeden dolayı artık gelmeyecekler korkusuyla da bunu da dile getirmişlerdi. Fakat buna rağmen Hırvatistan kendi tarafını koruyabilmek için daha sonra başı ağarmasın diye Türk vatandaşlarına da vize uygulamaya başladı.

Öncesine baktığımız zaman Ankara Anlaşması, katma protokol, katma protokolün yürürlüğe girmesi ve belki daha da önemlisi 1 Ocak 1996'da Gümrük Birliğinin Türkiye'de Avrupa Birliği arasında işleme girmesiyle beraber bu konunun biraz daha hukuki boyutta alınmaya başladığını görüyoruz. Biz dediğim gibi çok girmeyeceğim bu boyutuna, fakat 1986 tarihli Demirel tarihinden 2013 tarihli Demirkan kararına kadar 27 içerisinde 55 kararın Türk vatandaşlığının serbest dolaşımına ilişkin alındığını görüyoruz. Bunların ötesinde Gümrük Birliği Ortaklık Komitesinin kararları var, ulusal mahkemelerin almış olduğu birçok karar var. Fakat bunlara rağmen Soysal kararı sonrasında Şubat 2009'da Türkiye'de çok olumlu bir hava esmişti. Hatta kimi akademisyenler, kimi sivil toplum örgütleri işte yürüyün arkadaşlar, Almanya'nın kapılarına dayanıyoruz, sıkıyorsa bizi almasınlar gibi de bazı propagandalar yapmışlardı. O olumlu havanın 2013 yılında Demirkan davasından sonrasında maalesef kalmadığını

görüyoruz. Tabii ne oldu? 2009'daki Soysal kararında evet, Avrupa Birliği Adalet Divanı tabii sizler daha iyi bilirsiniz, ama Avrupa Birliğinin benim bildiğim, öğrendiğim kadarıyla Avrupa Birliğinin en yüksek mahkeme ve hukuk organı bir karar verdi ve Türk vatandaşlarının vize koşullarının Avrupa Birliği, o dönemin AB üye ülkeleri tarafından 1 Ocak 1970'e geri çekilmesini istedi. Biz o zaman başkanımız Sayın Prof. Dr. Haluk Kabaalioğlu'nun önderliğinde yaptığımız çalışmalarda -ki Avrupalı iki hukukçu tarafından yapılmış çalışmalarda- bu listede görmüş olduğumuz ülkelerin hiçbirinin Türk vatandaşlarına 1 Ocak 1973'te vize uygulamadığını resmi olarak da gösterdik ve kitaplarla da kanıtladık. Bizim bu çalışmalarımızın arkasından Avrupa Komisyonu bu ülkelere dönerek uygulamalarını kontrol etmelerini istedi. Fakat bu ülkelerin birçoğu maalesef Avrupa Komisyonuna yalan söyledi, sadece Almanya ve Danimarka vize muafiyet belgesi adı altında yepyeni bir sistem oluşturup, Türk vatandaşlarının önüne getirdiler ki biz de o dönem gizli birer müşteri olarak vize muafiyet belgesine dahi başvurduk. Normal vize için bizden 20 belge isterlerken vize muafiyet belgesi için 27 belge istediler. Dolayısıyla bu da aslında bu sorunun ne kadar hukuki boyutta ve hatta teknik ve uygulama boyutunda sorun olduğunun birer kanıtı. Az önce dediğim gibi 2009'daki Soysal kararından 2013 yılındaki Demirkan kararına kadar geçen 4 yıllık sürede 180 derece dönen bir Avrupa Birliği Adalet Divanı var. Hizmet

sunmak ve hizmet almak arasında çok fazla yoğunlaşan tartışmalar var, fakat hukukun üstünlüğü Soysal davasında kabul edilirken, Demirkan davasında maalesef siyasi baskıların olduğu, özellikle kimi üye ülkeler tarafından ve kararın bu yönde alındığına yönelik de bir algı oluştu ve gerçekten de üzücü olan özellikle konunun hukuki boyutunda çok uzun yıllar emek sarf eden bir vakıf olarak Demirkan davasının sonrasında Türkiye'de ve Avrupa'da sanki bu hukukun olduğu bu 27 yılda geçen 55 karar davalar, şunlar bunlar hepsi unutulmuş gibi bir havanın estirilip, Türkiye'nin tekrardan işte geri kabul ve vize yol haritası, serbestlik yol haritasına entegre olmasıydı. Biz bu noktada İKV olarak hukukun ve hukuki kazanımların hiçbir zaman unutulmaması ve bu mücadelenin mutlaka devam ettirilmesi taraftarı olduğumuza da belirtmek istiyorum. Tabii bir de burada özellikle son birkaç ay içerisinde Mart 2014 tarihinde Almanya Berlin'de alınan bir karar var, Korca kararı, belki bunu da görmüşsünüzdür veya okumuşsunuzdur. Bu da aslında entere-san açılımları barındıran bir karar. Dediğim gibi hukuk bölümünü burada bırakmak istiyorum, eminim buradaki diğer katılımcılar çok daha detaylı bir şekilde anlatacaklardır.

Siyasi boyuta baktığımız zaman evet, vize sorunu var. Vize sorunu karşılıklı restleşmelere neden oluyor. Onlar bize Schengen yaparken biz de onlara Şamgen -hatta hatırlarsınız bunu, Zafer Çağlayan'ın, eski bakanın bir sözüydü- yapmaya çalışıyoruz. Hukuk kurallarının maa-

leşef uygulanamadığını görüyoruz, diplomatik çabalar her iki tarafta da mevcut olmasına rağmen bürokratik engeller nedeniyle Türk vatandaşları 1980'li yıllardan beri hâlâ daha vize uygulamalarıyla karşı karşıya kalmış durumdadır ve önümüze yeni getirilen bir Geri Kabul Anlaşması ve vize serbestliği diyalogu var.

Bir ekonomik dediğim gibi İktisadi Kalkınma Vakfı bir iş örgütü, dolayısıyla bizim konunun ekonomik yönüne ve ticari yönüne bakmamız kadar doğal bir şey olamaz, dolayısıyla biz bir araştırma yaptık ve çok kaba bir şekilde acaba Türk vatandaşları Schengen vizesine ne kadar para ödüyorlar diye araştırdık. Maalesef ki Avrupa Komisyonu istatistikleri oldukça sınırlı, sadece bize C tipi vize başvurularındaki rakamları veriyorlar. Bunlar başvuru rakamları, bunu çok kaba bir şekilde 60 Euro'yla, yani vize ücretiyle çarptığımız zaman 2009'dan 2012 yılına kadar Türk vatandaşları 140 000 000 Euro parasını sadece Schengen başvurularına harcıyor, yani Avrupa Birliğine veriyor. Bu rakam da iki tane yanlış hatırlamıyorsam Ttarena'nın, yani Galatasaray'ın stadyumunun maliyeti kadar bir şey oluyor ki bunun üzerine dediğim gibi A tipi vizeler, B'ler, D'ler, uzun dönemli vizeler, bunlar da ve ekstra maliyetler de var. Onları hesaba katmıyoruz. Yine bu sefer Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanan bir istatistik var. 2012 yılındaki C tipi en çok hangi ülkeler C tipi vizesine başvurmuş diye bir sıralama yapıyorlar ve bu sıralamada Türkiye 5. sırada yaklaşık 700 000 vize başvurusuyla. Tabii burada en-

teresan olan 5'in yukarısına baktığınız zaman Rusya, Ukrayna, Çin, Belarus gibi Avrupa Birliğiyle üyelik perspektifi olmayan, hatta Avrupa Birliğine aday olmayan ülkelerin de aynı kategoride yer aldığını görüyorsunuz ki burada da Türkiye 50 yılı aşkın bir süredir Avrupa Birliğiyle ilişkiler içerisinde, 2005 yılından beridir de üyelik müzakerelerini sürdüren bir ülke, dolayısıyla ekonomik boyutta da çok ciddi sıkıntılara neden olan bir konu bu.

Biraz daha insani boyuta baktığımız zaman, hem insani, hem ekonomik boyutu birleştirdiğimiz zaman 60 Euro olarak adlandırdığımız vize ücreti aslında sabit bir ücret değil, çünkü siz vize başvurusu yaptığınız zaman aracı kuruma belli bir hizmet bedeli ödüyorsunuz, onun üzerine randevu alabilmek için o aracı kurumdan PIN kodu almak zorundasınız ve onun için de bir para ödüyorsunuz. Banka komisyonları pasaportunuzu geri almak istediğiniz zaman bir kargo şirketine teslim ücreti ödüyorsunuz. Çok yerde mesela, Adıyamanlı bir işadamı Danimarka'ya gitmek istediği zaman Ankara'yı ziyaret etmek ve Ankara'daki konsolosluğa gitmek zorunda, dolayısıyla oradan kaynaklanan ulaşım ve konaklama masrafları oluyor. Çok enteresandır ki daha vizeniz elinize gelmeden maalesef seyahat sigortanızı da yapmanız gerekiyor vizenizi alıp almayacağınız belli olmasına rağmen. Dediğimiz gibi insani boyutta, ekonomik boyutta çok ciddi sıkıntılar var, insani boyutta da belki de vize sorununun gündeme en az gelen konusu insani sorun aslında

hepimizin şikâyet ettiği, fakat özellikle bu resmi gündemde çok fazla konuşulmayan bir konu. Ayrımcılık ve haksızlığa uğrama özellikle Türk vatandaşları arasında oldukça yaygın. Burada eski bakanın, Sayın Egemen Bağış'ın bir sözü vardı: *“Türk vatandaşları kendilerini en az Avrupa’ya hissettiği yer vize kuyrukları”* diyordu. Aslında konsolosluklar da bunu engellemek için aracı kurumlarla çalışmaya başladılar. Tamam, belki vize kuyrukları engellendi, fakat hâlâ daha Türk vatandaşları vize denildiği zaman veya Avrupa’yla ilk interaksiyona ... (49.47) geçtikleri bölge maalesef ki vize kuyrukları oluyor, konsolosluk veya aracı kurum önleri oluyor.

Biz bu konuda dediğim gibi çok uzun bir süredir çalışan bir vakıfız. 2009-2010 yılları arasında Odalar ve Borsalar Birliği ve Belçikalı European Citizen Action Servers ... (50.00) isimli bir sivil toplum örgütüyle beraber *“vize şikâyet hattı”* isimli bir proje başlattık. Yaklaşık iki ay süren projemizin sonrasında Dışişleri Bakanlığı da bize benzer bir proje yapmaya karar verdi. Fakat daha sonra bildiğim kadarıyla bu hotline veya bu şikâyet hattı da kapatıldı. Bizim yaptığımız projede iki ay gibi kısa bir sürede 1 200’e yakın şikâyet topladık, direkt Türk halkından gelen şikâyetlerdi bunlar. Türkiye’nin birçok ilinden, hatta yurtdışından bile gelen şikâyetler vardı ve gelen şikâyetlerin çoğu kendi hesabına çalışan veya ücretli çalışan, yani çalışan kesim, iş kesimi, iş dünyasından geliyordu. Fakat bunun yanında 200’e yakın öğrenciden, akademisyen ki bunların arasında AB projeleri

veya AB programlarını yürüten öğrenciler de vardı. Bu katılımcılardan gelen şikâyetleri topladık. Tabii en çok o dönemde basının en çok ilgilendiği tablo buydu. İşte en çok hangi ülkeler şikâyet ediliyor diye soruyorlardı bize, listeye baktığımız zaman Almanya, Fransa, İngiltere, Belçika ve Hollanda’yı ilk beşte görüyorsunuz ki bu da aslında biraz anlaşılır bir durum. Türk yoğunluğunun, Türk nüfusu yoğunluğunun en yoğun olduğu ülkeler bunlar olduğu içindir. Ben burada tabii ki de 1 200’e yakın şikâyeti biz birebir dinledik, bunları kategoriler halinde kitaplaştırıp hem Türkiye’de, hem Avrupa’da bunun muhataplarına sunduk. Çünkü biz daha öncesinde Avrupa Komisyonunda yaptığımız görüşmelerde bize hep şöyle deniliyordu: Evet, bir sorun var, fakat biz bu sorunun ne olduğunu ve boyutlarını tam olarak bilmiyoruz. Biz de o zaman tamam dedik, size isimler gizli olmak kaydıyla bu şikâyetleri kategorik bir şekilde getireceğizden yola çıkarak bu çalışmayı yaptık. Bir örnek okumak istiyorum: Bu enteresan bir örnekti. İzmir’den bir öğrenci bizi aramıştı. Mesela, Erasmus programına başvurmak istediğini, fakat bankanın kendisinden 2 500 Euro’luk bir banka teminat mektubu istediğini konsolosluğun söylemişti. Dolayısıyla bu öğrencinin 24 yaşındayım, ben bu parayı bulamam diyerek maalesef Erasmus hakkı kazanmış olmasına rağmen o programa gidemediğini bize iletti. Dolayısıyla bunun gibi örnekleri iş dünyası için, akademisyenler için, her türlü her kesim için aslında arttırmak mümkündür. Bunları da

zaten vakfımızın web sitesinden bulabilirsiniz, bu şikayetlere de ulaşabilirsiniz.

Tabii burada önemli olan konu biraz önce de söylediğimiz gibi siyasi, hukuki, ekonomik ve insani boyutlarda çok farklı boyutları olan bir konu, ama 1980'lerden beri de bir gerçek var ki Türk vatandaşları vize işkencesiyle karşılaşıyorlar. Ne oldu? 2003 yılında az önce Sayın Profesörün de söylediği üzere Türkiye'yle Avrupa Birliği yepyeni bir serüvene yelken açtı. 2003 yılında Türkiye-AB arasında geri kabul müzakereleri başladı. Çok sancılı bir süreç geçti, 10 yıl boyunca müzakereler devam etti. Az önce yine profesör söyledi, özellikle ortak yük paylaşımı, işte vize kolaylaştırma mı, vize serbestliği mi gibi birçok alanlarda çok ciddi savaşlar, çatışmalar oldu, anlaşma paraf edildi, sonra müzakereler durduruldu. Fakat geçen bu 10 yıllık zaman içerisinde Avrupa'da da enteresan işler gerçekleşti. Maalesef ki Batı Balkan ülkelerinin vatandaşları 2-2.5 yıl gibi çok kısa sürelerde, hatta bazıları için 1 yıl gibi kısa bir sürede AB'ye serbest ve vizesiz giriş hakkı elde etti. Rusya'yla ortak adımlar programında ilerleme sağlandı, doğu ortaklığı kapsamında 6 ülkeyle daha Avrupa Birliği ilişkilerine devam etti. Tabii bu arada 2009'daki Soysal ve Demirkan davalarına kararlar verildi ki en son belki hatırlayacaksınız, geçen hafta bir haber çıktı Hürriyet Gazetesinde, birçok gazeteye aslında düştü *"Avrupa Birliği ismi bile duyulmamış küçük aday ülkelere bile vize serbestliği verdi"* diye, dolayısıyla Moldova'ya da mesela vize

serbestliği verdi. Dolayısıyla Avrupa Birliği AB üyelik perspektifi olmadığı ülkelere vizeyi kaldırırken, maalesef Türkiye'deki süreç geri kabul nedeniyle oldukça uzun bir süreye yayıldı.

Az önce anlatıldı, fakat geri kabul genel itibarıyla nedir? Evet, Türkiye üzerinden yasadışı yollarla Avrupa'ya giden mültecilerin orada yakalanmaları halinde Türkiye'ye geri iadeleri ve bu insanların sonra da Türkiye tarafından kendi ülkelerine geri iadelerini içeren bir süreçtir. Tabii burada çok önemli biz hem İktisadi Kalkınma Vakfı olarak, hem ben şahsi olarak Türkiye'nin Geri Kabul Anlaşması imzalamasının bir gereklilik olduğuna kesinlikle inanıyorum. Çünkü Türkiye rakamsal olarak baktığımız zaman Avrupa'nın en büyük 5. kara sınırına, en uzun 5. deniz sınırına sahip olan ülke, dolayısıyla Türkiye'nin kendi iç ve dış güvenliğini koruyabilmesi için mutlaka, ama mutlaka geri kabul sürecini, Geri Kabul Anlaşmasını ve bu süreçleri işletmesi gerekiyor.

Bir ikinci gerçek yine rakamlara baktığımız zaman Fontex'in yayınladığı son rakamlarda Avrupa'ya gelen mülteci sayısının en fazla olduğu sınır Türkiye sınırı, burada görüyorsunuz 2013 rakamlarında 37 000-38 000'e yaklaşan mültecilerin Türkiye üzerinden, Türkiye sınırından Avrupa'ya geçtiğini görüyorsunuz. Dolayısıyla bu da bir gereklilik olduğunu bizlere kanıtlıyor. Bu sunumu ben geçen aylarda oldukça fazla yaptık ve orada hep bana şöyle bir soru soruluyordu: Avrupa Birliğine gire-

ceğiz diye insanlığımızdan vaz mı geçeceğiz, yani bu mültecilere şey mi yapacağız? Ben de onlara bir cevap olarak bu slaytları koymaya karar verdim. Bu görüntüleri aslında hepimiz biliyoruz, gazetelerde, televizyonlarda çıkıyor. İşte Marmara'da mülteci teknesi battı, Ege Denizi 11 göçmene mezar oldu. Daha da arttırdım, 7 kişi kayıp, dolayısıyla maalesef ki Türkiye'nin kara sınırları ve deniz sınırları elek gibi kimin girip kimin çıktığı kesinlikle belli değil, dolayısıyla bunları kontrol altına alabilmek için Geri Kabul Anlaşması ve geri kabul süreçleri Türkiye'ye ve sınır yönetim sistemleri Türkiye'ye oldukça büyük bir avantaj sağlayacaktır ve bizler de bu görüntülerin tekrar yaşanmaması için mutlaka bu süreci desteklememiz gerektiğine inanıyorum.

Tabii bir gelişme daha oldu. Özellikle son zamanlarda işte Suriye'den gelen mültecilerin güneydoğu sınırlarından iç taraflara doğru aktarılmasıyla beraber özellikle büyük şehirlerde mahallelilerle Suriyeliler arasında artan kavgalar ve çatışmalar var. Bu da tabii ki kontrolsüz bir şekilde alınan mültecilerin, Türkiye sınırları içerisine alınan kişilerin -ki isimleri mülteci bile değil, ziyaretçi- bunların yol açabilecekleri sorunları bizlere çok iyi gösteren birer kanıt, dolayısıyla bunların da olmaması için Türkiye'nin geri kabul sürecini bir an önce halletmesi gerekiyor. Tabii bu kadar kolay bir süreç değil, tabii ki de az önce söylediğimiz gibi 10 yılı aşan bir süreç, içerisinde çok fazla up and down, işte inişlerin ve çıkışların olduğu bir süreç ki

burada en çok ortaya çıkan ve en çok belki tartışılan konu ortak masraf ve ortak mülkün paylaşılması. Çünkü bu noktada hakikaten çok ciddi belirsizlikler var. Şöyle bir az önce söylediğimiz gibi bakıp da görmediğimiz bir sorun aslında bu, geri kabul kapsamında kaç kişinin geleceğini bilemiyoruz. Türkiye rakamlarına göre 100 000-120 000 kişinin Türkiye'ye geri iade edileceği söyleniyor, Avrupa Birliği rakamlarına baktığınız zaman bu rakam 300 000-350 000'lere çıkıyor. Şu anda Türkiye'nin mevcut kapasitesinin de maalesef 2 500'de olduğunu biliyoruz, dolayısıyla Türkiye'de çok ciddi bir kapasite sorunu var ve bu kapasitenin artırılması gerekiyor. Bu kapasite arttırılmadan bu insanları Türkiye'ye geri iadesini sağlamak gerçekten siz geri gönderemeyeceksiniz kendi ülkelerine, gerçekten çok ciddi bir sorun yaratacaktır.

Bir başka yine sıkıntılı nokta: Geri kabul edilecek insanların Türkiye üzerinden gelip gelmediği nasıl kanıtlanacak, bu anlamda da aslında You Tube'a girdiğiniz zaman bile çok enteresan şeyler görüyorsunuz. İşte belli bölgelerden mültecilerin helikopterlerle toplanıp, başka bir denizin ortasına atıldığı, hani bu tür şeylerle de karşılaşılıyor. Çünkü kanıt zorunluluğu o insanın cebinden çıkmış bir fiş de olabiliyor veya onun sözlü tabiri de, tasviri de olabiliyor. Dolayısıyla bu anlamda da kimlerin gönderileceği, o gelenlerin gerçekten Türkiye üzerinden mi yasadışı yollarla Avrupa'ya gittikleri konusunda çok ciddi kafa karışıklıkları var

ve ne kadar süre bu insanlar kalacaklar? Sorun bu insanları almak olduğu kadar bu insanların kendi ülkelerine geri iade edebilmek, ama eğer Türkiye bu kendi ülkeleriyle, yani üçüncü ülkelerle geri kabul anlaşmalarını imzalamadığı sürece bu insanlar bugün Suriyelilerin başına gelenle aynı şekilde Türkiye'de birikmeye başlayacaklar.

Tabii bir başka sorun sağlık, eğitim, istihdam, aile, bu tür ihtiyaçları nasıl karşılanacak, bunların masrafları, yükleri kimler tarafından karşılanacak? Az önce söylediğimiz gibi Türkiye'ye geri iade edilenler onlar da kendi ülkelerine geri iade edilebilecekler mi? Şurası bir gerçek, Geri Kabul Anlaşmasıyla beraber Türkiye Avrupa Birliği'nin omuzlarından çok ciddi bir yükü alacak, çok ciddi oranda yasadışı yollarla Avrupa'da bulunan kişilerin Türkiye'ye iadesi söz konusu. Peki, ya Avrupa, Avrupa ne yapacak? Dolayısıyla burada yük paylaşımı biraz daha önem kazanıyor. Türkiye de zaten onu bastırılmış durumda. Diyor ki hani bu masrafları, bu yükü ortak bir şekilde paylaşalım. Eğer bu karşılanmaması durumunda da biliyorsunuz ki anlaşmanın karşılıklı fesih hakkı bulunuyor, yani bir yerde Türkiye aslında anlaşmaya bir acil durum düğmesi yerleştiriyor. Dediğimiz gibi acil olarak yapılması gereken her iki taraf tarafından Türkiye'deki halihazırda var olmayan bu mülteci kapasitesinin veya konaklama kapasitesinin arttırılması gerekiyor. Az önce söylediğimiz gibi 2 500 kişilik bir kapasiteden bahsediyoruz. Gelecek insan sayısının kat be kat

bunun üzerinde olduğunu biliyoruz. Şöyle bir tehdit olduğuna ben inanıyorum: Önümüzdeki yıllarda tabii ki de bu anlaşma Türkiye Büyük Millet Meclisinden de geçtikten sonra bir şekilde işlerlik kazanmaya başlayacaktır. Fakat Türkiye gereklilikleri yerine getirmediği zaman bu sefer Avrupa Komisyonu ilerleme raporlarında Türkiye'nin işte şu şu hakları yerine getirmediği konusunda çok ciddi eleştiriler gelecektir ki haklı olan eleştiriler olacaktır. Dolayısıyla iyi hesabın, kitabın yapılmasının gerekli olduğuna inanıyoruz.

Tabii Türkiye geçen 10 yılda, yani bu müzakereler sürerken hiç mi bir şey yapmadı? Tabii ki de elinden gelen gayreti gösterdi, hem olumlu, hem olumsuz adımlar attı. Örneğin, biyometrik pasaportlara geçiş ki bunlar da asıl tam Avrupa Birliği tarafından istenilen standarttaki pasaportlar değil, fakat o geçiş Haziran 2010 tarihinde tamamlandı. Şu anda darphane rakamlarına göre Türkiye'de 8.5 milyon biyometrik pasaport geçerli, dolayısıyla bu da neredeyse nüfusun 1/9'i kadar, aslında oldukça düşük bir oranına denk geliyor. Yine Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çok yeni Nisan 2013 tarihinde kabul edildi ki bu Geri Kabul Anlaşmasında öngörülen birçok kritere ve maddeye cevap olabilecek bir kanundu. İçişleri Bakanlığı tarafından entegre sınır yönetimi eylem planları da oluşturulmaya başlandı. Fakat Türkiye'de bu geçen zaman içerisinde maalesef ki üçüncü ülkelerle vize serbestliği anlaşmaları yaptı Suriye gibi veya

birçok üçüncü dünya ülkeleri gibi. Dolayısıyla sınırlarını bu ülke vatandaşlarına açtı ve bu ülkelerin vatandaşları da Avrupa Birliği için tehdit olarak görülen ülkeler olarak listelerde yer alıyor. Dolayısıyla bu da atılmış olan Türkiye tarafından olumsuz bir adım.

Yine mesela enteresan bir konu, pek fazla görmediğimiz, tabii bizim vize sorunumuz o kadar çok ki, dolayısıyla Avrupa'nın vize sorununu görmüyoruz. Fakat Avrupa Birliği vatandaşlarına, yani Türkiye'nin Avrupa Birliği vatandaşlarına uyguladığı vizede de çok ciddi bir sıkıntı var ki her ne kadar yol haritasında vizenin kaldırılması gerektiği söylene de Türkiye'de tamamen standartlar dışında bir vize uygulaması yapıyor Avrupa Birliği vatandaşlarına, birçok ülke vatandaşı vizesiz bir şekilde Türkiye'ye gelebilirken, kimi ülke vatandaşları 3 ay, kimi 1 ay, kimi 10 Euro ödüyor, kimi 15 Euro ödüyor, çok unstandardayz, ... (61.06) yani çok standartları olmayan bir mekanizmada Türkiye'ye giriş sağlıyorlar. Dolayısıyla Türkiye'nin de buna bir standart koymasında gerçekten de fayda olduğuna, eğer vizesizlikse vizesizlik, vize olacaksa da herkese eşit bir vize politikası uygulamasında kesinlikle fayda olduğunu düşünüyorum ki aslında Türkiye'nin de uygulamaya başladığı e-vize uygulaması, yani evinden print alarak vize yapılması, bu da bunun bir açılımıydı. Tabii az önce de söylediğimiz gibi Batı, Balkanlar bizler için önemli bir örnek, hem örnek, hem örnek değil. Batı Balkanlar için süreç çok daha farklı işlemiştir.

Çünkü orada geri kabul anlaşmalarıyla vize diyalogu eşzamanlı olarak başlamıştı, dolayısıyla önce onlar bir vize kolaylaştırma yaptılar, geri kabulün imzalanmasından sonra vize serbestisi diyaloguna başladılar ve onlara birer yol haritası verildi ve çok kısa bir zaman içerisinde, az önce söylediğimiz gibi neredeyse 2-2.5 yıl gibi çok kısa zamanlarda 5 Batı Balkan ülkesi vatandaşları Kosova haricinde vize serbestliğine kavuştular. Dediğim gibi belki de buradaki en istenmeyen ülke, hatta Batı Balkanların getosu olarak da adlandırılan Kosova'ydı. Nüfusu çok küçük olmasına rağmen tamamen siyasi nedenlerden dolayı Kosova vatandaşları Batı Balkanların tam ortasında vizesiz seyahatten maalesef mahrum olarak yaşamaya devam etmekte. Biz İktisadi Kalkınma Vakfı olarak Batı Balkanların Rusya'yla atılan ortak adımlar programının ve doğu ortaklığı programı kapsamındaki bütün vize serbestliği yol haritalarını Türkiye'nin vize serbestliği yol haritasıyla karşılaştırdık. Çünkü Avrupa Komisyonundan Türkiye'ye her zaman söylenen nasıl Batı Balkanlarda adil oldularsa Türkiye için de adil olacakları yönündeydi. Fakat maalesef bizim gördüğümüz Türkiye için çok daha farklı bir sistemin işlediğiydi. Burada görüyorsunuz, Batı Balkan ülkelerinin vize serbestliği yol haritalarında 41 veya 42 kriter yer alırken, Türkiye için yapılan yol haritasında 80 ayrı kriterin yer aldığını görüyoruz. Avrupa Komisyonu yetkilileri Batı Balkanların yol haritalarının teslim törenlerinde -ki Türkiye'de tören yapılmadı, ama Batı Balkan-

lar için teslim töreni yapılmıştı Brüksel'de- katı, ama adil bir süreç başlattıklarını duyurmuşlardı. Kosova için daha katı, ama yine de adil olacak bir süreç olduğunu söylemişlerdi. Maalesef Türkiye içinse bu sürecin çok çok daha katı, ama çok fazla da adil olmadığını maalesef görüyoruz. Eğer siz yol haritasının içerisinde Türkiye'de insan hakları ve düşünce özgürlüğüyle ilgili gerekli kriterlerin yerine getirilmesi gibi vizeyle veya vize konusuyla hiç alakası olmayan bir konuyu yerleştirirseniz, o zaman bu hakikaten de acaba Avrupa Komisyonu ikinci nesil bir ilerleme raporu mu hazırlamaya çalışıyor diye de soru işaretlerini arttırmış olursunuz.

Dediğim gibi kısa olmak adına biz yine vakfımızın web sitesinde bulabileceğiniz üzere biz bütün bu dört bölgenin veya dört ayrı coğrafyanın dört ayrı sunulan vize yol haritalarının karşılaştırmasını yaptık. Türkiye için daha fazla kriterin, Türkiye için daha fazla ekstra bölümlerin, tabii bu biraz geri kabulde de alakalı olarak bulunduğunu gördük. Sonuç olarak baktığımız zaman, derin okuduğumuz zaman daha fazla sayıda kriterin, daha kapsamlı kriterlerin, daha fazla güçlendirilmiş takip mekanizmalarının yer aldığını Türkiye için yol haritasında görüyoruz ve geri kabul sürecinde görüyoruz. Şöyle bir şey var: Geri Kabul Anlaşmasıyla beraber Türkiye Frontex'ten Europol'e birçok Avrupalı kuruma veri paylaşmak zorunda kalacak. Fakat Türkiye'nin şu anda bu veri paylaşımına yönelik yanlış bilmiyorsam ve lütfen yanlışsam düzeltin, hukuki altyapısı bile hazır değil. Birçok ülkeyle

bu verileri zaten paylaşmıyor. Türkiye için daha sıkı bir denetim var, daha karmaşık ve daha zor bir karar alma süreci var ve tabii ki daha siyasi de bir süreç olduğu da görünen bir konu.

Son olarak biz vakıf olarak ne bekliyoruz hem Türkiye'den, hem Avrupa Birliğinden? Avrupa Birliğinden beklentimiz Batı Balkanlarda olduğu gibi yapıcı, destek verici hakkaniyet sınırları çerçevesinde Türkiye'ye de bu sürecin işletilmesi gerektiğine inanıyoruz. Yine Batı Avrupa'dan beklentimiz, bu süreci ucu açık bir süreç olarak görmemesi gerekiyor. Maalesef ki 16 Aralıktaki imza töreninde Sayın Başbakan 3-3.5 yıl içerisinde Türk vatandaşlarına vize serbestliği müjdesi vermişti. Ben kişisel olarak bunun çok iyimser, fakat gerçekçi olmadığına inanıyorum. Çünkü 3-3.5 yıl içerisinde geri kabulde ilgili çalışmalar yapılacak ve bu insanlar Türkiye'ye geri kabule başlayacaklar, ama burada herhangi bir tarihi Avrupa Birliğinden hiçbir yetki, Avrupa Komisyonundaki hiçbir yetkili zaten telaffuz etmedi. Dolayısıyla bu 3-3.5 yılın gerçekleşeceğine de kendi açımdan inanmıyorum. Fakat Avrupa Birliğinin de bunu ucu açık bir süreç, yani Türkiye'nin AB üyelik müzakereleri süreci olarak görmemesinde de fayda var. Çünkü Türk vatandaşları zaten vize konusunda çok ciddi sıkıntılar ve hayal kırıklığına sahipler, dolayısıyla bir daha böyle hayal kırıklıkları yaşarlarsa eminim ki bugün 2004'te yüzde 75'lerde olan AB desteği bugün yüzde 35'lerde, o çok çok daha aşağılara düşecektir.

Son olarak da Avrupa Birliğinden beklentimiz: Kesinlikle Türkiye'nin AB üyelik müzakere sürecine paralel bir süreç olarak bu süreci de yönetmesi gerektiği, Türkiye'den de mutlaka beklentimiz var. Bu durumun zor ve katı bir süreç olduğunu bilmesi gerekiyor ki zaten bunu bildiği için Türkiye tamamen alışkanlıkların ötesine geçip, meşruhatlı bir yol haritası önerdi. Yani bu hukuki olarak ne kadar geçerlidir veya bunu kim gerçekten alır emin değilim, fakat bu yine de Türkiye'nin bu sürecin zor olduğunu biraz anladığının bence göstergesi. Tabii ki de Geri Kabul Anlaşması şu anda Meclis gündeminde, Mecliste bunun onaylanıp yürürlüğe girmesinde fayda var. Batı Balkan süreçlerinden Türkiye'nin mutlaka ders alması gerekiyor. Çünkü ilk iki Batı Balkan ülkesi için süreç çok hızlı ilerledi, fakat daha sonra Arnavutluk ve Bosna Hersek için kimi üye ülkelerin siyasi çekişmeleri nedeniyle sürecin bir yıl daha uzatıldığı, Kosova içinse sürecin hiçbir zaman başlatıldığı, ama ilerletilemediğini de gördük. Dolayısıyla Türkiye'nin vize serbestliği konusunda burada ders alması, Batı Balkan deneyimlerinden ders alması lazım ve tabii ki de Türkiye'nin de bu süreci, geri kabul sürecini kendi üyelik müzakereleriyle de beraber götürmesi lazım. 40 ay aradan sonra eğer siz bir müzakere başlığı açabiliyorsanız ülkede, üyelik müzakeresi sürdüren bir ülkede gerçekten de sorun hem Avrupa'dadır, hem Türkiye'dedir. Dolayısıyla bu süreçlerin paralel olarak gitmesi ve özellikle yük paylaşımı konusunda da ortak adım atıl-

masında fayda olduğunu düşünüyorum. Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ederim. Dediğim gibi hukuk dışında bir sunum yaptım, umarım hatalı noktalara değinmemişimdir, sağ olun, çok teşekkürler.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK- Sayın Melih Öz-söz, çok teşekkürler, tam süresinde bitirdiniz, önemli bir sunum yaptınız. Şimdi Yrd. Doç. Dr. Mehmet Akif Poroy, buyurun Sayın Poroy.

Yrd. Doç. Dr. MEHMET AKİF POROY (*Lefke Avrupa Üniversitesi Öğretim Üyesi*) - Sayın Başkanım, değerli öğretim üyeleri, değerli konuklar ve sevgili öğrenciler; öncelikle hepimizi saygıyla selamlıyorum. Ben de konuşmama başlamadan önce dün yaşanan faciada yaşamalarını yitiren değerli emekçi kardeşlerimize başsağlığı diliyorum, ailelerine sabır diliyorum. Zor bir süreç geçiren milletimize de bu yönde başsağlığını tekrar dilemek gerekiyor.

Evet, bugün Avrupa Birliği-Türkiye ilişkileri açısından çok önemli bir konuyu değerlendirmek için burada toplandık. Resmi adı: *“Türkiye Cumhuriyetiyle Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma”* olarak isimlendirilen, bizim de kısaca *“Geri Kabul Anlaşması”* olarak tabir ettiğimiz anlaşmayı tartışacağız burada. Bu anlaşma Avrupa Birliğiyle Türkiye arasında diğer konuşmacılar da daha önce bahsettiler, ben de kısaca değineyim, 2003 yılından bu yana müzakere edilmiş, 10 yıllık bir süreci içeren ve *“Avrupa*

Birliğiyle Adalet, Özgürlük, Güvenlik” başlıklı 24. faslın bir gereği olarak 16 Aralık 2013 tarihinde Ankara’da imzalanarak neticelendirilmiş bir antlaşmadır. Ancak hemen belirtmekte fayda var, söz konusu antlaşma henüz daha Türkiye Büyük Millet Meclisinden onaylanmasının uygun bulunduğuna ilişkin bir yasanın kabulüyle yürürlüğe girmiş durumda değildir. Şu anda Türkiye Büyük Millet Meclisinin hâlâ gündemindedir.

Antlaşma hakkında açıklamalarda bulunmadan önce konu bütünlüğünün sağlanması amacıyla genel olarak geri kabul antlaşmaları nedir, neyi düzenler, kısaca belirtmekte fayda var. Geri kabul antlaşmaları temel olarak bir ülkenin ülkesinde kalma şartlarını taşımayan ya da bu şartları şu ya da bu sebepten ötürü kaybetmiş olan üçüncü ülke vatandaşlarının vatandaşı oldukları ülkeye geri gönderilmesini düzenleyen antlaşmalardır. Daha açık bir ifadeyle geri kabul antlaşmaları ülkeye düzensiz yollardan giriş yapmış, yani pasaport, gerekliyse vize ya da benzeri seyahat dokümanları olmaksızın ve genellikle yasayla belirlenmiş gümrük kapılarıyla diğer giriş noktaları sayılmayan yerlerden ülkeye girmiş olan ve hâlâ o ülkede bulunan kişilerle giriş sırasında bu şartlara haiz olmakla beraber daha sonradan bu şartları ortadan kalkan, mesela vize süresinin bitmiş olması gibi nedenlerle artık bu şartları taşımayan kişilerin vatandaşı oldukları ülkelere geri gönderilmesine yönelik antlaşmalardır.

Peki, Avrupa Birliğiyle akdedilen bu Geri Kabul Antlaşması neyi düzenliyor? Bu antlaşma hem kendi ülkemiz, hem de Avrupa Birliği ülkeleri açısından kendi vatandaşları, üçüncü ülke vatandaşları ve vatansızlara ilişkin olarak geri kabul yükümlülüklerine, geri kabule ilişkin usullere, transit geçiş hükümlerine ve masraflar gibi hususları düzenleyen 25 maddeden müteşekkil bir antlaşmadır. Peki, Avrupa Birliği neden böyle bir antlaşmaya ihtiyaç duymuş ya da daha doğru bir ifadeyle Avrupa Birliği neden böyle bir antlaşmayı vize serbestliği veya vize kolaylığını göstererek şart koşmuştur? Sebebi şudur: Avrupa Birliği biliyorsunuz Türkiye Avrupa Birliğine komşu ve bulunduğu coğrafyada da dünyanın istikrarsız bölgeleriyle sınırdış, bu da ülkemizin önemli ölçüde yasadışı göçe maruz kalmasına sebep olmaktadır. Türkiye’nin doğusunda yer alan ekonomik ve siyasi açıdan istikrarsız ülkelerin vatandaşları ülkemizi Avrupa ülkelerine geçişte transit güzergahı olarak kullanmaktadırlar. Bu durumda bütün dünyada olduğu gibi Avrupa Birliğinde de yaşanan işsizlik ve ekonomik kriz sebebiyle Avrupa Birliğinin gözünü korkutmaktadır. Acaba gerçekten Avrupa Birliği korkmakta haklı mı? Bu sorunun cevabını en iyi rakamlar, sayılar verecektir bize. İstatistiklere göre 1995 yılıyla 2012 yılları arasında Türkiye’de yakalanan kaçak göçmen sayısı 900 000’i aşmıştır. Bu rakam Avrupa Birliğindeki üye ülkelerin, birçok orta ve küçük çaplı üye ülkelerin neredeyse nüfusunun büyük kesimlerine denk gelecek bir

rakam. AB Sınır Güvenlik Ajansı Frontex'in verilerine göreyse 2012 yılında Avrupa Birliği sınırında ele geçirilen kaçak göçmen sayısı 141 000'dir. Sadece 2012 yılında geçirilen sayı ve bu rakamın 55 000'inin Türkiye topraklarından Yunanistan'a geçtiği yine Avrupa Sınır Güvenliği Ajansı Frontex'in verileriyle tespit edilmiştir. Görüldüğü üzere kaçak göçmenlerin sayısı çok ciddi boyutlardadır. Ayrıca Türk vatandaşlarına da belli bir süre sonra vizenin kaldırılabilme ihtimalini -bunu tırnak içerisinde söylüyorum- de dikkate alan Avrupa Birliği vizeler kaldırılmadan önce geri kabul antlaşmasının imzalanmasını sağlamış, bunu yaparken de geri kabul antlaşmasıyla vize muafiyetini sanki paralel yürüyen iki süreçmiş gibi bir izlenim yaratmıştır. Önemle belirtmek isterim ki söz konusu geri kabul antlaşması Türk vatandaşlarına uygulanan vize rejimi konusunda herhangi bir esneklik ya da muafiyet tanımamakta ya da kademeli olarak vizesiz seyahate geçişi düzenleyen herhangi bir hüküm içermemektedir. Bu konuya zaten değindiler, ben de bu konu üzerinde fazla durmak istemiyorum. Sadece antlaşmanın eklerinde vize serbestliği konusunda azami gayretlerin ve işbirliğinin gösterileceğine ilişkin ortak bir metin eklenmiş, bu metnin muhteviyatına baktığımız zaman da Avrupa Birliğinin Türk vatandaşlarına uyguladığı vize rejimini ortadan kaldırmak ya da vize serbestliği getirmek ya da muafiyeti tanıma konusunda herhangi bir taahhüt altına girmediğini de görüyoruz.

Antlaşma metni incelendiğinde antlaşma

metnin kaleme alınış tarzı karşılıklı yükümlülükler şeklinde çıkmakta, yani Avrupa Birliğinin de aynı Türkiye'nin yüklendiği yükümlülükleri üstlendiği gözüküyor. Ancak antlaşma metnindeki karşılıklı yükümlülükler şeklinde yer alan bu düzenlemenin bizi aldatmaması gerekir. Zira antlaşmanın düzenlediği sorun açısından bakıldığı zaman Avrupa Birliği üzerinden Türkiye'ye kaçak göç yoktur. Tam tersine Türkiye üzerinden Avrupa Birliğine kaçak göç vardır. Dolayısıyla antlaşmanın ağırlıklı sorumluluğu Türkiye üzerinde olacaktır. Bu kısa hatırlatmadan sonra Geri Kabul Antlaşması kapsamında Türkiye'nin yükümlülüklerinin neler olduğunu inceleyebiliriz.

Antlaşma metnine baktığımız zaman Türkiye'nin bu antlaşma kapsamında geri kabul yükümlülükleri antlaşmanın 3 ve 4. maddelerinde düzenlenmiş, yani buna göre Türkiye'nin iki türlü geri kabul yükümlülüğü var. Bir tanesi birincisi kendi vatandaşlarını geri kabul yükümlülüğü, ikincisiyse üçüncü ülke vatandaşlarıyla vatan-sız olanları geri kabul yükümlülüğüdür. Antlaşma metnine döndüğümüzde Türkiye'nin kendi vatandaşlarını geri kabul yükümlülüğü madde 3'te düzenlenmiş. Buna göre Türkiye iadeyi talep eden üye devletin ülkesine girme, ülkesinde bulunma ve ikamet etmeye ilişkin yürürlükte olan koşulları sağlamayan veya artık sağlayan, yani daha önce sağlamış olup da daha sonra sağlayamayan kişilerin Türk vatandaşı olduğunun kanıtlanması durumunda antlaşmada öngörülen işlemler dışında herhangi bir işleme

gerek kalmaksızın bu vatandaşlarını geri kabul edecektir. Yani bir Türk vatandaşı önce legal yollardan girmiş olsa ve fakat daha sonra hukuki yollarla o ülkede, o üye ülkede, Avrupa Birliği üyesi ülkede kalma koşullarını kaybetse, bu takdirde de söz konusu Türk vatandaşı Geri Kabul Anlaşması kapsamında iade alınacaktır. Aynı durum antlaşmanın 3. maddesinin 2. fıkrasında aile bireyleri için de geçerlidir ve daha da enteresan, 3. maddenin 3. fıkrasında Türk vatandaşlığından mahrum edilmiş olanları bile geri kabul edecek niteliktedir. Kısaca antlaşmanın Türkiye'den giden Türk vatandaşı için getirdiği yükümlülükleri inceleyecek olursak, bunlar birincisi Avrupa Birliği ülkelerindeki kaçak Türk vatandaşlarını geri alma yükümlülüğü, ikincisi kaçak olmasa ve Avrupa Birliğinde ikamet hakkı kazanmış olsa bile bu hakka sahip olmadan olanlarla evlenen Türk vatandaşlarını ve çocuklarını geri alma yükümlülüğü var. Bunun dışında Türk vatandaşı konsepti içinde saydığı bir diğer husus kaçak olmasa ve Avrupa'da ikamet hakkı kazanmış olsa bile bunların evlendikleri üçüncü ülke vatandaşlarını da Türkiye'nin geri alma yükümlülüğü doğuyor. Bu yükümlere göre Avrupa Birliği ülkelerinde ikamet iznine sahip Türklerin bu hakka sahip olmadan evlendikleri Türk veya yabancı eşleri ve çocukları Türkiye'ye geri gönderilecektir. Eşi ve çocuğu Türkiye'ye iade edilen kişinin o ülkede kalamayacağı muhtemel bir gerçektir. Kaldı ki bunun yaratacağı toplumsal dramlar hakkında da fazla bir şey söylemek gerekmemektedir.

Yabancılar açısından baktığımızda antlaşmanın 4. maddesinde benzer bir düzenlemenin getirildiğini görüyoruz. Madde metnine göre Avrupa Birliği ülkelerindeki legal konumlarını, yani hukuki konumlarını artık sağlayamayan üçüncü ülke vatandaşları veya vatansız kişilerin gönderilmesi söz konusu olacaktır. Oysa bu kişilerin başlangıçta legal olan statülerinin değişmiş olması Türkiye'yi aslında hiçbir şekilde bağlamamalıdır. Çünkü Türkiye kendi topraklarından transit geçişine izin verdikleri bu kişinin bir AB ülkesine giriş koşullarını sağlamış olmalarını zaten başta dikkate almıştır. Yabancılar konusunda antlaşmanın Türkiye'ye getireceği asıl yük **“üçüncü ülke vatandaşlarının ve vatansız kişilerin geri kabulü”** başlıklı 4. maddenin 1. fıkrasının C bendinde karşımıza çıkmaktadır. Bu maddeye göre Türkiye topraklarında kaldıktan sonra veya transit geçiş yaptıktan sonra üye devletlerin ülkesine yasadışı ve doğrudan giriş yapmış olanların Türkiye tarafından geri kabul edilmesi zorunludur. Peki, bu süreç nasıl işleyecek? Birtakım sorularımız var, yani geri kabul başvurusu nasıl işleyecek, ne kadarlık bir zaman dilimini kapsayacak, bu süreçte Türkiye'ye herhangi bir itiraz hakkı verilmiş midir, bunların ayrı ayrı incelenmesi gerekiyor. Süre konusunda baktığımız zaman antlaşmanın 2. maddesinin 3. fıkrasında bir 5 yıllık süreden bahsedildiğini görüyoruz. 2. maddenin 3. fıkrasındaki bu 5 yıllık süre Avrupa Birliği ülkelerine göç etmiş her kaçak göçmene iade hakkının verilmesini düzenliyor. Şöyle ki bu 5

yıllık süreyle ilgili kişinin Avrupa Birliği ülkesine girişi ya da yakalanma tarihi esas alınmamış anlaşma metninde, antlaşma metninde o kişinin o Avrupa Birliği üyesi ülkenin yetkilileri tarafından kaçak göçmen olarak anlaşıldığı tarihten itibaren algılaması var. Bu da antlaşma metninde bilgi edinme şeklinde ifade buluyor. Bu ne demektir? Şöyle bir örnek verebiliriz: 10 yıllık ya da 8 yıl önce Avrupa Birliği ülkesine şu ya da bu şekilde kaçak giren kişi Avrupa Birliği ülkelerince kaçak girdiği tarih dikkate alınarak değil, öğrenildiği tarih dikkate alındığından Avrupa Birliği üyesi ülkenin yetkilileri ben bu kişiyi yeni kaçak olduğunu öğrendim, dolayısıyla bu kişiyi sana zahmet bir zahmet bu anlaşma kapsamında lütfen geri al diyebilme imkânı tanıyacaktır Avrupa Birliğine. Bu da tabii sonuç olarak Avrupa Birliği üyesi ülkelerin ve yetkililerin insafına kaldığımızı gösteren bir konum oluşturmakta, çünkü süre açısından da muğlak bir ifade ve her daim Türkiye'ye karşı rahatlıkla kullanılabilir. Çünkü Türkiye'nin o Avrupa Birliği üyesi ülkesinin yetkililerinin o kişinin ne zaman kaçak konuma düştüğünü bilmesinin imkânı yoktur. Yani Avrupa Birliği üyesi ülkelerin bize bunları biz kaçak olduğunu şimdi öğrendik, süremiz de işte bu kadar dediği tarihten itibaren biz gözümüz kapalı o süre zarfı içerisinde sanki bunların kaçak olduğunun öğrenildiği ve mecburen geri almamız gerektiği gibi bir şekil ortaya çıkıyor.

Cevaplanması gereken bir diğer önemli sorun: Antlaşmaya göre üçüncü ülkelerin vatan-

daşlarının veya vatansızların Türkiye üzerinden girdiğinin ispatının hangi şekillerde yapılacağı. Şimdi normalde işte kaçak kişinin üzerinden çıkan seyahat belgeleri, varsa üzerinden çıkan uçak bileti, tren bileti, otobüs bileti gibi biletler, harcama fişlerini gösterir belgeler, beyanları bu kanıt vasıtası olarak kullanılabilir. Bunun dışında antlaşmanın 10. maddesi üçüncü ülke vatandaşlarının ve vatansız kişilerin bu saydığımız klasik yöntemler dışında Türkiye'den göç ettiğinin nasıl kanıtlanacağını farklı bir şekilde kaleme almış. Şöyle diyor: Avrupa Birliği üyesi ülkenin ilgili kişinin seyahat belgesi, vize ya da diğer ikamet izinlerinin olmadığını yazılı olarak ifade etmesi yeterli olacak. Yani bu şu demek oluyor: Avrupa Birliğine gelen her kaçak ya da göçmen Türkiye'den geldi şeklinde Türkiye'ye karşı lanse edilebilecektir. Çünkü antlaşmaya göre anladığımız kadarıyla Avrupa Birliği üyesi ülkenin yazılı beyanı yeterli olacaktır. Aksini ispat elbette ki mümkün, ama Türkiye'nin sorunu olacaktır bunun aksini ispat etmek, yani Türkiye üzerinden AB'ye gitmeyenleri ortaya çıkarmak ve süresi içerisinde itiraz etmek zorunda bırakılmaktadır bu antlaşmayla. Şimdi süre açısından baktığımız zaman itiraz süreleri mesela, bir başvuru, geri kabul başvurusu yapıldığı zaman herhangi bir üye ülke tarafından bu başvurunun yanıtlanması için belli bir süre öngörülmüş. Bu antlaşmanın 11. maddesinde düzenlenmiş. Normal koşullar altında 25 günlük, 25 takvim günü içerisinde yanıt verilmesi gerekiyor ya da eğer hızlandırılmış prosedüre tabiyse o geri

kabul başvurusu bu takdirde de 5 işgünü içerisinde yanıt verilmesi gerekiyor. Peki, ya hatalı geri kabul durumunda ne olacak? Hatalı geri kabul durumu için de antlaşma bir maddeyle bu hususu düzenliyor. Yani Türkiye üzerinden Avrupa Birliğine kaçak geçmediği, fakat buna rağmen hatalı olarak Türkiye'ye iade edilen kişiler hakkında ne yapılacağına ilişkin madde hatalı geri kabul başlıklı 13. maddede düzenlenmiş. 13. madde şöyle diyor: **“Söz konusu kişinin transferinden itibaren, yani Türkiye'ye geri gönderilmesinden itibaren 3 ay içerisinde bu antlaşmanın ilgili maddelerinde belirtilen şartların yerine getirilmemiş olduğu tespit edilirse, ilgili Avrupa Birliği ülkesi Türkiye tarafından geri kabul edilen herhangi bir kişiyi geri alacaktır”** Aslında baktığınız zaman ilk etapta a ne güzel işte, Türkiye'ye hatalı bir geri gönderim yapıldığı zaman Türkiye bu kişileri gönderen ülkeye geri gönderme imkânı tanıyor gibi gözükmele beraber 3 ay gibi bir sınırlama var. Söz konusu kişinin transferinden itibaren 3 ay içerisinde Türkiye ilgili kişinin yanlış gönderildiğini, Türkiye üzerinden Avrupa Birliğine kaçmadığını, göçmediğini ispat etmek zorunda bırakılmaktadır ve bu 3 aylık süreç takdir edersiniz ki çok kısa bir süreç, göçmenlerin ya da geri iadesi söz konusu olacak kişilerin sayısının fazlalığı bu 3 aylık süreç içerisinde Türkiye'nin bu araştırmanın altından kalkamayacağı bir mesai ve külfet yüklediği de çok açıkça karşımızda. Kaldı ki o zaman Türkiye'nin de en az ayrıca 3 ay boyunca bu kişileri de misafir etmesi gibi bir

zorunluluk da hasıl olmuş oluyor.

Bir diğer önemli konu antlaşmanın 14. maddesi transit ilkeleri, yani Türkiye'den transit geçtiği iddia edilen kaçak göçmenlerin yine Türkiye üzerinden transit geçerek ülkelerine iadesi hususu. Bu düzenleme göçmenlerin geçici üssünü Türkiye haline getirecek demektir. Avrupa Birliğinde yakalanan göçmenler Türkiye'deki bu göçmen merkezleri ya da benim kullandığım tabirle kamplarda ağırlandır. Avrupa Birliği ülkelerine Türkiye üzerinden kaçak girdiği iddiasıyla iade edilecek ve ülkesine gönderilmek üzere transit geçiş yapacaklar Türkiye'ye mali bir külfet de yüklemektedir. Antlaşma **“ulaşım ve transit geçiş masrafları”** başlıklı 16. maddesine göre üçüncü ülkenin vatandaşlarının eğer kaçtığı ülkeye iadesi söz konusu olabilecekse, AB ülkesi, talep eden, geri kabulü talep eden AB ülkesinin tüm masrafları ödeyeceği şeklinde düzenlenmiş. Ancak asıl sıkıntılı konu Türkiye açısından söz konusu kendi vatanına iade edilmesi gereken kişilerin Türkiye tarafından iade edilememesi durumunda ne olacağı, geri kabul antlaşması yapılıyor, ama bu göç eden ya da kaçak yollardan Türkiye üzerinden Avrupa Birliğine girmeye kalkan ülkeleri örnek olarak vermek gerekirse, işte Afganistan, İran gibi ülkelerle Türkiye arasında herhangi bir geri kabul antlaşması söz konusu değil. Suriye'yle var, ama bu savaş döneminde nasıl uygulandığı da meçhul tabii ki, bu da Türkiye'de ayrı bir masrafın oluşmasına sebep olacak. Nasıl bir masraf? İşte toplama merkez-

leri olacak, bu toplama merkezlerinde bu kaçak göçmenlere insani şekilde bakılması gerekecektir. Dolayısıyla toplama merkezlerinin uygun şartlarda yapılması gerekecek, orada uzman personelin istihdam edilmesi gerekecek, tıbbi yardım imkânlarının sağlanması gerekecek ve bu kişilerin eğitim, yeme içme gibi masraflarının da karşılanması gerekecek. Antlaşma hükümlerinde maalesef bu masraflara yönelik olarak açık bir dille nasıl karşılanacağı maalesef yazılmış değil. Şimdi tabii masraf dedik, mali yük dedik, zihinlerde mali yükün nedenli yüksek olduğunun anlaşılabilmesini kolaylaştırmak amacıyla anlaşmayla Türkiye'nin nasıl bir yük altına gireceğini rakamlarla ifade etmek faydalı olacaktır. Az evvel de bahsettiğim gibi konuşmamın başında işte Avrupa Birliği sınır güvenliği ajansı Frontex'in verilerine göre 2012 yılında sadece Avrupa Birliği sınırlarında yakalanan kaçak göçmen sayısı 141 000 ve bu 141 000'in 55 000'i Türkiye üzerinden geçmiş. Şimdi Yunanistan'da Yunan Avrupa ve Kalkınma Programları İdare Dairesi rakamlarına göre bir kişinin iadesi için yapılacak masraf kişi başı 1 100 Euro civarında, şimdi sadece Frontex'in 2012 verisi dikkate alındığında işte 50 000 göçmeni ele alalım, bu 50 000 kaçak kişinin geri iadesi çarpı 1 100 dediğimiz zaman 55 000 000 Euro gibi mali bir yük demek. Yine Frontex verilerine göre 2012 yılında Avrupa Birliğine iltica başvurusu yaklaşık 302 000 olarak belirlenmiş ve yine Avrupa Birliği Frontex'in görüşünden hareket edecek olursak Frontex

diyor ki: *“Avrupa’ya kaçak göçte tüm Avrupa ülkeleri açısından bakıldığı zaman bu rakamın yüzde 50’sinin Türkiye üzerinden geldiği, yani yarısının Türkiye üzerinden geldiği, Türkiye’nin bir geçiş güzergahı olduğundan”* bahsediyor. O zaman 302 000’i kabaca 2’ye böldüğümüz zaman 150 000, 150 00’le çarptığımız zaman yaklaşık 200 000 000 Euro'lara kadar varan bir masraftan bahsediyoruz.

Avrupa Birliğinin bu masraflara ne kadar katılacağı, ne kadar katılmayacağı sözleşmede spesifik olarak belirtilmemekle beraber uygulamanın da nasıl olacağı, yani Avrupa Birliğinin böyle bir finansının olup olmadığı da şu an için meçhul. Tabii işin hep Türkiye'ye olan yükünden finansal, mali açıdan getirdiği sıkıntılardan bahsettik. Bir de işin insani boyutu var, yani insan hakları noktasıyla baktığımız zaman da ayrı bir sıkıntıyla karşılaşıyoruz. Nedir o sıkıntı? Bu geri kabul anlaşması kapsamında üçüncü ülke vatandaşlarının ya da vatansız kişilerin -ki onlar nereye iade edilecek, ayrı bir sorun- nasıl muamele edileceği, hangi şartlar altında barındırılacağı meselesi ve insan haklarına uygun bir kısımda bunlara davranılması gerektiği. İnsan hakları noktasında zannederseniz Sayın Hocam ağırlıklı bilgi verecektir, dolayısıyla ben daha fazla o noktada değinmek istemiyorum, ama son söz olarak belirtmek istediğim bu anlaşmayla Türkiye belirsiz bir tarihte belirsiz bir vize kolaylığı vaadiyle AB'ye göç sorununu çözmeyi üstlenmekten ve bunu da Türkiye'ye maddi bir yük olarak sunulduğu kanaatinde-

yim. Beni dinlediğiniz için hepinize çok teşekkür ederim.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK- Sayın Poroy, konuyla spesifik olarak ilgilenmeyen insanların da anlayabileceği bir sadelikle, netlikle, bir de Türkiye açısından gelecekte doğuracağı sorunlar açısından çok anlaşılır bir biçimde gözlerimizin önüne serdi, teşekkür ediyoruz. Şu anda bu oturumun son konuşmacısı Yrd. Doç. Dr. Lami Bertan Tokuzlu, ona da Poroy'a süresinden önce bitirdiği için, 5 dakika önce bitirdiği için de teşekkür etmek istiyorum, buyurun Sayın Tokuzlu.

Yrd. Doç. Dr. LAMİ BERTAN TOKUZLU (İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi)- Teşekkür ederim. Sayın Başkan, değerli öğretim üyeleri, değerli katılımcılar; öncelikle hepinizi saygıyla selamlıyorum. Şimdi aslında diğer konuşmacıların değindikleri konularla çok üst üste gelmeyen bir sunum yapmaya çalışacağım. Vize serbestisi olayını Sayın Öztürk açıkladı, Sayın Poroy da aslında yasanın üzerinden madde madde gitti. Bunlar tabii çok önemli, yasayı altı çizilerek çalışmak çok önemli, neler getiriyor, bu değerli bir çalışma. Benim yapmak istediğim şey bu anlaşma ne ifade ediyor, hangi koşullarda önümüze geldi ve şu anda Mecliste Genel Kurulda 14. sırada, Genel Kuruldan geçip yürürlüğe girdikten sonra bizim hayatımızda neler değişecek, biraz bunlara bakmak istiyorum. Biraz aslında resmin tamamını görmek faydalı diye düşünüyorum. Çünkü

tek başına çok bir şey ifade etmiyor bu Geri Kabul Anlaşması, bunu çevreleyen bir ortam var ve bu ortamı AB hukukunu da göz önünde bulundurarak aslında değerlendirmek gerekiyor ki ne anlama geldiğini tam olarak kavrayabilelim. Ben bu konuda bir çalışma yaptım, tabii ki burada o çalışmanın yayınladığım makalenin bütün detaylarını sunmak mümkün olmayacak. *“Burden sharing games for asylum seekers between Turkey and the European union”* başlıklı bir makale yayınladım.

Dikkat ederseniz başlıkta hiç insani yanıyla ilgili bir şey yok, *“yük paylaşımı oyunları”* diyorum. Türkiye'yle Avrupa Birliği arasında yük paylaşımı oyunları açıkçası Avrupa Birliğinden bakışla yük kimin ne kadar yük üstleneceği şu anda daha önemli bir konu insani boyutundan ziyade, ama tabii ben bir insan hakları hukukçusu olduğum için aynı zamanda benim Truva atımdı o, sonuçta bir insan hakları hukukuyla ilgili değerlendirmeye karşılarına çıktığım zaman biraz yük paylaşımı konusundaki çalışmam onları şaşırttı da doğrusu.

Şimdi neden, nasıl bir ortamla karşı karşıyayız? Şimdi Türkiye evet, çok önemli bir transit ülke, rakamlar önümüzde var, ama tam olarak nasıl bir yükü karşılayacağımızı bilmiyoruz Geri Kabul Anlaşması yürürlüğe girdiği zaman, 37 000 sığınmacı deniliyor, 55 000 kişi Türkiye'den geçmiş filan deniliyor, ama Avrupa Konseyine sunulmuş bir rapor var. 2012 için yasadışı geçişlerin, Avrupa Birliğine yasadışı

geçişlerin yaklaşık yüzde 92'sinin sadece Türkiye-Yunanistan sınırından olduğunu söylüyor. Dolayısıyla şu belli ki Türkiye Avrupa Birliği için çok önemli bir ülke, yasadışı geçiş için çok önemli bir ülke. Peki, Avrupa Birliği bu değerlendirmeyi yapmadan önce Avrupa Birliğinin nasıl bir dönüşümden geçtiğini ve bu yasadışı göçe ve sığınmaya karşı nasıl bir yaklaşım geliştirdiğini bir ortaya koymak gerekiyor. Ondan sonra geri kabul antlaşmasının kendisi ne ifade ediyor, nasıl bir mekanizma, bu genel Avrupa Birliğinin iltica ve göç politikasında nasıl bir fonksiyonu var, ona değinmek gerekiyor. Son olarak da Türkiye'ye önerilmiş olan önümüzdeki antlaşma bizim açımızdan neler getiriyor, Türkiye'nin özelinde bir konuyu değerlendirmek istiyorum.

Şimdi öncelikle Avrupa Birliği müktesebatında iltica ve göç hukukunun dinamikleri şöyle: 1999 yılında Amsterdam Antlaşması yürürlüğe girdikten sonra bu antlaşmayla birlikte bir geçiş dönemi öngörüldü. İltica ve göç konularına Avrupa Birliği müktesebatı uyumlaştırmaya karar verdi. Aslında baş döndürücü bir hızla 2005 yılına kadar çok hızlı bir dönüşüm yaşandı. İşte Vasıf Yönergesi, İltica Usulleri Yönergesi, Eurodac Parmak İzi Yönergesi, takip eden Geri Gönderme Yönergesi, Geçici Koruma Yönergesi, pek çok sayıda düzenleme bu arada kabul edildi. Avrupa Birliği çok hızlı bir şekilde kendi hukukunu yeniledi. Bunu yaparken de tabii Türkiye'ye yönelik de bazı yaklaşımlar geliştirdi. Yani 2001'den itibaren önümüze bunun

katılım ortaklığı belgesiyle bir yol haritasının zaten kullanılmış olduğunu görüyoruz. Türkiye belki 2003'ten itibaren bunu müzakere etmeye başladı, 2005'te ilk defa antlaşma metnini gördük, ama 2001'de Türkiye'nin önüne bir tam üyelik perspektifi çerçevesinde Geri Kabul Antlaşmasını müzakere etme yükümlülüğü, yani antlaşmayı kabul etme değil, müzakere etme yükümlülüğü zaten konulmuştu.

Şimdi Avrupa Birliğinin bu 5 yıllık önemli bir kısmı 2005 yılına kadar gerçekleşen dönüşümü içerisinde şöyle bir durum ortaya çıkıyor: Bazı tespitlerde bulunursak bir kere bu Avrupa Birliği için güvenlik odaklı bir dönüşüm oldu. Yabancılara bakışı, sığınmaya bakışı bakımından güvenlik odaklı bir dönüşüm, tabii burada 11 Eylül olayları, İspanya'daki tren bombalama, vesaire birtakım güvenlik açığı yaratan gelişmelerde önemli katkıda bulundular böyle bir güvenlik odaklı gelişim gerçekleşmesine. Peki, Avrupa Birliğinin bu dönüşümün sonrasında aldığı şekle literatürde sıklıkla kale Avrupa'sı fenomeni deniliyor. Avrupa aslında bir kaleye dönüştü bu dönemde, bu fenomenin yasal temelde müktesebatla ilgili boyutuna baktığımız zaman şöyle bir özellik gösteriyor: Bir kere Avrupa Birliği bu dönemde yabancıların, yasadışı göçmenlerin ya da mültecilerin, sığınmacıların kendi sınırlarına ulaşmasını engelleyecek bazı tedbirler aldı. Hani neden kale diyoruz, bundan, şimdi mesela bu tedbirlere bakarsak neler var? kontrollü giriş prosedürleri, Avrupa Birliğinin başka ülkelerde belki birliğin kendi po-

litikası değil, üye devletlerin önünü bu konuda açtığı bir şey var. Başka ülkelerde değerlendirme noktaları oluşturduğunu görüyoruz. Off shore prosesing zone deniliyor bunlara, İspanya gibi bazı ülkeler bu tür uygulamalar başlattılar. Bunun dışında çok daha sınırlı bir vize rejimi Avrupa Birliği'ne ulaşmayı sınırlayan, açık denizlerde çok sıkı kontroller, işte frontex mekanizması bu çerçevede yasadışı göçmenlerin AB'ye ulaşmasını engelleyen tedbirler aldılar. Bunun dışında taşıyıcı şirketleri ve havayolu şirketlerine getirdikleri birtakım cezalar söz konusu, yasadışı belgeyle dolaşım koşullarını karşılamadan bir yabancıyı AB'nin topraklarına taşıyan şirketlere birtakım cezalar getiren düzenlemeler de yaptılar. Avrupa Birliği'ne ulaşmak çok daha zor bir hal aldı bu sayede.

İkinci boyut da şu: Tabii Avrupa Birliği her şeye rağmen bütün yabancıların yasadışı bir şekilde veya sığınmak amacıyla kendi topraklarına gelmesini engelleyemedi. Türkiye gibi ülkeler var, sınırları kontrol edilmesi çok zor ülkeler var. Dolayısıyla ikinci boyutu da konunun şu: Bir şekilde Avrupa Birliği üye devletlerin topraklarına ulaşabilmiş olanların sığınma başvuruları, uluslararası koruma başvurularının başarılı olma şansını azaltan birtakım metotlar da geliştirildi ki bunlar bizim açımızdan gerçekten çok önemli. Örneğin, 2005'te kabul edilen İltica Usulleri Yönergesi iki tane önemli kavram içeriyor. Bunlardan bir tanesi ilk iltica ilkesi kavramı, ikincisi de güvenli üçüncü ülke kavramı. Şimdi ilk iltica ilkesi şu: Avrupa Birliği'ne

gelmeden önce menşe ülkeden ayrılan bir kişi, koruma arayan, sığınma arayan kişi başka bir ülkede sığınma bulmuş, koruma bulmuş, ona rağmen orada kalmamış, Avrupa Birliği'ne de başvuruda bulunmayı daha avantajlı görmüş ve devam etmiş yoluna, Avrupa Birliği'ne gelip, birlikte başvuruda bulunmuş. Bu durumda Avrupa Birliği sistemi diyor ki: Sen bu başvuruyu hiç esastan değerlendirmeden açıkça mesnetsiz bulabilirsin. İkincisi de güvenli üçüncü ülke. Güvenli üçüncü ülke belki daha çok karşılaşılan bir durum. Menşe ülkeden çıktuktan sonra birtakım transit ülkelere geçmiş başvuru, ama o ülkelerde hiç başvuruda bulunmamış, doğrudan Avrupa Birliği'ne gitmiş ve Avrupa Birliği'nde başvuruda bulunmuş. Eğer o ülkeler Avrupa Birliği'nin değerlendirmesine göre güvenli ülkelerse, Avrupa Birliği diyor ki: Ben senin başvurunu değerlendirmem, o ülkeye geri gönderirim. Tabii Türkiye açısından çok önemli, Türkiye eğer bir güvenli üçüncü ülkeyse veya Türkiye ilk iltica ülkesiyse, Türkiye'den geçen bütün başvuru sahipleri Avrupa Birliği tarafından hiç değerlendirilmeden Türkiye'ye geri gönderilebilirler. Böyle bir mekanizma, buna benzer tabii sığınma başvurularında başarılı olma şansını azaltan pek çok şey var. Bunlar, bu mekanizmalar hem Avrupa Birliği'ne ulaşmayı sınırlayan, hem de Avrupa Birliği'ne ulaştıktan sonra sığınma prosedüründe başarılı olma şansını azaltan prosedürlerin ortak bir sonucu var: Yükü transit ülkelere atıyorlar. Yani Avrupa Birliği kendi üzerindeki koruma yükünü başka

ülkelere atmış oluyor. Çünkü üçüncü ülke değerlendirilecek diyor.

Peki, AB ülkeleri kendi aralarında ne yaptılar bu arada? Kendi aralarında çünkü başvuruda bulunanlar ve değerlendirmek zorunda kaldıkları durumlar da var. Çünkü Avrupa Birliği ülkeleri aynı zamanda hepsi Cenevre Konvansiyonuna taraflar mültecilerin statüsüne ilişkin, hepsinin geri gönderme yasağıyla ilgili yükümlülükleri var. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesi, vesaire, dolayısıyla bu yükün tamamını atamıyorlar üçüncü devletlere. Şimdi bu atamadıkları yükü ilgili de şöyle bir şey gelişti: Kendi aralarında yük paylaşımı ilkesini esas alan bir mekanizma kurdular. Transit ülkelere yükü atıcı, kendi aralarında mümkün mertebe yükü paylaşmaya odaklanmış bir mekanizma çok başarılı olmadı, ama kurdular böyle bir mekanizmayı. Örneğin, bir Dublin sistemi var, sığınma başvurusunu hangi devlet değerlendirecek, ona karar veriyor veya doğru veri ve delil paylaşımı yapabilmek için bir parmak izi sistemi kurdular. Eurodac Tüzüğü sığınma başvurusunda bulunan kişilerin verilerini toplayan, bunları bir veri tabanına atan ve daha sonra bunların bütün üye devletlerde doğru bir şekilde paylaşılmasını sağlayan bir mekanizma, bu da üye devletlerdeki bütün başvurular konusunda her devletin bilgi edinmesini sağlıyor. Bu bilgi edinme veri biraz önce Sayın Poroy bahsetti, delil konusu en hassas konulardan

bir tanesi, nasıl ispat edeceksiniz? Bir yerde sığınma başvurusunda bulunmuşsa, parmak izi alınmışsa, orada birtakım bilgiler vermiş oluyor. O aşamadan itibaren aslında izi sürülebilir hale geliyor Birlik içerisinde.

Başka bir önemli boyut, diğer çok önemli boyut tabii ki finansal boyut. Kim nasıl finanse edecek? Avrupa Birliği içerisinde özellikle dış sınırlardaki, mavi sınırlardaki devletler daha fazla yük almak zorunda kaldılar. İşte Yunanistan, İspanya, İtalya gibi devletler, bunlar da dediler ki biz tamam, Dublin sistemini kurduk, parmak izini de paylaşıyoruz güzel, ama bize daha fazla başvuru geliyor, bunun yükünü nasıl paylaşacağız? Bununla ilgili ciddi finansal destek mekanizmaları kuruldu. İşte Avrupa mülteci fonu, dış sınırlar fonu, Avrupa geri gönderme fonu ve sonunda da Avrupa İltica Ofisi kuruldu. Hem teknik, hem de mali destek kurmak amacıyla Avrupa Birliği içerisinde ciddi bir yük paylaşılma perspektifi var.

Peki, bu perspektif içerisinde Geri Kabul Anlaşması nereye oturuyor? Şimdi Avrupa Birliğinin biraz önce size bahsettiğim ilk iltica ülkesi veya güvenli üçüncü ülke kavramlarını uygulayabilmesi için geri kabul anlaşmalarına ihtiyacı var. Çünkü uluslararası hukukta devletlerin geri kabul yükümlülükleri var var olmasına, ama sadece kendi vatandaşlarıyla ilgili var. Bizim Anayasamızda da biliyorsunuz düzenlenmiş bir kural sadece bir ülke kendi vatandaşını almak zorunda, bunun dışında sizden

yasadışı geçmiş bu yabancı deyip, o devlete, herhangi bir sınır devletine yabancıyı geri kabul etmeye zorlayamıyorsunuz. Dolayısıyla uluslararası hukukta böyle bir mekanizma yok. Bazı akademisyenler savunuyorlar, diyorlar ki burada iyi komşuluk ilişkileri çerçevesinde aslında bir geri kabul yükümlülüğünün olması gerekir, ama uluslararası hukukta böyle bir yerleşik mekanizma genel kabul görmüş değil. Bu nedenle Avrupa Birliği bu güvenli üçüncü ülke ve ilk iltica ülkelerinin kurallarını uygulayabilmek yükü, sığınma yükünü başka devletlere atabilmek için geri kabul anlaşmalarına ihtiyaç duyuyor. Devletler bu geri kabul yükümlülüklerini üstlenmedikleri sürece, çünkü bu mekanizmaları efektif bir şekilde kullanamıyor. Hatta Avrupa Birliğinin İltica Usulleri Yönergesinde bununla ilgili açık bir hüküm var: **“İlgili devlet, güvenli olduğu varsayılan devlet kabul etmezse kişiyi, o zaman ilgili üye devlet o başvuruyu değerlendirmek zorundadır”** diyor. Yani o zaman AB devletine kalıyor değerlendirme işi. Peki, burada da şöyle bir sorun var: Devletler Avrupa Birliği gibi bir yapıyla bir hedef bölgeyle Geri Kabul Anlaşması yükümlülüğünü niçin kabul etsinler? Yani biraz önce bahsedildi, bu belki iki taraflı bir ilişki gibi görünüyor olabilir, ama bu ilişki gerçekten iki taraflı bir ilişki değil. Bu ilişkide Türkiye Avrupa Birliğine Geri Kabul Anlaşmasını onayladığı zaman emin olabilirsiniz ki bu yükü Türkiye üstleniyor olacak. O zaman Türkiye niye böyle bir şeyi kabul etsin? Bu birçok devlet bakımından söz konusu olan bir

sorun.

Avrupa Birliği devletleri bu geri kabul yükümlülüklerini üstlenebilmeleri için ikna edecek bazı mekanizmalar geliştirmiş. Bunlara havuç mekanizmalar diyebiliriz. Bunlar çeşitli şekillerde karşımıza çıkıyorlar. Ben aslında İtalya'da bulunduğum bir sene boyunca bu konuyu çalıştım ve tek tek bütün bu anlaşmaları inceledim. Bunları kategorize de ettim. Örneğin, kalkınma yardımı anlaşmaları çok faydalı. Çünkü Avrupa Birliği zaten bazı devletlere kalkınma yardımı yapıyor. O anlaşmaların içeriğine bakıyorsunuz, geri kabul yükümlülükleri mesela, Afrika, Karayipler ve Pasifik ülkeleriyle ilgili yapılan veya Sri Lanka'yla yapılan kalkınma yardımı anlaşmaları, hepsinin içinde geri kabul yükümlülükleriyle ilgili hükümler var. Bunun dışında Hong Kong ve Makao örneklerinde görüldüğü gibi Avrupa Birliğinin çok önemli iş partneri, ticari partnerleri de Avrupa Birliği ikna etmekte çok zorlanmıyor. Orada da ticari kooperasyon anlaşmaları, belki bunlar kalkınma yardımı değil, ama kooperasyon anlaşmalarının içerisine bunların eklendiği görülüyor. Şimdi tabii Hong Kong ve Makao çok uzak ülkeler ve doğrusu çok önemli transit ülkeler değil, o yüzden Avrupa Birliği ilk önce onları ikna edebildi zaten. Bunun dışında komşuluk ilişkileri, bu Akdeniz ülkeleriyle geliştirilen komşuluk ilişkileri politikası var. Bu çerçevede belki antlaşmalara doğrudan konulmadı geri kabul yükümlülükleri, ama o devletlere hazırlattırılan komşuluk ilişkileriyle ilgili kalkınma planlarının

hepsinin içerisinde bir şekilde Avrupa Birliği'nin sübvansese ettiği geri kabul yükümlülükleri ortaya çıkıyor. Şimdi Türkiye'nin durumu ilginç, çünkü Türkiye'nin havucu farklı, Türkiye'nin havucu tam üyelik perspektifi ve doğrusu Türkiye'ye karşı Avrupa Birliği biraz zor da kullanabiliyor. Çünkü aksi takdirde size tam üyelik perspektifini kapatırız gibi bir sopa gösterme durumu da var.

Burada ilginç bir şeyi aslında not etmek istiyorum. Şu doğru, Türkiye'den önceki bütün tam üye olan devletler bir tür Geri Kabul Anlaşması kabul ettiler, ama Türkiye'den önceki katılan ülkeler bakımından Avrupa Birliği'nin politikası çok farklıydı. Onlara sadece üye devletlerle ikili geri kabul anlaşmaları yapmaları teşvik edildi. Mesela, 2002 yılında eğer bakmak isterseniz bu ... Sevia ... (Mikrofonsuz konuşma) şeyde, hükümetle devlet başkanları zirvesinde Avrupa Birliği bir karar almış. ... Justice ... yani İçişleri ve Adalet Politikası Konseyinde kimlerle Geri Kabul Anlaşması yapacağız, bunun standartlarını belirlemişler. Şaşıracaksınız, katılan ülkelerle Geri Kabul Anlaşması yapılmaz diye bir hüküm var. Yani Türkiye'den önce aslında tam üyelik sürecine girmiş olan devletlerin hiçbirisiyle o dönemde AT Geri Kabul Anlaşması-şimdi AB Geri Kabul Anlaşması diyoruz- yapılmadı. Onlara sadece denildi ki sizin üye ülkelerle ikili bir kabul anlaşması yapmanızı teşvik ediyoruz. Tabii o zaman onlar da daha seçici olabildiler. En azından Avrupa Birliği'nin tamamı bakımından böyle bir yükümlü karşı karşıya

kalmadılar. Burada çok net bir şekilde görebiliyoruz, Türkiye'den itibaren Avrupa Birliği burada bir çifte standart uyguluyor. Türkiye o dönemde katılan ülke değil, aday ülke, aday ülke olduğu için dışarıda bırakılıyor. Katılan ülkeler hepsi, yani Geri Kabul Anlaşmasını bizim gibi kabul etmek zorunda kalmıyorlar. Şimdi Avrupa Birliği bu şekilde pek çok devletle havuçlar önlerine koyarak geri kabul yükümlülüklerini yüklemiş durumda gibi görünüyor.

Şimdi Türkiye'yle ilişkisine bakarsak bu geri kabul anlaşmasının, şimdi Avrupa Birliği'nin Türkiye'nin önüne kaydığı dedim ki 2001'den itibaren bir katılım ortaklığı belgesiyle birlikte kısa dönem ve orta dönemli bazı yol haritasında birtakım yükümlülükler var. Bunlar içerisinde yasadışı sınırları daha efektif kontrol etmek olduğu gibi kısa dönemli hedefler arasında Geri Kabul Anlaşmasını müzakere etme yükümlülüğü var. Uzun dönemli hedefleri arasında 51 sözleşmesi altındaki coğrafi sınırlamayı kaldırmak, çünkü coğrafi sınırlama diyor ki: Türkiye sadece Avrupa'da meydana gelen olaylardan dolayı kaçanlara mülteci statüsü veririm diyor, onun dışında gelenlere sadece geçici bir şekilde Türkiye'de kalma imkânı tanım, ondan sonra başka bir ülkeye yerleştirilsinler ki bu işi Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserine büyük oranda delege etmiş durumdaydı o dönemde. Şimdi de hâlâ böyle, ama bir yeni yasayla birlikte tabii bu bir geçiş süreci yaşıyoruz.

Burada bir şeyi daha not etmek istiyorum. Avrupa Birliği dışındaki ülkelere karşı yük atıcı bir yaklaşım sergiliyor demiştim, içerideki ülkelere karşıysa yük paylaşımı esasını uyguluyor demiştim. Burada hatırlamamız gereken şöyle ilginç bir durum daha var: Aslında AB üyesi olmayan işte Liechtenstein, İsviçre gibi ülkelere baktığımız zaman Avrupa Birliği yük paylaşımı mekanizmalarına bunları dahil etmiş. Onlar tam üye olmak gibi bir niyete sahip olmadıkları halde dahil edilmişler. Şimdi Türkiye tam üye olmak üzere başvuruda bulunmuş ve bu süreçte ilerleyen bir devlet olarak Türkiye'ye önerilen şeye bakıyoruz, hiç böyle bir şey yok. Yani Türkiye'ye önerilen şey yük paylaşımıyla ilgili mekanizmalardan herhangi birisi değil. Örneğin, bu parmak izi sistemine dahil etme veya bu finansal yük paylaşımıyla ilgili fonlardan faydalanma gibi mekanizmalar Türkiye'nin önüne konulmuş değil.

Şimdi Geri Kabul Anlaşmasına baktığımız zaman dolayısıyla aslında Türkiye gibi yakın bir ilişki arayışındaki bir devlete önerilmemesi gereken bir anlaşma, çünkü Makao'ya, Hong Kong'a ne önermişse, onun bir değişik versiyonunu Türkiye'ye Türkiye'nin hassasiyetleri doğrultusunda biraz değiştirerek koymuşlar önüne gibi bir izlenim ediniyorum. Nitekim Türkiye'nin verdiği tepkiye bakarsak Avrupa Birliği'nin bu dışlayıcı politikasına karşı Türkiye ilk başta 2003 yılındaki ulusal programa bakın, Türkiye çok aslında pozitif adımlar atma niyetinde. Diyor ki: Ben 2005 yılına kadar İltica

Kanunu çıkaracağım, Yabancılar Kanunu çıkaracağım, coğrafi sınırlamayı kaldırmayı düşüneceğim gibi oldukça olumlu bir perspektif var, ama 2003-2005 arası ne oluyor? Vasıf Yönergesi, İltica Usulleri Yönergesi -ki İltica Usulleri Yönergesinde bu güvenli üçüncü ülke kavramı filan var- 2005 yılında Türkiye vazgeçiyor bu işten tamamen Avrupa Birliği hukukunun kendi etkisi yüzünden. Avrupa Birliği hukuku Türkiye gibi sınır ülkelerine yük atıcı bir etki yaratacak düzenlemeler yapıyor. Türkiye bakıyor, eğer ben kendi sistemimi reforme edersem Avrupa Birliğinin istediği gibi güvenli ülke olacağım, güvenli ülke olursam Avrupa Birliğine giden herkes Türkiye'ye geri gelecek. Ben bunu nasıl kaldırabilirim? Bütün Avrupa Birliği kendi o geniş fonlarıyla bile bunu kaldıramıyor, üstelik de arkadan Türkiye'ye bu yükü paylaşacak ne bir finansal yük paylaşımı mekanizması öneriyorlar, ne de kurumsal anlamda bunu destekleyecek bir mekanizmaya Türkiye'yi dahil ediyorlar, basit bir Geri Kabul Anlaşması öneriyorlar. Bu nedenle masada bu kadar kalıyor. 2005 yılında önüne geliyor Türkiye'nin, bakın, yıl 2014, hâlâ Türkiye 9 sene böyle bir anlaşmaya yoksa direnmezdi.

Peki, Türkiye'nin burada bu anlaşmayla ilgili tereddüt duymasının başka nasıl sebepleri var? Bu çizdiğim resimden nasıl sonuçlar çıkıyor? Bir kere Türkiye bu Geri Kabul Anlaşmasını kabul ettiği zaman ve özellikle de güvenli üçüncü ülke olursa, Avrupa Birliğinin kendisine atmaya çalıştığı sığınmacı yükünü kabul-

lenmiş oluyor. Peki, ondan sonra Avrupa Birliği Türkiye'yi tam üye alır mı, tam üye olursak ne olacak? Tekrar paylaşacağız. Bir kere böyle bir endişe var ki bu sözleşmede, bu antlaşmada bu nedenle Türkiye diyor ki: **“Ben coğrafi sınırlamayı tam üye olursam kaldırırım”** Bununla ilgili bir tedbir alınmış. Tabii o tedbir ne kadar işlevsel olur, onu bilemiyoruz. Çünkü Türkiye üzerinde bu coğrafi sınırlamayı kaldırma konusundaki baskının süreceği kesin, dünyada üç tane ülke kalmış bunu uygulayan, yani diğerleri üçüncü dünya ülkeleri, dolayısıyla Türkiye çok fazla direnemeyecektir buna gibi görünüyor.

İkincisi, vize konusundaki sorunlar. Türkiye'nin biliyorsunuz bu katma protokolde bu stand tül closedan ... kaynaklanan birtakım aslında vize serbestisiyle ilgili hakları var Türk vatandaşlarının, bu sadece hizmet amaçlı işçilere yönelik bir hak, ama bir hak. Bu hakkı dahi Avrupa Birliği Adalet Divanının Soysal kararına rağmen uygulamadı Avrupa ülkeleri. Şimdi Almanya ve Danimarka'dan bahsediliyor, ama Almanya'yı ben kendim test ettim, çalışmak amacıyla bir ay gittim, başvurdum. Bütün koşulları, bana verilen listedeki bütün koşulları gerçekleştirdiğim halde bana vize başvurusu yapmadan vize verdiler. Neden? Çünkü ben göç hukuku çalışıyorum, belli ki dava açacağım, bir Soysal davası daha gelecek, istemediler bunu, bana apar topar elime bir vize tutuşturdular koşulları sağlamadığım halde, dolayısıyla bunu uygulamadılar. Şimdi acaba vize serbestisi gerçekten taahhüt ettiklerini

uygulayacaklar mı? Adalet Divanının kararını uygulamayan devletler şimdi taahhütlerini uygulayacaklar mı, ben gayet o konuda tereddüt duyuyorum.

Bunun ötesinde Geri Kabul Anlaşması acaba iyi bir yöntem mi? Geri Kabul Anlaşmasına baktığınız zaman şimdi bizim geri kabul anlaşmalarıyla ilgili tecrübelerimiz var. Öncelikle Yunanistan'la var, Yunanistan'la aramızda bir Geri Kabul Anlaşması var ve bunu işletemiyoruz. Şimdi o bence önemli bir nirengi noktası, değerlendirme ölçütü, neden işletemiyoruz konusuna bakmak lazım. Çünkü benzer konular eğer AB'yle yapılan Geri Kabul Anlaşmasında olursa Yunanistan'la yaşadığımız sorunun AB düzeyine yükseltilmesi gibi bir sonuçla karşı karşıya kalırız. Şimdi sorunlar neler? Mesela, Yunanistan'la yapılan anlaşmanın hemen arkasında ben bu European ... bir rapor yayınladı. Yunanistan Türkiye'den 2 500 tane talepte bulunmuş bunları geri alın diye, Türkiye bunlardan 2 486 tanesini reddetmiş delil yok diye. Dolayısıyla evet, kâğıt üzerinde Türkiye'den talepte bulunacaklar, biz itiraz etmek zorunda kalacağız filan güzel de, kâğıt üzerinde işlediği gibi işlemiyor bu, yani orada antlaşmada da görüyoruz Türkiye'yle yapılan anlaşmada, deliller iki kategoriye ayrılmış. Bunların bir kısmı bağlayıcı deliller, bir kısmıysa bir karine yaratan, faraziye yaratan deliller, onları daha rahat tartışabiliyorsunuz. Bağlayıcı delillere baktığınız zaman işte vize vermişseniz, bir devletin damgası varsa üzerinde, vesaire, otel makbu-

zu varsa gibi daha somut belgeler, çoğunlukla böyle belge olmuyor. Olduğu zaman dahi çok kolaylıkla bunlar sahte belgelerdir diye tartışmak mümkün olabiliyor. Nitekim o delillerle ilgili kısımda şöyle bir açıklama var: **“Eğer belge sahteyse, geri kabul bakımından delil olarak değerlendirilmez”** diye bir hüküm var. Şimdi size yakın tarihli bir olay anlatayım. Rusya’yla ilgili, Bulgaristan’la ilgili bu idari gözetim kararıyla ilgili bir dava gitti Avrupa Birliği Adalet Divanına, Kadzoev kararı, bu davada şöyle bir şey oldu: Bulgaristan bir Çeçen’i gözetim altına almıştı. Sınır dışı amaçlı gözetim altına almıştı. AB Yönergesi diyor ki: Sınır dışı amacıyla gözetim altına alabilmem için bu kişinin geri gönderilebileceği konusunda bir makul beklentinin olması gerekir. O da maksimum gözetim süresi 18 ay Avrupa Birliği hukukunda, böyle bir makul beklenti var mı, bu dava bununla ilgili. Şimdi adamın elinde Rusya’da doğduğuna ilişkin doğum belgesi var, bir kimlik belgesi var. Bulgar yetkililer Rus yetkililere gidiyorlar, diyorlar ki: **“Buyurun, sizin vatandaşınız** -bakın, üçüncü ülke vatandaşından bahsetmiyorum, Rusya’nın kendi vatandaşı- **Buyurun, geri alın bunu”** Rusya’yla arasında Geri Kabul Anlaşması var. Rusya diyor ki: **“Sahte bunlar”** Kim nasıl sorgulayabilir Rusya’nın sahte dediği belgeyi? Türkiye’nin verdiği belgeye Türkiye sahte diyebilir, dolayısıyla bu delil konusu hakikaten çok zor bir konu. Bu nedenle, o delilleri daha sağlam bir şekilde toplayıp paylaşabiliyor olmak için Avrupa Birliği o parmak izi sistemini

filan kuruyor. Karinelerden zaten bahsetmeye bile gerek yok, onları çok kolaylıkla devletler çürütebiliyorlar veya dikkate almayabiliyorlar. Bu işin bir boyutu.

İkinci boyutu: Parasını kim ödeyecek konusu. Şimdi Yunanistan’la aramızdaki sözleşmede bugün Avrupa Birliğiyle yapmaya çalıştığımız sözleşmedeki masraflara ilişkin hükme çok benzeyen bir hüküm var, cost’la ... ilgili bir hüküm var. 16. madde, tabii burada **“transport and transit cost”**’u diyor. Yani işte seyahat ve transit maliyetleri üçüncü ülkeye, menşe ülkeye gönderilene kadar maliyetleri ilgili AB ülkesinin karşılaması gerekiyor. Peki, bunu karşılamak isterler mi, para biterse ne olur, nereden karşılanacak, düzenli kurumsal bir fon var mı bunun arkasında, çok tereddütlü. Yunanistan karşılamak istemiyordu. Ne yapıyordu? Zaten Türkiye reddediyordu başvuruları, onun yerine, bunların parasını ödemek yerine Yunanistan alıyordu sahil güvenlik botlarıyla, Türkiye’nin arama kurtarma bölgesine çekiyordu, SAR ... alanına, bozuyordu motoru ve kaçıyordu. Tabii Türkiye’de, burada Dışişleriyle İçişleri Bakanlığı bayağı aralarında bir çatışma yaşıyorlardı. Çünkü Dışişleri Bakanlığı diyor ki: **“Orası benim hâkimiyet bölgem, benim hâkimiyetimi gösterebilmem lazım. Ben kurtarırım onları”** İçişleri de: **“Aman kurtarmayın, başımıza kalacak”** diyorlar. Dolayısıyla Türkiye böyle bir ikilemdeydi. Gayri resmi sınır dışı uygulamasını çok teşvik edici bir şey oldu bu konunun mali boyutu, Yunanistan parasını ödemek istemediği kişileri bırakı-

yordu, kaçıyordu. Türkiye kurtarıyordu, ondan sonra sınır dışı edebiliyordu ya da edemiyordu. Dolayısıyla şimdi baktığımız zaman bize önerilen Geri Kabul Anlaşmasının bunun çok çok ötesine giden bir mekanizma kurmadığını görüyoruz. Benzer mekanizmalar var yine, delil konusunda da öyle, maliyetler konusunda da Avrupa Birliğinin birtakım taahhütleri var, ama bu taahhütlerin içeriğinin çok kurumsal olarak desteklenmediğini görüyoruz.

Başka bir konu insani boyutu dedik. Şimdi esas sorun burada, açıkçası beni Türkiye'nin burada kaç para ödediği çok ilgilendirmiyor. Çünkü İran gibi bir ülke 8.5 milyon tane Afganlıyı barındırabiliyorsa Türkiye de 1 milyon, 2 milyon kişiyi barındırabilir. Benim daha çok endişelendiğim konu şu: Avrupa Birliği sığınmacılar bakımından, uluslararası koruma arayanlar bakımından en önemli hedef noktaları içerisinde, eğer Türkiye bu geri kabul anlaşmasını kabul ederse ve bundan sonra da güvenli ülke haline gelirse, Avrupa Birliği kapısı uluslararası koruma bakımından tamamen kapanmış olacak. Çünkü Avrupa Birliğine gittiğiniz zaman büyük ihtimalle Türkiye gibi bir ülkeden gideceksiniz ve o ülke güvenli hale gelirse -ki Avrupa Birliği Türkiye'yi güvenli hale getirmeye çalışıyor- o zaman Avrupa Birliği bütün koruma yükünden kurtulmuş oluyor. Bu ciddi bir sorun, Türkiye gerçekten Avrupa Birliğinin Türkiye'ye gönderdiği koruma arayan kişilere yardım yaparsa gerekli standartta sorun yok, ama orada da önümüzde kötü örnekler var. Örneğin, Avrupa

Birliğin kendisinin değil, ama diğer üye devletlerle, bizden önce tam üye olan devletlerle yaptığı geri kabul anlaşmalarına baktığınız zaman, bunların etkilerine baktığınız zaman etkileri korkunç. Mesela, geri kabul anlaşmasını yaptıktan sonra Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya gibi devletlerde sığınma başvurularının sayısı oldukça artmış ve aynı dönemde bakıyorsunuz Almanya'da sığınma başvurusunun kabul edilme oranı yüzde 24, Çek Cumhuriyetinde yüzde 1.8, Macaristan'da yine aynı, Polonya'da yine aynı yüzde 2'ler civarında. Şimdi başvurucuların profili tamamen aynı, uyguladıkları kural da tamamen aynı, sonuç kabul oranlarında on kat fark var. Şimdi dolayısıyla devletler kaldıramayacakları yüklerle karşı karşıya kaldıkları zaman sistemi sulandırıyorlar. Dolayısıyla benim endişem burada şu: Türkiye karşılayamayacağı bir yükü karşılaştığı takdirde uluslararası koruma yükümlülüklerini sulandırma yoluna gidebilir. Şimdi tabii Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu içeriği bakımından, esas bakımından da yürürlüğe girdi, ama tabii bu kanunu nasıl işlevsel hale getireceğiz, nasıl efektif bir şekilde uygulayacağız, bu konuda birtakım tereddütler var. Eğer soru gelirse, bunları da tabii açıklamak isterim. Beni sabırla dinlediğiniz için teşekkürler.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK- Sayın Tokuzlu'ya çok teşekkür ediyoruz. Olası sonuçları konusunda anlaşmanın onaylanması durumunda Türkiye'nin karşılayacağı tabloyu çok somut örneklerle anlattı. Şimdi öğle arası 13.00-14.00,

öğleden sonraki oturum 14.00-16.00 arasında, şimdi bir soru-cevap faslımız var. 13.00'e kadar on dakikalık süremiz var, soru sormak isteyenler isimlerini de söylerlerse, kayda girmesi açısından gezici mikrofonumuz var herhalde, değil mi?

SORU - YANIT

DUYGU KIROĞLU- Benim sorum Mehmet Beye olacak. Biraz önce Avrupa'da yaşayan Türk vatandaşlarından bahsettiniz. Ben de çifte vatandaşlıyım, hem Hollanda, hem Türk vatandaşlıyım. Şimdi bu anlaşmayla Avrupa'da şimdiye kadar kazanılmış pek çok anlaşmadan doğan haklar da aslında kaybolmuş oluyor. Şimdi bir Hollanda vatandaşı olarak aynı zamanda ben oranın daha önceden haklarını kazanmış olmama rağmen eğer artık o hakkı kaybedecek bir yasal süreç içindeysem Hollanda beni Türkiye'ye iade edebiliyor. Ben bu anlaşmadan önce, bu iade kabul şansı doğmadan önce yasal haklarımı Hollanda'da arayabiliyordum, ama bu anlaşmada önce beni Türkiye'ye iade edecek ve ben yasal haklarımı burada aramaya başlayacağım, öyle değil mi? Eğer bir yanlım varsa bana bu konuda bir açıklık getirir misiniz?

Yrd. Doç. Dr. MEHMET AKİF POROY- Antlaşma metnine baktığımız zaman bu antlaşma metninin birtakım daha önceden akdedilmiş

antlaşmalara eski adıyla ATAD, yeni adıyla Avrupa Birliği Adalet Divanı kararlarına aykırı düşmeyeceği spesifik olarak antlaşma metninde yer almış. Tabii uygulama nasıl gerçekleşecek, onu hep birlikte göreceğiz. Sorunuz ilginç, tabii Türkiye'nin geri kabul yükümlülüğü olan yabancı, yani Türk vatandaşları açısından bakıldığı zaman siz Türk vatandaşı da aynı zamanda olacaksınız. Eğer orada herhangi bir Avrupa Birliği ülkesinde hukuki olarak legal olarak kalma hakkınız sonradan ortadan kalkınca bu kapsama girme durumunuz söz konusu olabilecektir, ama dediğim gibi Avrupa Birliğiyle yapılan bu antlaşma metninde çok açık bir şekilde antlaşma metninin daha önce akdedilen antlaşmalara, Türkiye'nin 1963 tarihli antlaşma hükümleri ek protokolüne ve ortaklık konseyi kararlarına, Avrupa Birliği Adalet Divanı kararlarına hanel getirmeyeceği vurgulanmış. Bu antlaşmanın daha hemen baş kısmında vurgulanmış, dolayısıyla o noktayı dikkate alarak soruyu cevaplamak gerektiği kanaatindeyim.

GİZEM YILMAZ- Benim üç adet sorum olacak. Birincisi, henüz başlangıcı bile belli olmayan vize muafiyet süreci 3 senelik bir süreç, bu süreç nasıl bir işlerlik gösterecek? Yani bu süreç içerisinde Türkiye'den Avrupa Birliğine geçiş mümkün olacak mı ya da Avrupa Birliğinden mülteciler ya da yasadışı orada kalan göçmenler geri gönderildikten sonra yeniden, yani Türkiye Cumhuriyeti'nin geri kabul yükümlülüğünü üçe ayırmıştınız. Bu bir tanesi de kendi Türk vatandaşlarını, Türkiye Cumhuriyeti

vatandaşlarını geri alması gerekliliği idi. Peki, bu vatandaşlar geri alındıktan sonra vize muafiyeti kapsamında yeniden Avrupa ülkelerine geçebilecekler mi, bu üç senelik süreç içerisinde serbest geçiş hakkı tanınacak mı? Sorularımdan bir tanesi buydu.

Bir diğeri: Yasadışı yollarla Avrupa ülkelerinde ikamet eden kişilerin yasal olarak orada ikamet etme hakkı bulunan kişilerle evlilik yaptıklarında bu kişilerin de onlarla birlikte ülkelere geri gönderileceğinden bahsettiniz yanlış anlamadıysam, bu noktada biraz kafam karıştı açıkçası. Çünkü Avrupa Birliği Adalet Divanı Zambrano davasında çocukların geri gönderilmemesi gerektiğine karar vermişti. Kaldı ki kişilerin insan hakları, kazanılmış haklar ve aile birliği oluşumu çerçevesinde bakıldığında Avrupa Birliğinin böyle bir süreci öngörmesi de ne kadar doğru olur, tartışmak gerekir diye düşünüyorum ve bu konudaki görüşlerinizi merak ediyorum.

Son olarak da gördüğümüz gibi Türkiye kazanımlar için her zaman fazlasıyla bedel ödemek zorunda bırakılmış vaziyette yine vize muafiyeti sürecinde de olduğu gibi. Benim anlamak istemediğim nokta açıkçası neden vize muafiyeti yol haritasında özellikle Geri Kabul Anlaşması özne rolü oynamaktadır? Yani sadece yasadışı göçü önlemeye yönelik bir politika mıdır bu, yoksa gerçekten Türkiye'yle vize muafiyeti konusunda bir anlaşmaya mı varılmak istenmektedir? Batı Balkanlar da aynı şekilde

bu bedelleri ödemiş midir ya da diğer kısa sürede bu vize muafiyetini kazanan ülkeler? Şimdiden teşekkür ediyorum.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK- Kime sordunuz soruyu, Melih Beye mi?

GİZEM YILMAZ- Yani ben genel olarak sordum, cevaplamak isteyenler cevaplasın diye.

MELİH ÖZSÖZ- Ben burada özellikle birinci sorunuz vardı, yani vize muafiyeti diyalog başladı, nasıl işleyecek yönünde bir soruydu bu. 16 Aralıkta aslında bu vize muafiyeti, vize serbest yolu başladı, birinci toplantısı yapıldı. Şimdi tabii olacak olan bu muafiyette ne yapılabilir? Özellikle sorunu olan iş gruplarında veya gruplarda vizeden, vize kolaylaştırma değil, ama hani serbestleşme ... bazı adımlar atılacaktır. Aslında bundan iki hafta ve üç hafta önce tam hatırlamıyorum, ama yine İçişleri Konseyinin aldığı bir karar vardı. Sadece Türkiye için değil, Avrupa Birliğinin Schengen vizesi uyguladığı tüm vatandaşları için vize sisteminde bir değişiklik öngördüler ve bunun da haziran sonundaki konseyde ele alınması bekleniyor. Örneğin, hani oradaki tabii detaylar tam belli değil, ama *“turing visa”* ... ismini verdikleri özellikle erasmus öğrencilerinin ve sık Avrupa'ya turistik amaçlı giden kişilerin başvurabilecekleri bir yıllık çok girişle bir vize türünden bahsediyorlar. Aynı şekilde özellikle işadamları için, sıklıkla Avrupa'ya giden işadamları için üç yıllık veya beş yıllık yine çok gidişle 90 gün kal-

ma veya 180 gün kalma süreli vizelerden bahsediliyor. Dolayısıyla aslında bunlar tabii ki bir kolaylaştırma değil, fakat şu anda da Avrupa Komisyonunda da bu alanda bir çalışma var. Yani Türk vatandaşına daha çok vize verilmesi konusunda ki aynı şekilde biz özellikle Odalar ve Borsalar Birliğiyle bu lokul Schengen grup ... dedikleri, yani Türkiye'deki AB büyükelçilikleri ve konsolosluklarının Schengen vizesi veren bölümlerinin başkanlarıyla sürekli olarak bir toplantı halindeyiz. Hatta onlarla Türkiye'nin çeşitli illerindeki odaları ve borsaları şikâyet edip, şikâyetleri birebir dinliyorlar ve çözüm üretmeye çalışıyorlar. Dolayısıyla onların da bize söyledikleri bekleyin, komisyonlar çünkü bu anlamda bir işte Schengen el kitabının veya bu kurallarının yumuşatılmasına yönelik bir adım gelecek şeklinde, dolayısıyla onu beklemek lazım.

Bir de sorduğunuz ikinci soruyu sanırım hocalarım daha iyi cevaplarlar, hukuk olduğu için girmek istemiyorum. Fakat son sorunuzda şey vardı, vize yol haritasında neden geri kabul var, Batı Balkanlarda böyle miydi diye sordunuz. Aslında onu ben sunumda söylemiştim. Batı Balkan ülkelerinde geri kabul anlaşmaları yapıldı, imzalandı. Hatta bizim yayınladığımız bir kitapta da o yazıyor. Kimi ülkeler için bunun müzakereleri on günlük çok flaş ve hızlı geçti. Vize kolaylaştırma anlaşmaları da imzalanmıştı onunla eşzamanlı, geri kabulden sonra onlara vize serbestliği yol haritası verildi. Dolayısıyla farklı bir sistem izlenmişti. Türkiye'deyse geri

kabulle vize aslında birleştirilmiş şeklinde, dolayısıyla Türkiye'deki kriterlerin daha sayıda olmasının bir anlamda nedeni de geri kabulün de bu süreçte beraber görülmesi olarak ben değerlendiriyorum.

Yrd. Doç. Dr. LAMİ BERTAN TOKUZLU- İkinci soruyla ilgili aslında söylemek istediğim, şimdi Geri Kabul Anlaşması mevcut Avrupa Birliği müktesebatını ayırıyor ve onunla ilgili hakların saklı olduğunu söylüyor. Dolayısıyla bu ailenin birliği konusundaki endişe bence çok sorunlu değil şu anda, çünkü o konuda Avrupa Birliğinin Aile Birleştirme Yönergesi var, başka da düzenlemeleri var. Bu nedenle o Türk vatandaşı olan kişinin üçüncü ülke vatandaşı olan eşinin Türkiye'ye de geri gönderilmesi meselesi ailenin parçalanmasının sonucunu doğuracak bir şekilde işletilemez; ya Türk vatandaşıyla birlikte aile olduğu gibi gönderilebilir ya da Türk vatandaşı halihazırda Türkiye'de bulunuyordur, tek başına gönderilebilir. Eğer Türk vatandaşının orada kalma hakkı varsa ailenin parçalanmasını sağlayacak bir geri kabul mekanizmasının ben bu Geri Kabul Anlaşmasıyla işletilebileceğini düşünmüyorum.

MUZAFFER DALAK- Mecliste bekleyen bu anlaşmayla ilgili konuları anladık, ama sonuçta bu bir yere gelecek. Mutlaka bununla ilgili bir çalışma, bir hazırlık hem doktrinel anlamda, hem de siyasi refleks anlamında bu konuda bir çalışma var mı, birliktelik, bir görüş birliği yahut görüş ayrılığı? Neticede önünde sonunda

bu konu çözüme muhtaç ilgili yerlerin önüne gelecek ve geciktikçe bununla ilgili baskılar artacak ve bir yere gelecek. Bununla ilgili Türk devletinin siyasi refleksi nedir, doktrinel çalışmalarla bir irtibatı var mıdır, bir çözüm önerileri var mıdır, yoksa görüş ayrılıkları nedeniyle bu uzayıp gidecek mi?

Yrd. Doç. Dr. LAMİ BERTAN TOKUZLU- Şimdi açıkçası bu konu belki Türk devletinin en çok akademiyle iletişim içerisinde yürüttüğü konulardan bir tanesi, bu Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu dedim henüz yürürlüğe girdi. Mesela, o kanunun hazırlanma sürecinde bir akademik danışma kurulu kurdular ki ben onun üyesiydim. Oldukça yakın bir çalışma yürütüldü. Geri Kabul Anlaşması konusunda da öyle, ben bu makaleyi yazdığım zaman sonradan öğrendim ki makaleyi almışlar, özetlemişler ve bakana bir bilgi notu olarak sunmuşlar geri kabul müzakereleri sırasında. Dolayısıyla doğrusu doktrinel anlamda akademiyle devletin iletişim anlamında iyi bir teması var. Geçen hafta örneğin, bu yeni oluşturulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü -ki bu konuları onlar idare ediyor olacaklar- yeni uzmanlarını aldı ve ben o uzmanların eğitimi için Ankara'da bir toplantıdaydım, bütün gün onlara eğitim verdim. Bayağı aslında yakın bir çalışma olduğunu söyleyebilirim. Hafta sonu da Kumkapı Geri Gönderme Merkezinde Türkiye İnsan Hakları Kurumunun davetlisi olarak denetim ziyareti yaptık o geri gönderme merkeziyle ilgili ihlal kararı çıktığı için Avrupa İnsan Hakları

Mahkemesinden, ben bu konuda devletin çok açık olduğunu düşünüyorum. Tabii kapasite sorunu ayrı bir sorun, ama hani izlenen yol da doğrusu benim önerdiğim yol değil, ama onun en azından makalenin, önerilerin dikkate alındığını biliyorum.

MELİH ÖZSÖZ- Tabii Sayın Hocama katılmamak mümkün değil, ama Avrupa Birliğiyle yapılan bu antlaşma eğer yürürlüğe girerse Türkiye açısından tabii birtakım temel sorumluluklar çıkacak. Yani şu anda hocam benden daha iyi bilir, ama bildiğim kadarıyla bu göçmenler için toplanma merkezlerinin sayısı 2 500 kişilik bir kapasitemiz var. Şimdi eğer bu geri kabul antlaşmasıyla ve Türkiye güvenli ülke olması da gerçekleştiği takdirde Türkiye bu konuda yetersiz kalacaktır. Yetersiz kaldığı takdirde Türkiye'nin başına Avrupa Birliği üyesi müzakere sürecindeki sıkıntıların dışında temel hak ve özgürlükler noktasında da birtakım ihlallerden dolayı sıkıntılar doğacaktır. İşte insan hakları mahkemesinde birtakım yargılamalar gerçekleşecektir. Çünkü siz düşünsenize, Avrupa Birliğine kaçak göçün ana arterindediniz bir nevi, yani sizin sınırdaş olduğunuz komşularınız, ülkeleriniz işte Afganistan'dan başlayan ve Avrupa Birliğinde noktalanması ümidi taşıyan insanların yaşadığı coğrafi bölgeler, dolayısıyla Türkiye elbette bir geçiş noktası olacaktır ve bu geri kabul antlaşması sebebiyle fazla yükümlülükleri olacaktır ve bu yükümlülüğü kaldırabilecek yeterli niteliğe sahip olduğunu düşünmüyorum şu aşamada

ne merkezler açısından, ne sağlayabilecekleri eğitim imkânları, ne tıbbi yardım imkânı, ne bu kişilerin yerleştirilmesi, işte toplumda da birtakım sıkıntıların engellenmesi gerekiyor. Bu Suriye'deki iç savaş bile örneği aldığımız zaman toplumsal açıdan birtakım sıkıntıların ortaya çıktığı çok bariz, dolayısıyla Geri Kabul Anlaşmasına yaklaşırken evet, Geri Kabul Anlaşması belki üç yıl sonra, yani yürürlüğe girdikten üç yıl sonra işlemeye başlayacak. Fakat bu üç yıllık süreci Türkiye acaba doğru değerlendirebilecek mi, acaba merkezlerini kurabilecek mi, yeterli istihdamı sağlayabilecek mi, yeterli kalitede personel yetiştirebilecek mi? Bütün bunların da tabii dikkate alınması gerekiyor. Aksi takdirde bu yavaşlıkla davranılmaya devam ederse birçok hak ihlaline sebep olacaktır bu Geri Kabul Anlaşması ve Avrupa Birliği üyesi ülkelerin ve politikacıların her zaman yaptıkları gibi suçlu arama noktasına gidildiği zaman Türkiye Cumhuriyeti suçlu ilan edilecektir, yüksek meblağlarda da tazminatlarla karşı karşıya kalacağı inancındayım.

MELİH ÖZSÖZ- Az önce Hocam şey dedi, akademinin görüşü alınıyor dedi. Ondan mutluluk duyuyoruz, ama sivil toplum için aynı şeyi söylemek mümkün değil, çünkü Geri Kabul Anlaşmasının müzakereleri ilk başladığı zaman sivil toplum buna aktif olarak katılım sağlarken, daha sonra tüm müzakereler kapalı kapılar arkasında sürdürülmüştü, bunu hatırlatmak isterim. Bir de şöyle bir şey oldu: Biliyorsunuz bu meşruhatlı yol haritası yayınlandı, birçok

kişi bunu hemen bir anda elde edemedi. Çok yakın bir zamana kadar internet sitelerinde de yayınlanmadı. Mecliste bunu görecek milletvekillerine dahi bakanlığın vermediğini biliyoruz, oradan ulaşmaya çalıştık, onlardan dahi alamadık. En sonunda da web sitesi üzerinden çok yeni bir zamanda da bu yayınlandı, onu da hatırlatayım. Aslında akademiye yakın olabirler, fakat sivil toplum ve diğer kesimlere de çok yakın olduklarını zannetmiyorum.

Yrd. Doç. Dr. LAMİ BERTAN TOKUZLU- Şimdi tabii ben zaten karşı çıktım bu anda, benim yazdığım makalede sakın ha bunu kabul etmeyin pozisyonu. Nitekim ben İtalya'da olduğum sürece iltica göç çalışma grubunda hiçbir eksper, hiçbir akademisyen Türkiye'nin böyle bir antlaşmayı kabul edeceğine ihtimal vermiyordu. Bu hakikaten bence dolayısıyla sorgulanması gereken bir pozisyon. İnsan hakları konusundaki sorumluluğa gerçekten katılıyorum. Şu ana kadar zaten Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nden çıkmış 27 tane ihlal kararı var sadece bu konuda, bundan sonra tabii yükümüz arttıkça ciddi tazminatlar filan da gelecektir. Bu konuda AB'ye yanaşmak aslında şöyle bir etki doğuruyor, hemen çok sıcak bir tecrübe, geçen hafta Kumkapı'dayken tesisin müdürü bize şunu söyledi: *"Avrupa Birliği bu konuda para verecek, dolayısıyla yeni geri gönderme merkezleri açıyoruz, çok büyük yerler, artık çok daha fazla kişiyi gözetim altında tutabileceğiz"* Dolayısıyla bugüne kadarki uygulamada bunların çoğu aslında kanunen

serbest ikamede tabi olması gereken kişilerdi. Yani sınır dışı edeceğimiz kişileri bile eski kanuna göre aslında işte şu adreste oturacaksınız diyordu devlet, ama gelinen yaptığımız yeni kanunda böyle değil, idari gözetim kararı çıkarıyoruz ve bundan sonra onların kapasitesini de geliştiriyoruz. Dolayısıyla Avrupa Birliğinin burada Türkiye'ye etkisi yine o güvenlik perspektifli etki, bunu ben de çok olumlu karşılamıyorum doğrusu, ama zannediyorum önümüzdeki dönemde bu konuda çok çalışmamız gerekecek. Çünkü kanun yürürlüğe girdi, bu da 14. sırada, genel kurulda bugün baktım, çok yakın zamanda bu antlaşma yürürlüğe girecek ve bizim de kendimizi ona göre hazırlamamız gerekiyor.

Av. HÜSEYİN ÖZBEK- Oturumu kapatıyoruz, öğleden sonra görüşmek üzere hepinize iyi günler diliyorum.

2. OTURUM

“TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİNDE KİŞİLERİN SERBEST DOLAŞIMI”

Prof. Dr. SİBEL ÖZEL- “AB-Türkiye Geri Kabul Anlaşması ve Vize Serbestisi” konulu bu konferansımızın sabah oturumundaki 1. bölümünde, Geri Kabul Anlaşmasını genel hatlarıyla gördük. Vize serbestisine de bir parça girdik, ama bu ikinci bölümde bu anlaşmayla doğrudan bağlantılı olarak kabul edilen vize serbestisi meselesini daha yakından ele alacağı. İlk konuşmacımız Prof. Dr. Haluk Günuğur, Haluk Hoca bize Avrupa Adalet Divanı kararları eşliğinde Ankara Anlaşması çerçevesinde Türk vatandaşlarının kazanmış olduğu hakları yargı kararları kapsamında açıklayacak. Haluk Günuğur Lefke Avrupa Üniversitesi Hukuk Fakültesinden, kendisine değerli katılımları için bir kez daha teşekkür ediyorum, buyurun Hocam, söz sizin.

Prof. Dr. HALUK GÜNUĞUR (*Lefke Avrupa Üniversitesi Hukuk Fakültesi*) - Türkiye'nin şu bir-iki günde yaşadığı büyük facia nedeniyle üzüntülerimi dile getirerek sözlerime başlamak istiyorum ve vefat eden işçi kardeşlerimizin ailelerine de başsağlığı diliyorum.

Değerli Hocam, ben sözlerime başlamadan evvel aslında iki tane haber vermek istiyorum. Bu haberlerin bir tanesi kötü haber, bir tanesi

de iyi bir haber. Kötüden başlayayım. Sevgili genç meslektaşım Poroy kardeşim bana bu panelde konuşma imkânı verdiğinde ve daha doğrusu bir hazırlık yapmamı rica ettiğinde oturdum, ciddi bir çalışma yaptım. Bu çalışma sonucunda 47 sayfalık bir metin ortaya çıktı. Bu metnin sunumu da aşağı yukarı 2 saat 44 dakika tutuyor. Bu biraz kötü bir haber siz de farkındaysanız, iyi habere gelince ben bu metni Ankara'da evimde unutmuşum. Dolayısıyla buraya böyle bu metinden bağımsız olarak size şablonlarla ki o da benim arşivimde vardı, şimdi onu açacağım ve bu sistemi şöyle sohbet havasında ve de size sinema seyrettirir gibi bu çerçevede bu konuşmayı yapacağım. Herhalde bu da yarım saat filan sürecek. Tabii biraz aşabilirse bilemiyorum, ikinci turdan da hakkımı bu şekilde bırakmış olurum bölünmesin diye, tabii sorular gelecektir. Sizlerin sorularıyla daha da bu konuyu derinleştireceğiz.

Sabahleyin siz biraz farklı bir konuyu dinlediniz değerli akademisyen arkadaşarımdan, ben için biraz daha farklı bir boyutuna bakacağım. Çünkü vize konusu aslında seyahat özgürlüğüyle ilgili bir konu, yani dolaşım. Şimdi benim size anlatacağım konunun farklı bir yönü var. O yön ekonomik yön, çünkü serbest dolaşım, işçilerin serbest dolaşımı bir ekonomik faaliyet nedeniyle ortaya çıkıyor. Bunu bir kere başta net bir biçimde ortaya koyalım ki herhangi bir farklı algılamaya meydan veremeyelim. İşçilerin serbest dolaşımıyla isterseniz başlayalım. Hukuksal altyapısını bir koyayım

dedim öncelikle size ki nereden çıktı, geldi bu serbest dolaşım denilmesin. Çünkü aslında sistem Roma Antlaşmasının, yani Avrupa ta o zamanlardan, yani 1950'lerden bu yana gelen süreçte onların ünlü anlaşması Roma Antlaşmasıyla biliyorsunuz kuruldu. 1 Ocak 1958'de yürürlüğe girdi. Onun 48, 49 ve 50. maddelerinde işçilerin serbest dolaşımıyla ilgili hükümler var. Daha sonra Türkiye Avrupa Topluluğuyula -o zamanki adı, hatta AET'yle- yaptığı ortaklık anlaşması da işte bu Roma Antlaşmasının ünlü maddelerine gönderme yapıyor. Yani bu çerçeve içerisinde Ankara Anlaşmasının 12. maddesinin yaptığı göndermeyle işçilerin serbest dolaşımının Türkiye-Avrupa arasında da gerçekleşmesi gerekiyordu. Yani sistem o şekilde.

Peki, nedir bu serbest dolaşım Allah aşkınıza? Habere denilir denilir gider, serbest dolaşım dediğiniz zaman 4 tane hakkı düşünmeniz lazım. Serbest dolaşım hakkının içeriği bu. Nedir bunlar? Bakın, burada yer alıyor: Açık işlere başvurma hakkı, bir üye devletten diğerine geçiş hakkı, işin yapıldığı ülkede oturma hakkı ve nihayet iş bittikten sonra da ömür boyu istenirse o ülkede oturma hakkı. Gerçi günümüzde Avrupa vatandaşlığı adı altında bir kavram yaşama geçtiği için bunun da, oturma hakkının da çok fazla bir anlamı kalmadı, ama gene de ünlü Roma Antlaşmasında -günümüzde de tabii biliyorsunuz Roma Antlaşması döndü dolaştı Avrupa Birliğinin İşleyişi Antlaşması adını aldı, onda da- bu haklar aynen yer alıyor.

Peki, bizim katma protokol ne tür bir sistem getirmişti? Protokol ki Ankara Anlaşmasının eki biliyorsunuz, 23 Kasım 1970 tarihinde imzalandı, 1 Ocak 1973'te de yürürlüğe girdi. Bu katma protokol meşhur 36. maddesinde açıkça şurada da maddeyi görüyorsunuz, diyor ki: **“Ankara Anlaşmasının yürürlüğe giriş tarihinden itibaren Türk işçilerinin serbest dolaşımı 12 ve 22 yıllık süreler içerisinde ve bu anlaşmadaki ilkeler doğrultusunda yaşama geçirilecektir”** Böyle bir yöntem var. Fakat uygulama esasları Ortaklık Konseyi kararıyla belirlenecektir. Yani hakkın özü yukarıda sürelerle bağlanmış biçimde ortaya konulmuş, ama uygulama esasları Ortaklık Konseyinin ileride alacağı karara bağlanmış. Bu çok önemli, çünkü birazdan size söyleyeceğim Demirel davasında bu çok net olarak bir problem olarak, sorun olarak ortaya çıkıyor. Demek ki uygulamaya baktığınız zaman katma protokolün 36. maddesi Ankara Anlaşmasına gönderme yapıyor hukuken, Ankara Anlaşmasında dönüyor. Roma Antlaşmasının 48. maddesine çift atıfla gidiyorsunuz ve sonuçta da işçilerin serbest dolaşımı bu çerçevede içinde Türk işçilerinin yaşama geçecektir. Fotoğraf bu, önce fotoğrafı bir çekip koyalım.

Peki, süreler olarak nasıl bir tablo ortaya çıkacaktı? Süreler de burada bakın, Ankara Anlaşması ne zaman yürürlüğe girdi? 1 Aralık 1964. Buna bir 12 yıl eklerseniz 1 Aralık 1976, bir 22 yıl eklerseniz 1 Aralık 1986'ya geliyorsunuz. Demek ki Türk işçilerinin serbest dolaşımı şu 10 yıllık arada, 76'yla 86 arasında **“step by**

step” dedikleri adım adım, aşama aşama bir takım kararlar alınmak suretiyle yaşama geçirelecektir, ama bu böyle olmadı. Onu ayrıca değerlendireceğiz. Şimdi böyle giderken bu ara dönem neyle doldurulacaktı bu ara dönem? Bakın, 76 geldiğinde, yani ilk tarih, başlangıç tarihi bir Ortaklık Konseyi kararı çıktı. Bu Ortaklık Konseyi kararı 2/76 sayılı karardır. Bu karara göre Türk işçilerinin serbest dolaşımı henüz başlamadı, ama bir üye devlette diyor üç yıl çalışan bir Türk işçisi o üye devletin o bölgedeki bir başka işe başvurabilir, açık işe. Eğer beş yıl çalıştıysa bakın, bir Türk işçisi bir üye devlette, o üye devletin herhangi bir yerinde bir açık işe başvurabilir. Bir örnek vereyim: Adam gitmiş, Bavyera eyaletinde BMW fabrikasında vida sıkıyor, mekanisyen, tamam. Ne kadar çalıştın sen kardeşim? 3 yıl 4 ay. Tamam, Bavyera'da olmak kaydıyla bir başka işe de başvurabilirsin. Ben 5 yıl 4 ay çalıştım, buraya geldim, ama bunların hepsi legal, öyle işte amcam oradaydı, babam orada gittin geldin, öyle değil, buradan çıkarken İş ve İşçi Bulma Kurumu -eskiden öyleydi, şimdi İşkur, neyse- resmi olarak legal yoldan çıkacak, gidecek, girecek ve başlayacak çalışmaya, öyle bakmak lazım. Yoksa biliyorsunuz bizde turist işçiler var. Gidiyor, anam babam falan filan derken amca, bilmem ne bunun çok tipik örneği Afyon'un Emirdağ kazasının heyeti umumiyesiyle birlikte eski deyimle, bütünüyle birlikte Belçika'nın Brüksel şehrinin göbeğine gidip oturması ve orada 60 000 kişi var. O onun amcasının çocuğunu, bu

bunun teyzesinin şeysi kalkmış gitmiş, bunu demiyorum ben, benim dediğim yasal yollar-
dan. 5 yılı geçmişse, o zaman sadece Bavye-
ra'da değil, isterse Hamburg'da bir başka işe
başvurabilir. Böyle bir imkân tanındı. Neyle ta-
nındı? 2/76.

Peki, 4 yıl geçti. Şimdi adım adım ilerliyo-
ruz. 1/80 sayılı bir ortaklık konseyi kararı daha
var. Bu ne diyor? Aynı devlette çalışma süresini
5 yıldan 4 yıla indiriyor, bir de ikinciye öncelik
tanıyor Türk işçilerine, yani aynı iş için bir Türk
işçisiyle bir Afrikalı işçi başvurduysa, Türk işçi-
sine ikinci öncelik tanıyacak. Birinci öncelik za-
ten biliyorsunuz Avrupa Birliği üye devletlerinin
uyruğunda bulunanlar, onlar zaten ilk önceliğe
sahip. Yani böyle bir iyileştirme yapıldı.

Peki, bunlar oldu da, uygulamada ne oldu?
Kararlara geçmeden evvel onu da söyleye-
yim, 4 nedenle Türk işçilerinin serbest dolaşı-
mı yaşama geçmedi. Şimdi bunları da ortaya
koyalım: 1. Hukuksal çerçevede yaşama geç-
medi, kimi nedenler ortaya konuldu. 2. Siyasi
nedenler vardı, 3. Ekonomik nedenler vardı ve
4. Yunanistan faktörü geldi, devreye girdi. Ne-
dir bunlar Allah aşkınıza? Hukuksal tablo şu:
Türkiye ısrarla uluslararası hukukun en önemli
kuralları -ben uluslararası hukuk dersi de ve-
riyorum aynı zamanda- yani sık sık söylediği-
miz konu ahde vefadır, pacta sun servanda,
... yani bir akit yaptıysan ona sadık olacaksın,
onun hükümlerini uygulayacaksın. Türkiye sü-
rekli olarak 36. maddeye ve Ankara Anlaşma-

sıyla katma protokole gönderme yaptı. Avru-
pa tarafı da *“sorry about”* der, ... bunun için
size üzgünüm, ama rebu ... kuralı var. Bu da
uluslararası hukukun çok önemli bir kuralı, ne-
dir o? Anlaşmanın yapıldığı zamanda var olan
koşulların sonradan değişmesiyle anlaşmanın
o hükmünün defakto fiilen ortadan kalkması
anlamına geliyor. Nedir o? O şu: Anlaşma ya-
pıldığı zaman hakikaten Avrupa'da el emeği
pazarı açıktı. Haldır huldur Türk işçilerini alıyor-
lardı, istiyorlardı, hatta kırmızı halılar seriliyordu,
başlarına gül çiçeklerinin yaprakları atılıyordu,
bando, mızıkta takımları oradaydı, ama 70'ler-
den özellikle 80'lere doğru dünya iki defa pet-
rol krizini yedi, ortalık karıştı. İşte ondan sonra
ekonomiler tıkanı, fabrikalar kapandı. Sonuç
itibariyle o günkü koşullar artık değişmişti. Yani
rebu ... dediğimiz kural gerçekleşmişti.

Bir adım daha ileri gidelim, siyasi nedenler.
12 Eylülde 80'de Türkiye'de ciddi bir darbe
oldu. O askeri müdahale sonrasında Avrupa
tarafı dedi ki: *“Antidemokratik bir ülkeyle ben
masaya oturup da işçilerin serbest dolaşımı,
bunları konuşmam. Önce demokrasiye döne-
ceksiniz”* Dönüldü, dönülmesine rağmen bu
sefer denildi ki: *“Sizin demokrasiniz yasaklı
demokrasidir”* Nitekim öyleydi, yasaklar sonra
biliyorsunuz kalktı. Yasaklı demokrasilerde yö-
netilen bir ülkeyle ben oturup da serbest do-
laşımı konuşmam dedi, o öyle kaldı. Bu böyle
6-7 yıl devam etti, yani 86 geçtikten sonra da
o sınır süre vardı orada, bu ikinci konu siyasi
nedenlerle.

Ekonomik konu biraz evvel de söyledim. 15 000 000 işsiz vardı o tarihte 86'da Avrupa'da ve Avrupa döndü dolaştı, dedi ki: ***“Ekonomik açıdan ben kendi uyruğumdaki insanlara iş bulamazken nerede kaldı senin Türklerine iş veriyim burada? Yok kardeşim, yoksa yok”***

Yunanistan faktörü biraz komiktir, ama doğrudur, bu yaşandı. Yunanistan dedi ki Avrupa Birliği ülkelerine: ***“Siz eğer Türk işçilerine serbest dolaşım hakkını verirsiniz ben Yunanistan'da bu Türk işçilerine serbest dolaşım hakkı vermem”*** Neden vermezsin sen? Kamu düzenini bozar, benim kamu düzenimi bozar Türk işçileri Yunanistan'da. Nasıl bozar? Örnek verdi, çok ilginçtir: ***“Bunlardan bende Batı Trakya'da bol miktarda var. Bunların imam çıkıyor, günde 5 vakit Allahu ekber minarelerde, benim çan seslerim duyulmuyor ve üstelik bunlarda insan üretim hızı benim yetişemeyeceğim boyutlarda. Yaptığımız bilimsel incelemelere göre 2030 yılında Yunan toprakları üzerinde Türk kökenlilerin nüfusu Yunan kökenlileri geçiyor. Ben kendi topraklarım üzerinde yabancı konumuna, azınlık konumuna düşünüyorum, ben buna izin veremem”*** dedi. Çok açık net, sonuçta zaten olmadı. Yani Yunanistan'ın da böyle bir savı olması havada kaldı, zaten Avrupa tarafı da vermedi, o da ayrı.

Şimdi bu arada gelelim hukuki prosedürünü şey etmişiz, ama gerek yok, Demirel davasına. Demirel Meryem Demirel, bizim Süleyman Demirel gibi değil, Meryem Demirel, eşi aslında

çalışıyor Almanya'da, bu da eşinin yanına gidiyor. İşte arkasından tam o dead line dediğimiz bir süre vardı ya orada 1 Aralık 1986, o tarihi de orada geçiriyor, Türkiye'ye dönmeye de pek niyeti de yok. Yanılmıyorsam da zaten hamile kalıyor, dolayısıyla kocasıyla başvuruyorlar, diyor ki bu tamam, serbest dolaşım hakkı doğdu, süre de geçti, 22 yıl doldu, benim karım da burada kalıyor, artık Türkiye'ye gitmiyor. Şimdi açılan Alman Mahkemesinde bir karar, ona ön karar prosedürü diyoruz biz AB hukukçuları, akademisyen arkadaşlarımız da bilirler. Bir üye devlet mahkemesinde görülen bir davada taraflardan biri uygulanacak hukukun üye ülke hukuku değil de, AB hukuku olduğu savını ileri sürerse, hâkim takdir yetkisine sahip davayı Lüksemburg'daki Topluluk Adalet Divanına götürme konusunda, ama eğer bu sav kararlarına karşı temyiz yolu olmayan bir mahkemede, yani bir üst mahkemede ileri sürülürse, o mahkemenin her halükarda bu davayı Lüksemburg'a götürüp -ön karar diyoruz biz buna- onun görüşünü alması lazım. Öyle oluyor ve sonuçta Lüksemburg'daki mahkeme vermiş olduğu kararda Savcı Darmono'nun çok ilginç bir iddianamesi vardır orada, diyor ki: ***“Her ne kadar -zaten bir davada gerekçe her ne kadar diye başlarsa, bilin ki onun sonu iyi gitmez- işte Ankara Anlaşmasının o ilgili maddeleri -benim biraz evvel söylediğim maddeler çerçevesinde süre dolmuşsa da 36. maddenin 2. fıkrasında Türk işçilerinin serbest dolaşımıyla ilgili olarak ortaklık konseyinde karar alınması-***

nın gerekliliği vurgulanmış ve şu ana kadar da ortaklık konseyinde bu konuda bir karar alınmamış olduğundan haksız açılan davanın reddine ve tüm mahkeme masraflarının Meryem Demirel'e yüklenmesine" karar verilmiş.

Şimdi arkadaşlar, burada AB hukukunda çıplak hak diye bir kavram var. Hakkın özü var, ama uygulama esaslarıyla donatılmamış bir hak, biz buna çıplak hak diyoruz. Nitekim 36/1'de hakkın özü süreler bakımından da orada ortada, e uygulayalım. Uygulama esaslarını belirlemedim kardeşim, ileride belirlenecektir, şu anda yok. Demek ki hakkın uygulama esasları yok. Çıplak hak da para etmez, dolayısıyla bu dava gümbür gümbür kaybedilmiştir. Hemen arkasından Sevince davası, Sevince Davasıysa kazanıldı. Neden kazanıldı? Çünkü Sevince'nin avukatı o tarihte döndü, bana da telefon ettiler. Hollanda'da yaşanan bir olay, yani Salih Zeki Sevince orada belli bir süre legal olarak çalışmış, ondan sonra oturma hakkını elinden almışlar şu yahut bu nedenlerle, uzun ayrıntıya girmeyeceğim, davanın bütün ilkelere biliyorum. Onlara dedim ki: Eğer siz gene katma protokolün 36. maddesine dayanırsanız bu davayı kaybedersiniz. Neden? Case var zaten ortada, Demirel davası bir çasedir. O çerçevede Divan bu kararı reddedecek. Peki, ne yapalım? aplikability direkt denilen "*direct applicability*" İngilizcesi, orada bir kural var: Doğrudan uygulanma kuralı. Doğrudan uygulanma şu: Bir kararın yaşama geçirilebilmesi için ileride bir karar alınmasına gerek göstermeyen ku-

rallar doğrudan uygulanan kurallardır. Nitekim 2/76 ve 1/80 sayılı kararlar doğrudan uygulanan kararlar. Çünkü artık bir daha bunlarla ilgili bir karar almasına gerek yok ki, bunlar zaten yürürlüğe girmiş, uygulamaya girmiş, yani katma protokolün 36/2'si gibi değil bunlar. Dolayısıyla oraya dayandılar ve bu dava kazanıldı. Oturma hakkı da tabii ki oturma hakkı olmadan çalışma hakkının ne anlamı olabilir? Bir kişiyi düşünabiliyor musunuz, Hollanda'da çalışma hakkı var, ama Belçika'da oturuyor, günübirlik gidiyor, Hollanda'da çalışıyor, geri geliyor, yok öyle bir şey ve Divan vermiş olduğu kararda eğer legal olarak çalışma hakkına sahipse, Salih Zeki Sevince orada oturma hakkına da sahiptir ve bu dava bu şekilde kazanıldı.

Tabii bir adım daha ileriye gidelim. Yani günümüzde süre koşulu eğer karşılanmışsa, Türk işçilerinin Avrupa Birliği ülkelerinde oturma hakkı var, ama serbest dolaşım hakkı yok. Bu şu demek: Bir ülkeye gidiyorsa bir Türk işçisi ömür boyu orada kalacak, orada çalışacak. Fransa'da çalışan bir işçinin Belçika'da bir açık işe başvurması ve onun için o ülkeye geçme hakkı yok ya da Almanya'ya ya da bir başka AB ülkesine, ortaya bugün çıkan fotoğraf maalesef budur. Peki, hizmetlerin serbest dolaşımı sabahleyin gene enine-boyuna tartışıldı, ayrıntısına girmeyeceğim, ama hiç olmazsa izin verirsiniz iki tane standstill kuralını değerli hocam da açılış konuşmasında zaten dile getirdi, ama madde bazında hareket ederek onu da size söyleyeyim. Katma protokolün ünlü 41.

maddesi, ne diyor o maddede? O maddede: **“Akit taraflar arasında yerleşme hakkı -o da biraz uzun bir konu, ona girmiyorum- ve hizmetlerin serbest dolaşımına yeni kısıtlama getiremez”** diyor. Yani bir yanda Türkiye, bir yanda Avrupa ülkeleri, AB ülkeleri, o zaman AET ülkeleriydi, neyse, zararı yok. Getirdi mi? Schengen uygulamalarıyla getirdi. Biz bu kurala ne diyoruz? Stan stil dediğimiz bu, neredeyse orada kalacaksın. Oradan daha kısıtlı hale getirmeyeceksin, orada duracaksın. Daha özelleştirip, daha yumuşatabilirsin, ama daha sertleştiremezsin o kuralı, ama 1985’te imzalanan ve 95’te yürürlüğe giren ünlü Schengen Anlaşması Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde hizmetlerin serbest dolaşımına yeni kısıtlama getirmiştir. Yani stan stil kuralını delmiştir, yok etmiştir. İşte o çerçeve içerisinde bizim tır şoförümüz Soysal haklı konuma geldi, AB hukuku açısından haklı konuma geldi. Demirkan olayı o tabii davası, o bir felakettir, onu hiç söylemeye bile gerek yok, ama bırakınız onu, başka bir şey söyleyeceğim. O çok ciddi bir olay, Mehmet Soysal bu davayı gene tabii Berlin gene ön karar prosedürüyle Lüksemburg’a giden davadır bu, ondan sonra orada da kazanılan bir davadır, ama burada ayıp olan ve hukuken de bana göre bir katliam niteliğinde olan olay Avrupa Birliği üye devletlerinin kendi en üst düzeydeki mahkemeleri olan Lüksemburg’daki AB Adalet Divanının kararını hiçe saymasıdır. Bu çok ayıp bir şey, bu bir hukuk skandalıdır, altını özellikle çiziyorum, bu bir hukuk skandalıdır. Bunu diyen

bir Avrupa Birliğinin dönüp dolaşıp Türkiye’nin tam üyeliğinin koşullarının başında hukukun üstünlüğünü sayması, sıralaması da fevkalade ayıptır. Önce kendi evinin önünü temizleyecek-sin kardeşim, kimse kusura bakmasın, 42 yıldır ben bu Avrupa Birliği davasıyla uğraşıyorum. Aranızda 42 yaşın üzerinde çok az kişi vardır, ben görüyorum, ama bugüne kadar savunduğum bu davayı son 1-2 senede bu işin artık asla ve kata tam üyelikle şekillenmeyeceğini de çok derinden görüyorum ve bunun da üzüntüsünü yaşıyorum, onu da size söyleyeyim. Bunun da birkaç nedeni var, ona ayrıca değineceğim, ama şimdilik şunu söyleyeyim: Eğer siz hukukun üstünlüğünü getirip her şeyin önüne koyuyorsanız, üstüne koyuyorsanız, o hukuk kurallarını uygulayan, daha doğrusu o konuda karar alan organın da kararına saygılı olacaksınız.

Burada vizesiz seyahat özgürlüğü sabahleyin tartışıldı, Geri Kabul Anlaşmasıyla da arkadaşlarım gayet güzel konuyu açıkladılar. Benim onlara ekleyecek bir şeyim yok, benim konu zaten ayırdı, ama şunu söyleyeyim: O sabah tartışılan konu, ele alınan konu aslında bir anlamda bir seyahat özgürlüğünü de kapsıyor ya da çoğunlukla öyleydi. Halbuki benim şimdi size söylediğim hem hizmetlerin serbest dolaşımında, hem işçilerin serbest dolaşımında ele almış olduğumuz konu biraz farklıdır. Bu bir ekonomik faaliyeti yerine getirmek amacıyla ele alınan, işlenen bir konudur. Biraz evvel size söylediğim Avrupa Birliğinin o ayıbı zaten

Avrupa Birliğinin İşleyişi Antlaşmasınının 260. maddesinin 1. fıkrasında da net biçimde ortaya konulmuş. Orada diyor ki: **“Üye devletler Avrupa Birliği Adalet Divanının kararlarına uymak zorundadırlar”** Oraya koyuyor hükmü, uymazlarsa AB Komisyonu o üye devletleri para cezasına mahkûm edebilir. Edildi mi bugüne kadar? Kocaman bir hayır, olmuyor işte. Benden hukuka saygılı olmam isteniyorsa haklıdır, ama önce kendin kendi hukukuna, kendi mahkeme kararlarına saygılı olacaksın.

Şimdi işçilerin serbest dolaşımı ancak ve kata, kesinlikle Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üye olmasından sonra olabilecek bir konudur. Peki, o zaman sormanız lazım, hemen oluyor mu, tam üye olsak o gün bu serbest dolaşım, işçilerin serbest dolaşımı yaşama geçecek mi? Hayır. 8 yıllık geçiş dönemleri var. Bugüne kadar Avrupa Birliğine tam üye olan o son 10+2, 12+1, 13 ülke biliyorsunuz geldi, girdi. Yani dünün komünist artıklarının hemen hemen tamamı Doğu Avrupa'daki ülkeler şimdi sistemin içinde, bunların işçilerine serbest dolaşım hakkı da bazı ülkelerde biraz daha farklı, ama maksimum Polonya'da mesela 8 yıl adım adım, aşama aşama geçiş dönemleri var. O nedenle bir kere bir, Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üye olması lazım, ondan sonra da o geçiş döneminin geçmesi lazım. O zaman bana şunu da sormanız lazım: Lazımlar arka arkaya geldi, zaten de oraya yazdık. Peki, Türkiye ne zaman Avrupa Birliğine üye olacak? Sonuç oraya geliyor. Yanıt üç vakte kadar, isterseniz siz buna

fal da diyebilirsiniz, kahve falı, ama maalesef böyle.

Şimdi neden böyle, biraz da bu konuya gireyim. Bu şu ana kadar pür hukuk platformunda kaldım, biraz da işin siyasi boyutuna ve Avrupa Birliğinde Türkiye'yi tam üye olarak kabul etme yolundaki siyasi niyet boşluğuna da değinmek lazım. Her şeyin özü political will dedikleri siyasi niyete dayanır arkadaşlar, eğer bir örgüt sizi üye yapma yolunda bir siyasi iradeye sahip değilse, siz giremezsiniz bu sistemin içine ve maalesef günümüzdeki tablo bu, biraz da oralarda size bir şeyler, bakın, bu AB liderleri neler demiş Türkiye'yle ilgili olarak? Valery jinski **“Türkiye AB'ye girerse, bu Avrupa bütünleşmesinin sonu olur”** Sarkozy şimdi yok, ama ne olur, ne olmaz, yarın belki gene gelir, o belli olmaz, sarko bu: **“Türkiye Ortadoğu'ya aittir, girerse Avrupa fikrini öldürür”** Merkel: **“Türkiye'nin tam üyeliği önümüzdeki 50 yılın acil sorunu değildir”** Ya zaten 50 senedir ben bekliyorum, bir 50 sene daha ileri atıyor, 100 sene, benim ömrüm yetmez, hanginizin ömrü yeter, Allah aşkına? Hose Manuel Barroso Avrupa Birliği Komisyonunun Başkanı: **“Türkiye'yle müzakerelerin tam üyeliğe sonuçlanması garanti değildir”** Değil tabii, yazdılar zaten oraya. Dominik Bilpem Fransız eski Başbakanı: **“Üyelik için Türkiye'nin tarihten gelen doğal hakkı yoktur”** Demek ki ötekilerin hepsinin doğal hakkı var birader, bir benim yok. Halbuki tarihte Avrupa'ya damga vurmuş sayılı milletlerden bir tanesi benimkiler. Jack Tubum ... : **“Türkiye'nin ayrı bir kültürü var.**

O bizden değil, burada Türkiye'ye yer yok” Ve-laddallin, amin, bitti. Daha yani peki, bu tablo-nun yanı sıra kimi gerçeklerin de altını çizmem lazım. Hazır gelmiş, siz de madem bana söz verdiniz Hocam, üç-beş dakikam var mı?

Şimdi Helsinki'ye gittik, 99 Aralığı Helsinki zirvesinde dediler ki Türkiye'ye: *“Sen aday ülkesin, seni aday ülke olarak sayıyoruz”* Güzel, hemen oradan kalkıldı, gelindi, burada tamam, bu iş bitti, giriyoruz, biliyoruz filan denildi, 3 yıl sonra da tam üye. Yok böyle bir şey, tam üye de değil, üye var, tamı eğrisi yok bunun, bütünü, yarımı, üyesiniz, değilsiniz, ama o Hel-sinki kararlarında bir madde koydular. Dediler ki: *“Türkiye diğer aday ülkelerle aynı koşullar içerisinde Avrupa Birliğine tam üye olacaktır”* Yani şu: Beni diğer ülkelerin gerisine sistemin düşürmemesi lazım, aynı koşullarla yola çıkmış-sız, gideceğiz. Şimdi bakıyoruz, öyle mi? Ne demişler? Türkiye'yle müzakerelerin ucu açık olup, sonucu garanti edilemez diyor. Bu baş-ka giren üye devletlerin hiçbir tanesinin önüne konulmadı. Demek ki aynı değil. Türkiye'yle müzakerelerin sonucunda tüm üyelik garanti değildir. Ötekilerin hiçbir tanesinde böyle bir koşul yoktu. Türkiye tam üye olsa bile kalıcı korunma hükümleri uygulanabilir. Nedir onlar? İşte ortakların politikasına uyumdu, bilmem işte işçilerin serbest dolaşımıydı, işte bölgesel fon-lardan yararlanmama gibi birtakım kısıtlama-lar Türkiye'nin önüne konuldu, ötekilerin hiçbir tanesine konulmadı. Türkiye'nin tam üyeliği hazmetme kapasitesine bağlı dediler. Yani Av-

rupa'da bir hazım sorunları vardır, yıllar yılı bir gastroentolojik sorunlar var. Yani Türkiye'yi he-men kolay kolay hocam burada tıp profesörü-dür, gayet iyi de bunu şey eder, yani böyle bir-takım sıkıntılarımız var, onların var. Dolayısıyla beni hazmedemiyor, her şey bitmiş, anlaşma imzalanmış, olmuş bitmiş, ama diyor ki son da-kikada: Ben seni hazmedemiyorum kardeşim. Ne olacak? Kusura bakma. Yani böyle, ama burada görünüyor ki farklı işlem. Peki, sen Hel-sinki'de ne demiştin, aynı koşullar içinde gire-cektik hani? Olmadı, koşullar farklı, onlara sev-danın yolları, bana kurşunlar, tablo öyle çıktı ortaya. Yani kısacası bu işin olmaması için Tür-kiye de öyle, Türkiye'nin de ayıbı var tam üye olma yolunda, isterseniz onları da söyleyeyim yahut ona soru gelirse cevaplarda mı, yoksa tempoyu yakalamışken götürsem mi? Emrinizi bekliyorum.

Prof. Dr. SİBEL ÖZEL- Estağfurullah, hazır tempoyu yakalamışken üç dakika içerisinde anlatacağınızdan eminim.

Prof. Dr. HALUK GÜNUĞUR- Üç dakikada sığmaz da Hocam, yani çaba sarf edeyim.

Prof. Dr. SİBEL ÖZEL- Hadi beş dakika ol-sun.

Prof. Dr. HALUK GÜNUĞUR- Olmazsa ikinci turda veya soru gelir, bu kadar böyle şeyi anlatınca soru gelecektir.

Prof. Dr. SİBEL ÖZEL- Genç arkadaşları-

mızdan soru bekliyoruz, mutlaka bekliyoruz.

Prof. Dr. HALUK GÜNUĞUR- Bir, Avrupa Birliği açısından Türkiye nüfusu çok ülkedir ve Türkiye'nin girmemesi için Avrupa Birliği mevzuatı da çok ciddi biçimde değişmiştir. Bakın, size sadece onu söyleyeyim, Türkiye'nin ayıplarını da ayrıca söyleyeceğim sıradan, bu siyasi iktidarın da var, öncesinin de var, Türkiye de girmek için elinden gelen her şeyi yapıyor. Ben Hocayım, hocalar nalına da vurur, mihına da vurur. Aynı görüşte olmayabilirsiniz, saygı duyarım, ama siz de benim görüşlerime saygı duyacaksınız. Hoca gelir, konuşmuş burada, şimdi bir tanesi şu: Bu çok önemli, eskiden Avrupa Birliğinde kararlar nitelikli çoğunlukla alınıyordu. Bunun için de hukuken antlaşmada hüküm vardı. Gerçekten üye devletlere belli ağırlıklı oylar dağıtılmıştı. Değerli arkadaşlarım -AB hukuku çalışan- bunu gayet iyi bilirler. Mesela, şu günlerde Almanya'nın 29 oyu var, Fransa'nın 29 oyu var, İngiltere'nin öyle, Polonya'nın 27 oy filan böyle aşağı doğru iniyor, ta Lüksemburg'a kadar, oradan Malta'ya kadar gidiyor. Bunların toplamı 345, karar kaç oyla alınıyor? 255. Demek ki Avrupa Birliğinde hukuk normu belirleme ya da bir karar alma için nitelikli çoğunluk yaklaşık yüzde 71'di, bu çerçevede içinde ağırlıklı oyları 255'i bulduğunda geriye kalan ülkelere bakmıyorlar. O ülkeler karşı durular bile hukuk normu belirleniyor, onay çıkıp gidiyor. Buna supranational ... hukuk dediğimiz uluslar üstü hukuk diyoruz biz, çünkü bir devletin egemenlik yetkisinin bir bölümünü Av-

rupa Birliği onun elinden almış, sistem böyle çalışıyor. Bana vereceksin diyor, ona göre ben kural koyacağım diyor. Senden ben egemenlik yetkisini kısmen de olsa devralmasam hukuk kuralı koyamam ortaya, o nedenle böyle bir sistem oluşmuş. Yani bazı devletleri onların kararına rağmen, karşı duruşuna rağmen bağlıyorsunuz siz. Bunun devletler hukuku, çünkü devletler hukuku devletlerin egemen eşitliğine dayanır. Avrupa Birliği hukukuysa devletlerin egemen yetkilerini kısmen devretmesi olgusu üzerine kurulmuştur. Böyle bir fark var. Şimdi tuttular, bunu böyle değiştirdiler. Bu sene 2014 Kasımından itibaren yeni bir sistem devreye girdi. Diyorlar ki: Bundan sonra kararlar üye devletlerin yüzde 55'iyle alınacak. Şimdi mesele diyelim ki 29, bugün 30 diyelim yuvarlak hesap, 30 tane üye devlet var. Bunun yüzde 55'i kaç eder arkadaşlar? Diyelim 16, 17, 16 üye devletle alacak, ama bu 16 üye devletin nüfusu Avrupa Birliğinin toplam nüfusunun yüzde 65'ine karşılık gelecek. Başka türlü karar alınmıyor. Mesela, 20 tane devlet var, tamam, yüzde 55 koşulu cepte. İyi de bunlar küçüklerden oluşuyor, bunların toplam nüfusu Avrupa Birliğinin toplam nüfusunun yüzde 59'una geliyor. Hop bitti, karar yok. Peki, yüzde 64 nüfus çoğunluğu dediğiniz zaman yüzde 100'den bunu bir çıkartın, kaç ediyor? Yüzde 35. Yani şimdi çok dikkatli bakın buraya, Avrupa Birliğinin nüfusunun yüzde 35'ini oluşturan devletler bir araya gelirse, Avrupa Birliğinde karar alma sürecini bloke edebiliyorlar. Bu devletlerin şimdi

Türkiye de tam üye oldu, girdi içeriye, Almanya artı Türkiye bu insan üretimindeki mükemmel hızımız hele Başbakan da verdi gazı, 3'tü, 5'ti, gitti gitti, biz 85-90'la giriyoruz Avrupa Birliğine. Almanya, Türkiye, Romanya ve Bulgaristan biz yüzde 37'yi oluşturuyoruz Avrupa Birliğinde. Bu ne demektir, biliyor musunuz? Avrupa Birliği karar alma sürecini bu yetkisini Türkiye'nin ellerine teslim edecek. Yaparlar mı bunu Allah aşkınıza, buna inanıyor musunuz ve buna 42 senedir inanan bir kişi bunu söylüyor, yapmayın ya, yok böyle bir şey, bu iş bitmiştir. Daha kalan başka nedenler var mı? Var, onu da nasıl olsa bir dahaki turda anlatacağım. Hepinize beni dinlediğiniz için sevgi ve saygılar sunuyorum, sağ olun.

Prof. Dr. SİBEL ÖZEL- Çok teşekkürler Hocam. Bu toplantıyı hazırlarken ben Marmara Üniversitesi Avrupa Birliği Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümünden Doç. Dr. Yonca Özer'e bir sunum yapmasını özellikle istediğimi belirttim. Çünkü gerek Geri Kabul Anlaşması, gerekse vize serbestisi meselesinde bir de uluslararası ilişkilerci boyutunu görmek, onun bakış açısını almanın faydalı olacağını düşündüm. Yalnız Yonca Hoca o kadar hukukçunun içinde ben ne yaparım, uluslararası ilişkiler farklı bir disiplin dedi. Ben de tam tersi, işte bu nedenle seni aramızda görmek istiyoruz dedim ve ikna ettim. O da sağ olsun kabul etti. Marmara Üniversitesi AB Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümünden Doç. Dr. Yonca Özer bize "*Uluslararası İlişkiler Boyutuyla Geri Ka-*

bul Anlaşması ve Vize Serbestisi" meselesini açıklayacak, buyurun Yonca Hocam, söz sizin.

Doç. Dr. YONCA ÖZER (M.Ü. AB Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü) - Aslında bir uluslararası ilişkilerci' olarak hukukçuların arasında tek olmak gerçekten zor bir durum. Bizim camiada genelde uluslararası ilişkiler konularına özellikle de Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerine bakış açımız ne siyah, ne beyazdır; siyahla beyaz arasında gider-gelir, grinin çeşitli tonlarıdır. Bizim için tek bir doğru yoktur, meseleyi farklı açılardan ele alırız; şöyle bakarsak şöyledir, ama böyle bakarsak böyledir şeklinde. Kısacası diyalektik bir bakış açısı ile yaklaşıyoruz meselelere. Burada hukukçu öğrencilerim de var enstitüde birlikte yüksek lisans dersi yaptığımız, fakültenizden mezun, onlar çok iyi biliyorlar dersleri nasıl işlediğimizi. Fakat tabii sizlerin bakış açısı daha farklı. Hukuk camiası bize göre daha analitik, daha az gri bir yaklaşımla ele alıyor meseleleri. Kanunlarla destekleyerek, çeşitli anlaşma hükümlerine referanslar vererek çok daha net konuşabiliyorsunuz. Umarım bugün burada farklı bir ekolü temsilen yapacağım sunum sizin için yeterince tatmin edici bir sunum olur.

Şimdi panelimizin başlığına istinaden öncelikle işçilerin serbest dolaşımıyla ilgili bazı bilgiler paylaşmak istiyorum. Haluk Hocam her şeyi oldukça kapsamlı verdi zaten, dolayısıyla onun da izniyle birkaç bir şey eklemek istiyorum. Belki biraz güncel gelişmelere değinebi-

lirim, özellikle davalarla ilgili. Çünkü Demirel davasını, Sevince davasını ve en güncellerinden biri olan 2009 Soysal davasını Hocam gayet detaylı bir şekilde ele aldı. Bu noktada bir de 2013 tarihli Demirkan davasına değinmek yerinde olacaktır. Lehimize sonuçlanmış olan Soysal davasından sadece dört yıl sonra tam tersi bir karar alınması söz konusu oldu yine aynı maddeye dayanarak, hizmetlerin serbest dolaşımını düzenleyen Katma Protokol'ün 41. Maddesine. Demirkan Türkiye'de yaşayan bir genç kız ve Almanya'da çalışan ailesini ziyaret etmek istiyor. Almanya Konsoloslukuna turistik vize başvurusunda bulunuyor, fakat reddediliyor. Bunun üzerine Katma Protokol'den kaynaklanan haklarına dayanarak Alman İdari Mahkemesinde Alman devletine karşı dava açıyor. Turistik hizmet edinimi amacıyla gitmek istediğinden hizmetlerin serbest dolaşımını düzenleyen 41. maddeden davanın açılması uygun bulunuyor. İdari mahkeme davayı ön karar usulüyle ABAD'a -Avrupa Birliği Adalet Divanına- gönderiyor. ABAD dört yıl önce aynı maddeye dayanılarak açılmış olan Soysal davasında olumlu karar almış iken bu sefer beklenilenin tersine hizmetlerin serbest dolaşımına dair hakkının olmadığına hükmediyor. Mahkeme bu hükmü verirken Demirkan ile Soysal davaları arasındaki bir farka referans veriyor: Soysal davasında hizmet sunmak hakkının aranması, Demirkan davasında ise hizmet edinimi hakkının aranması söz konusudur. Bu şekilde mahkeme hizmetlerin serbest dolaşımına

dair bir sınıflandırma yapmıştır. Ancak Katma Protokol'ün 41. maddesine baktığınızda böyle bir ayırım yapılmamıştır. Dolayısıyla bu durum özellikle hukukçularımız ve ileri gelen yetkililer tarafından siyasi bir karar olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Çünkü o dönemde siyasi bir karar alınması doğrultusunda özellikle bazı ülkelerin Mahkeme'ye müdahale ettiği düşünülmüştür. Soysal kararının hayata geçmesini beklerken ve bu konuda eleştirirken aynı maddeye dayanarak kısacası aynı hakkın aranması için açılmış olan Demirkan davasında böyle ters yönde bir karar alınması serbest dolaşım konusunda Türkiye-AB ilişkilerine olumsuz bir etki yapmıştır.

Haluk hocamın da önemle ifade ettiği üzere, Avrupa Birliği Adalet Divanı'nda alınan kararlara üye ülkelerin kesinlikle uyması gerekiyor. Soysal davasında verilen karar açısından bu durum söz konusu olmadı. Yani bu davaya istinaden alınan kararın uygulanmasına üye devletler hala direnç gösteriyor. Madem Mahkeme hizmet sunma ve hizmet edinimi diye bir ayrıma gitti, bu durumda en azından hizmet sunma açısından serbest dolaşım hakkı teslim edilebilirdi. Bu noktada hukuki sonuca odaklanmak mevcut durumu anlamak için yeterli olmuyor. Dolayısıyla meseleyi biraz daha ilişkiler bazında ele alarak açmak istiyorum. Üye ülkelerin ABAD'ın hükümlerine uymaması, kararlarını uygulamaması durumunda bunların bu yükümlülüklerini yerine getirmesini Avrupa Komisyonu denetler, gözetler, takip eder. Ko-

misyon eğer üye ülkelerin bu hükümleri yerine getirmediğine, uygulanmadığına kanaat getirirse, o zaman tekrar ABAD'da söz konusu devlet(ler)le karşı dava açar. Eğer o dava kazanılırsa, o zaman hocamın da ifade ettiği gibi ilk defa Maastricht Anlaşması'yla getirilen para cezası hükmü uygulanır. Soysal davasının sonuçlarının uygulanmamasına istinaden Komisyon böyle bir dava açmadı hiçbir devlete karşı. Bu durumda Türkiye-AB ilişkileri açısından belki Komisyonu da masaya yatırmak gerekiyor. Fakat özellikle vize muafiyeti görüşmeleri esnasında belki de bir iyi niyet göstergesi olarak bazı ülkelere -ki bunlar Danimarka, Hollanda ve Almanya- özel bir istek gönderdi. Bu istek ABAD'ın kararına uyulması ve vizelerin kaldırılması yönündeydi, özellikle hizmet sunmak amacıyla seyahat etmek isteyenler için, fakat çok dikkate alınmadı bu istek söz konusu ülkeler tarafından. Bazı kolaylıklar getirildi vize konusunda Komisyonun bu şekilde telkiniyle, ama muafiyet sağlanmadı. Komisyonu biz derslerimizde ulusal çıkarılardan ziyade Avrupa Birliği çıkarları doğrultusunda hareket eden bir organ olarak işleriz. Bu, Komisyon'un kendini tanımladığı temel prensiptir. Uygulamada mutlaka farklılıklar gösteren örnekler söz konusudur. Fakat açıkçası Komisyon'un bu tavrında yani üye ülkelere vizeleri kaldırmalarına dair daha az baskıcı tavrında bu prensibin rol oynadığı kanaatindeyim. Üçüncü bir ülke olarak, üstelik de Avrupa Birliği gözüyle bakıldığında sorunlu bir ülke olarak, yani büyük

nüfusu, özellikle işçilerin serbest dolaşımı gerçekleştirildiği takdirde büyük bir işçi göçü dalgası beklenen bir ülke olarak Türkiye hakkında Komisyon'un AB çıkarları doğrultusunda hareket ederek üye ülkelere yeteri derecede baskı yapmadığını düşünüyorum. Ama Avrupa Birliği'nin iç meselelerini ilgilendiren ve ABAD'da karara varılan davaların hükümlerinin uygulanmaması söz konusu olduğunda Komisyon bu anlamda çok daha aktif olmaktadır. Hepimiz biliyoruz ki birçok konuda birçok üye ülkeye karşı açtığı birçok dava vardır.

Geri kabul anlaşmasına geçmeden önce şu anda içinde bulunduğumuz katılım müzakereleri ile ilgili bir bilgiyi de paylaşmak istiyorum. Müzakere Çerçeve Belgesi müzakerelerin şablonunu oluşturan belgedir. Yani müzakerelerin idari şablonunu oluşturan teknik bir belgedir. Avrupa Komisyonu hazırlamıştır. İlk defa Türkiye için ve Türkiye ile aynı anda müzakerelere başlayan Hırvatistan için hazırlanmış bir belgedir. Bundan önceki aday ülkeler olan Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri için böyle bir belge söz konusu olmamıştır. Bu belgede özellikle bir madde vardır ki, 12. Madde, kişilerin serbest dolaşımını etkileyeceğini düşündüğüm bir maddedir. Gerektiğinde bazı alanlarda uzun geçiş dönemleri, muafiyetler ve devamlı olarak başvurulabilecek korunma önlemlerinin öngörülebileceğini düzenlemektedir. Bu madde ele alınırken, Komisyonun uzun geçiş dönemleri, muafiyetler ve korunma hükümleri önerebileceği alanların içinde kişilerin serbest dolaşımı

da sayılmıştır. Diğerleri tarım ve bölgesel fonlardır ki, tahmin edeceğimiz üzere bunlar Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde en fazla sorun arz eden meselelerdir. Bölgesel fonlarla ilgili müzakereler yeni açıldı biliyorsunuz, ama diğer ikisinde hâlâ açılmadı. Açıldıkları takdirde, büyük olasılıkla en zorlu, en çetin dolayısıyla da en uzun sürecek müzakerelerin yaşanacağı fasıllardan iki tanesi olacaklar.

Sabahki panelde çok değerli akademisyenlerin ve uzmanların gayet detaylı bir şekilde irdeledikleri Geri Kabul Anlaşması konusunu da farklı görüşleri ve tartışmaları paylaşmak amacıyla ele almak istiyorum. Bu anlaşma ile ilgili ve onun Türkiye’de ele alınış ve değerlendiriliş şekliyle ilgili iki farklı yaklaşım söz konusu. Bu yaklaşım farklılığı kısmen de çalışma disiplinleri arasındaki farklılıktan kaynaklanan bir durum. Şimdi ilki -ki daha ağırlıklı olduğunu düşündüğüm yaklaşımdır bu- şöyle ifade edilebilir. Avrupa Birliği özellikle son zamanlarda, yani kendisi tam anlamıyla bir çekim merkezi haline geldikten sonra, tabii bugünlerdeki hali tartışılır mutlaka, ama yine de göreceli olarak daha güvenli ve daha yüksek standartlarda bir hayat arz etmesi nedeniyle çok fazla göç almaktadır. Geri Kabul Anlaşmaları, özellikle düzensiz ve yasal dışı göçün yol açtığı güvenlik kaygıları, ağırlıklı olarak da sosyal güvenlik kaygıları sebebiyle AB’nin sıklıkla başvurduğu bir dış politika aracı, üçüncü ülkelerle ilişkilerinde önde gelen bir strateji olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum aslında yük paylaşımı,

daha doğrusu yükünü ve sorumluluğunu kendisine en yakın coğrafyalardaki ülkelerle paylaşma hatta onlara aktarma olarak görülmektedir. Hatta daha uzak coğrafyalar, Makao, Hong Kong, Çin, Pakistan gibi Uzakdoğu’daki ülkeler dahi var bu anlaşmaların yapıldığı ülkeler içerisinde. Düzensiz ve yasa dışı göçle başa çıkamıyor Avrupa Birliği. Önce soğuk savaşın bitiminden sonra Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde ve Sovyetler Birliği’nde eski komünist sistemlerin yıkılması, daha sonra da günümüzde Arap baharıyla ilgili yaşanan gelişmeler neticesinde bu coğrafyalardan Avrupa’ya yönelecek olan ciddi göç dalgası kaygısı Avrupa Birliği’ni iç güvenliğini sağlamak için çeşitli arayışlara yönlendirdi. İki seçenek vardı önünde: Bir tanesi doğrudan o söz konusu bölgelerde göçlere sebep olan etmenlerin giderilmesine yönelik politikalar izlemek -ki bu ideal olan, çok daha etkin olacak olan, ama tabii ki çok daha uzun dönemli ve başarı şansı çok yüksek olmayan bir strateji, diğeri ise geri kabul anlaşmaları gibi ikili düzenlemelerle yükünü hafifletmek. Bu ikincisi insani ve hukuki açıdan sorgulanan, tartışmalı olmasına rağmen çok daha net sonuçlar doğurabilecek ve daha kısa dönemde sonuçlar elde edilebilecek bir seçenektir. Dolayısıyla Avrupa Birliği ağırlıklı olarak bu sisteme yoğunlaştı. Özellikle son 15 yıl için konuşuyoruz, AB 2000 yılından itibaren bu politikaya odaklandı.

Bu anlaşmalarla Avrupa Birliği sadece göç veren ülkeleri değil, transit ülkeleri de hedefli-

yor ve enteresan olanı bu anlaşmaları kabul eden transit ülkelerin yüklendiği sorumluluğun daha fazla olması. Transit ülkelerin kendi vatandaşlarının yanı sıra AB'ye kendi topraklarından geçerek giden başka ülke vatandaşlarını da içerecek şekilde geri kabul şartlarını kabul etmesi gerekiyor ve bu zor bir durum. Bu durumdaki ülkeler böyle anlaşmalar yapma konusunda çok ciddi olarak tereddüt etmekte ve işi yokuşa sürmekte. Bu ülkeleri ikna etmek için Avrupa Birliği'nin elinde de Bertan Hocanın söylediği gibi bazı teşvikler var, ancak AB uzun süre bu teşvikleri kullanamadı. Geri kabul anlaşmalarını müzakere etme ve sonuçlandırma yetkisi sadece 1999 yılından itibaren Avrupa Komisyon'unda, yani AB'nin kendisinde. Bu tarihe kadar üye ülkeler Avrupa Komisyonu'na böyle bir yetkiyi devretmek istemediler. Fakat sonra bu anlaşmaların çok zor ilerlediği, bir türlü sonuca ulaşamadığı, bundan yine en çok üye ülkelerin zarar gördüğü anlaşıldı. Söz konusu göç veren ülkelerin ve transit ülkelerin AB'nin geri kabul anlaşması teklifine cevap vermeleri bile çok geç gerçekleşiyordu. Türkiye mesela kendisine ilk defa 2002'de gelen teklife 2005'e kadar hiçbir cevap vermedi. Aynı şey Rusya ve Çin için de söz konusu oldu. Uzun süre cevap vermekte direndiler ya da cevap verseler bile anlaşma müzakerelerini başlatmakta, başladıktan sonra da sonuçlandırmakta ayak direkttiler. Neticede AB üyesi ülkeler söz konusu ülkeleri bu tür anlaşmalara ikna etmek için bazı ödünle-

rin verilmesi gerektiğini savunan Komisyon'a müzakereleri yürütme ve sonuçlandırma yetkisi vermeye razı oldular. Bu konuda münhasır yetkiye sahip olan Komisyon, yani AB, çeşitli ödüllerin cazibesi karşılığında söz konusu ülkeleri ikna etmeyi başardılar. Bu ödüllerin arasında vize kolaylığı, kalkınma yardımları, yasal göçmen kotalarının artırımı ve hatta vize muafiyeti ve hatta hatta en üst düzeyde üyelik yer almaktadır.

Geri Kabul Anlaşması'na bu açıdan bakıldığında, yani Avrupa Birliği'nin güvenlik kaygılarıyla kullandığı bir dış politika aracı olarak ele alındığında, o zaman bu anlaşmayı eleştirmek, bunun Türkiye tarafından bir taviz olup olmadığını tartışmak söz konusu olmaktadır ve işin doğrusu da ağırlıklı olarak bu şekilde ele alınmaktadır. Çünkü Haluk Hocamın biraz önce çok detaylı bahsettiği gibi AB, ilişkilerimizin temel anlaşmaları olan Ankara Anlaşması ve Katma Protokol'de kişilerin serbest dolaşımının en geç 1986'da gerçekleşmesini taahhüt etmiştir. Fakat iktisadi, siyasi ve konjonktürel gelişmeler sebebiyle serbest dolaşım hayata geçirilememekle kalmamış vize uygulamaları ile daha da kısıtlanmıştır. Bugün geldiğimiz noktada vize muafiyetinin zaten olması gerektiği anlaşmalarla öngörülmüş bir şey iken, Geri Kabul Anlaşması'nın yapılması karşılığında verilecek bir ödül olarak sunulduğunu görüyoruz. Ya da başka bir ifadeyle AB ile olan anlaşmalarımıza aykırı olan ve zaten hiç koyulmaması gereken vizenin kaldırılması

için bir tavizde bulunuyoruz ve geri kabul anlaşması imzalıyoruz. Bu bir bakış açısı, şimdi izninizle bir de farklı bir bakış açısını size aktarmak istiyorum.

Biraz önce söylediğim gibi, bu teşviklerin ya da ödüllerin en üst seviyesinde üyelik bulunuyor ve Türkiye biliyorsunuz 1964 yılında yürürlüğe giren ortalık anlaşmasından beri oldukça inişli çıkışlı bir seyir izleyen elli yıllık bir sürecin neticesinde geldiğimiz noktada üyelik müzakereleri yapan aday bir ülke konumundadır. Bir başka ifade ile Ankara Anlaşması ile devam eden ortaklık ilişkimizin yanı sıra 1999'da üye adaylığımızın ilanı ile başlayan ve 3 Ekim 2005 tarihinde açılan üyelik görüşmeleri ile netleşen sorumluluklarımızın çerçevesini çizdiği üyelik süreci içinde olan bir ülkeyiz. Bu anlamda baktığınızda Geri Kabul Anlaşması'nı üyeliğin gerçekleşmesi için gerekli olan bir yükümlülük olarak yorumlamak mümkündür. Özellikle göç çalışan uluslararası ilişkiler uzmanları konuya bu açıdan yaklaşmaktadırlar. Çünkü Geri Kabul Anlaşması aslında Avrupa Birliği'nin göç politikasına dair meselelerin ele alındığı bir anlaşmadır. Yasal olmayan ve düzensiz göç konusundaki önlemleri de içeren göç politikası Avrupa Birliği'nin en önem verdiği politikalarından biridir ve özellikle 2009'da yürürlüğe giren Lizbon Anlaşması'yla birlikte etkisi yasal olarak artmıştır. Göç konusunda Avrupa Birliği tam anlamıyla bir ortak politika izleme hedefindedir. Nitekim önceden oybirliğiyle alınan kararlar Lizbon Anlaşması ile birlikte nitelikli

oy çokluğuyla alınmaya başlamıştır. Böylece AB'nin üye ülkelere kıyasla bu konuda münhasır yetkisinden bahsetmek mümkün olmuştur. Mevcut üye ülkeler arasında gerçekten "ortak" bir göç politikasına ulaşmak konusunda oldukça katı olan AB yeni gelecek olan üye ülkelerin de kendisiyle aynı mevzuatı uygulamasını istemektedir.

Bu bağlamda ele aldığımızda Geri Kabul Anlaşması AB göç politikasının, bir başka deyişle AB müktesebatının, çok önemli bir parçası durumundadır. Bu anlaşmayı ve mesela sabah konuşulan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nu aslında Avrupa Birliği'nin göç politikası müktesebatına uyum çerçevesinde düşünmek gerekiyor. Bu meseleye AB müktesebatına uyum için yapılması gerekenler kısacası yükümlülükler açısından bakıldığında bizim varacağımız sonuç ilk ele aldığımız açıdan baktığımızda varacağımız sonuçtan farklılık arz ediyor. Bu durumda vize muafiyeti meselesini aslında Türkiye'nin bir pazarlık unsuru olarak kullandığı düşünülebilir. İlk bakış açısında Geri Kabul Anlaşması'nı imzalaması için vize muafiyetinin Türkiye'ye karşı bir pazarlık unsuru olarak kullanıldığı düşünülürken, bu bakış açısıyla bakıldığında Türkiye'nin üye olmak için yerine getirmek zorunda olduğu yükümlülüklerini vize serbestliğine bağladığının, bunu pazarlık unsuru olarak kullandığının düşünülmesi ve bu bağlamda aslında müzakere tekniği açısından başarılı bulunması çok mümkün.

Sabahki oturumda bu konular çok detaylı ele alındı, fakat ben sadece bu bakış açısının hangi alanlarda kendisini desteklediğini ifade etmek üzere birkaç şey daha eklemek istiyorum. Evet, Türkiye ilktir, doğrudur, ama tek değildir. Söz konusu geri kabul anlaşmaları üyelik perspektifi olan başka ülkelerle de, Batı Balkan ülkeleriyle de söz konusu olmuştur. Türkiye'yle kıyasladığımızda bu ülkelerin süreçleri çok daha çabuk ilerlemiştir ve yapılan geri kabul anlaşmaları 2008 yılında sonuçlanmış, vizeleler 2009-2010 yıllarında tedricen kaldırılmıştır. Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde ise durum biraz farklıdır. Bu ülkeler geri kabul anlaşmalarını AB ile değil, AB üyesi ülkelerle yapmıştır. Yani Komisyon'un üye devletler adına müzakere ettiği ve sonlandırdığı bir anlaşma söz konusu olmamıştır. Çünkü o dönemde bu tür anlaşmalar henüz Avrupa Birliği'nin yetki alanında değildi. Önceden de söylediğim üzere bu anlaşmaları müzakere etme ve sonlandırma yetkisi Komisyon'a (yani AB'ye) 1999'da devredilmiştir. Ancak birçok üye ülke Konsey'in telkini ve yönlendirmesiyle, Komisyon'un hazırlamış olduğu geri kabul anlaşması örneğini temel alarak Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ile bu tür anlaşmaları yapmıştır.

Türkiye'ye gelecek olursak hem kalabalık nüfusundan dolayı, hem de en çok göç veren bölgeler ile AB arasında transit ülke olarak Türkiye ile müzakerelerin çok daha çetrefilli geçtiğini söylemek mümkündür. Ama mesela Balkan ülkeleriyle karşılaştırıldığında çok daha

avantajlı bir anlaşma söz konusu olmuştur. Mesela bu örneklerde geri kabul anlaşmaları tüm hükümleriyle yürürlüğe girdikten itibaren üç yıl boyunca denetlenmesi, gözetilmesi ve ondan sonra uygun bulunursa vize muafiyetinin gerçekleştirilmesi söz konusu olmuştur. Türkiye müzakerelerde bu süreyi altı aya indirmeyi başarmıştır. Yani üçüncü ülke vatandaşlarının geri kabulüne ilişkin hükümler yürürlüğe girdikten itibaren altı ay boyunca Türkiye bu hükümleri ne kadar etkin uyguladığına dair Avrupa Birliği kurumları özellikle Komisyon tarafından takip edilme ve denetlenme sürecini yaşayacak. Altı ay boyunca Türkiye'nin bu hükümleri etkin bir şekilde uyguladığı sonucuna varıldığına ise vize muafiyeti gerçekleşecek.

Tabii bu meseleler oldukça tartışmalı. Bu taahhütlerin ne kadarının ne kadar etkin bir şekilde gerçekleşeceği önemli bir tartışma konusu. Şimdiye kadarki ilişkilere baktığımızda çok inişli çıkışlı bir seyir söz konusu olduğunu görüyoruz. Çıkarlarımızın ve beklentilerimizin örtüştüğü zamanlarda ilişkilerin çıkışa geçtiği ama tersi durumlarda da durgunlaştığı hatta inişe geçtiği dönemler yaşadık. Bu kadar inişli çıkışlı bir ilişki seyri içerisinde tabii ki bundan üç buçuk yıl sonra ilişkilerin ne durumda olacağını, konjonktürün bize neyi nasıl sunacağını kestirmek çok zor ve tartışmalı. Anlık değişimler söz konusu olabiliyor. Dolayısıyla değerlendirme yaparken olası değişimleri de göz önünde tutmak gerekiyor.

Evet, maalesef süremin sonuna geldim, söyleyecek daha çok şey var, inşallah sorularla bu imkânı bulabilirim.

Prof. Dr. SİBEL ÖZEL- Doç. Dr. Yonca Özer'e bu farklı bakış açısı için teşekkür ediyoruz. Son konuşmacımız yine bir hukukçu, Marmara Üniversitesi Avrupa Birliği Enstitüsünün Hukuk Bölümünden Yrd. Doç. Dr. Gerçek Yücel. Gerçek Hoca serbest dolaşımı bu sefer AB hukuku açısından ele alacak ve yine geri dönüşüm anlaşmasını AB bakış açısıyla irdelemiş olacak. Buyurun, söz sizin.

Yrd. Doç .Dr. GERÇEK YÜCEL (M.Ü. AB Enstitüsü) - Öncelikle hoşgeldiniz, sabrınız için teşekkür ederim. Sabahtan beri berabersiz, bütün hocalar konuşurken şunu düşündüm kendi kendime: Ne yapsam, ne etsem de son konuşmacı olarak sizlerin dikkatini çeksem? Sonra şu geldi aklıma: Bilmiyorum seyrettiniz mi, Starwars serisini düşünün, Starwars şöyle başlıyor: Luke Skywalker Obi-wan Kenobi'den bir eğitim alıyor, imparatora karşı bir savaş başlatıyor. Gücün kötü yüzünü yansıtan Darth Vader diye bir karakterimiz var biliyorsunuz. Darth Vader'i kurtarmayı başarıp Galaktik İmparatorluk'u deviriyor. Yıllar sonra Darth Vader'in filmi çekiliyor arkadaşlar ve onun aslında kim olduğunu anlamaya başlıyoruz.

Şimdi benim konum aslında tam olarak bu. Nasıl mı? Geri dönüş anlaşmasını anlayabilmemiz ve yıllar sonra bizim hâlâ burada neden

bu geri dönüş anlaşmasını konuştuğumuzu anlamlandırabilmemiz için anlaşmanın Avrupa Birliğiindeki sıkıntısını anlatmam lazım ki size bunu da Darth Vader yerine koyuyorum. İlginizi çekebildim mi? Çektiysem kalkıyorum şimdi.

Şimdi Robert Schuman diye birini biliyorsunuzdur. Bu önemli siyasetçi 9 Mayıs 1950'de Quai d'Horsay da, bir saat kulesinin altında diyor ki: "Öyle bir şey yapalım ki bu adamlar savaşmasınlar, bir şekilde her zaman yan yana yürüsünler" İlk başta ekonomik bir birliktelik gibi düşünüyorlar ve Avrupa Birliği dediğimiz şeyin bütün örgüsünü ekonominin üzerine dayanarak yapıyorlar. Çok normal ki kişilerin serbest dolaşımında öncelikle biz insanları bir ekonomik aktör olarak görüyoruz. Para, işçi, bir şekilde ekonomik sistemin içine dahil olması lazım, ama zaman içerisinde tabii ki Avrupa Birliği kabuk değiştirmeye başlayacak. Sadece ekonomik olarak görülse olmaz, şöyle demeleri lazım: Biz yavaş yavaş ekonomi dışındaki insanlara da ilgi duymaya başlıyoruz. Kime duyuyoruz? Hemen öğrencilerime bakıyorum, 1990 yılında üç tane direktif çıkıyor. Nedir bunlar? Öğrenciler, inaktifler ve bunlara girmeyen insanlar. Bir anda ekonomikten yavaş yavaş ekonomik olmayana doğru gitmeye başlıyor. Bakın, bu bir süreç, zaten birliğin o dönemlerine baktığınızda artık daha çok böyle siyasallaşma söylemleri duymaya başlıyorsunuz. 90-92 hemen bana bir şey hatırlatıyor: Avrupa Birliği vatandaşlığının Maastricht Anlaşması'na girmesini hatırlatıyor. Bir vatandaşlık gibi bir

olgu kuruyorlar, fakat birileri diyor ki ya, bu vatandaşlık bizim canımızı sıkıyor. Çünkü devlet algısıyla örtüşmeye başlıyor. Hatta Danimarka diyor ki: “Kabul edemiyorum bunu, dolayısıyla bir protokol ekleyelim Maastricht Anlaşması’na ve diyelim ki bu vatandaşlık salt alınan bir vatandaşlık değil. Eğer sen üye devletin vatandaşsın bir vatandaşlık olabiliyor” İçinizi rahat tutun, bunlar 92 yılında sadece üye devlet haklarını rahatlatmak için verilen hocamın dediği gibi havuçlar, çünkü 2014’e geldiğimizde aslında vatandaşlığın çok daha başka bir olguya geldiğini göreceksiniz ve ben size bunu ispat edeceğim.

Kişilerin serbest dolaşımı vatandaşlık içerisinde işte bakın, Avrupa Birliği’nin işleyişine dair olan Anlaşma madde 21’de serbest dolaşım ve ikamet hakkı olarak görüyoruz. İşçiden bir anda sadece AB vatandaşı olduğu için olan dolaşma izin verilen bir hak haline geliyor. Tabii şimdi bu sadece anlaşma üzerine kalırsa yeterli olmayabilir. Bizim Avrupa Birliği’nde çok sevdiğimiz bir kurum var, o da Avrupa Adalet Divanı. Her zaman birliği ilerlemeye doğru yönelik kararlar verecektir, fakat ondan önce zeminin hazırlanması lazım. 2004 yılında birlik yurttaşlığının ve aile fertlerinin üye ülke sınırları içerisinde serbest dolaşması ve ikamet hakkına dair bir direktif yapılıyor. Bakın, farkındaysanız bunları özellikle koydum hani almak istersiniz diye, diğer bütün hepsi iptal ediyor. Ne var şu an elimde benim? Vatandaşlıkla ilgili bir madde yığını var ve bununla ilgili direktif-

ler oluşmaya başlıyor. İşte ABAD’a artık bizim biraz konuşması için yetki vermemiz lazım. Bakın, 98 yılında -burada bazılarının detayına gireceğim, bazılarının girmeyeceğim- ilk defa Martinez Sala davasında ABAD: Vatandaşlık diye bir şey var. Ben kişilerin serbest dolaşımına atıfta bulunmak istiyorum” diyor ve Sala davasında bunu görüyoruz. 2001 yılındaki Grzelyck davası arkadaşlar çok önemli, şundan dolayı: Çünkü Grzelcyk davasında diyor ki vatandaşlık AB hukukunda bir vatandaşın temel statüsünü oluşturur. Şimdi temel statüsü Fransız, İngiliz ve Alman olması gerekirdi. Bir anda sadece AB vatandaşı olduğu için temel statü mü oldu, yani dolayısıyla serbest dolaşımında bunu mu ön plana atacağız? Tabii doktrinde yer yerinden oynuyor; bu nasıl olabilir, nasıl okumamız lazım ABAD’ın bu kararını? 2011’e kadar devam edecek bir süreç ve 2002 Baumbast davası, bunun biraz detayına girmek istiyorum. Çok önemli, Baumbast davasında şöyle bir şey geliyor: Bay Baumbast İngiltere’de çalışıyor, karısı ve kendisi Kolombiya asıllı, daha doğrusu sonra Almanya’ya geçiyorlar. Almanya’da da uzaktan başka bir çalışmaya geçiyorlar. Şimdi detaya girmeyeceğim, çünkü konuya haiz olmayanlar için sıkıcı olabilir. Şöyle düşünün: Bir şekilde artık Bay Baumbast ve ailesinin gitmesi gerekiyor. Çünkü AB hukukuna göre doldurulması gereken şartları doldurmuyorlar. Bunun üzerine avukatı diyor ki: Olamaz, bir dakika, prosedürü durdurun ve şu soruyu sordurtalım: Sen eğer AB vatandaşıysan ve AB vatandaşının serbest dolaşım hakkı

varsa hiçbir şeye ihtiyacın olmadan senin serbest dolaşımdan faydalanman lazım. Mantıklı bir soru, konu ABAD'a taşınıyor ön karar alma prosedürüyle ve ABAD şunu diyor: Tam kelime olarak doğrudan etki, şimdi doğrudan etki dese daha başka bir hukuki yorumlama olacak çünkü, tam anlamıyla doğrudan etki var demiyor, ama ona getiren bir sonuç veriyor. Şimdi bu ne demek? Kişilerin hiçbir sistemi doldurmadan sadece vatandaş olduğu için ve vatandaşlığın 21.maddesini kullandığı için serbest dolaşım hakkı var demek ki, önemli bir olay.

Sonra vatandaşlıkla ilgili tabii bir çok dava var, ama ikamet hakkını serbest dolaşımı irdelediğim için ve Zambrano'nun davasına geliyoruz. İlk bölümde bir arkadaşımız Zambrano davasını sormuştu. Bence Zambrano davasını herkes bilmeli, niye olduğunu söyleyeyim. Zambrano davasında yine Kolombiya asıllı bir aile var. Bunlar Belçika'ya sığınıyorlar ve bir şekilde oturum kartı alıyorlar. İlk çocukları doğuyor, ama Belçika bunlara bir şekilde vatandaşlık hakkı vermiyor. Süreç içerisinde bu ailenin iki tane daha çocuğu oluyor ve üç çocuklu oluyorlar. Şimdi iki çocuk Belçika vatandaşı, ama ilki değil, aileyi Belçika'dan gönderecekler. Nasıl yapsak, nasıl etsek, ama hiçbir şekilde aile, anne ve baba sisteme girmiyorlar. Sistemi yasal bir şekilde durduramayacaklar. Konu ABAD'a taşınıyor. ABAD diyor ki: Şimdi eğer bu çocukları biz gönderirsek -ki iki tane küçük çocuk var 2 yaşında veya 5 yaşında, diğerini saymıyoruz, çünkü AB vatandaşı değil- biz

bu çocukların efektif bir şekilde dolaşma hakkını ellerinden alırız. Çünkü anası ve babasını takip etmek zorunda, dolayısıyla bu çocuklar efektif bir şekilde dolaşma hakkını verebilmek için sen mecbursun Belçika bu çocukların anesiyle babasına oturum hakkı vermeye. Dik-katinizi çekiyorum, 2 ve 5 yaşındaki çocukları koruyabilmek namına serbest dolaşıma o kadar büyük bir önem veriyor ki annesine ve babasına yasa dışı olmalarına rağmen bir oturum hakkı yarattırmaya çalışıyor ve yer yerinden oynadı Zambrano davasıyla. Takip eden yıllarda -ki Dereci de eminim güleceksiniz- herkes Zambrano davasını öne sürmeye başladı. Çünkü çocuğundan dolayı alıyorsak güzel bir sistem. Mc Carty davasında hiç konuya girilmeyecek bir dava, çünkü kadın Jamaikalı bir adamla evli, kendisi İngiliz, İngiltere'de yaşıyor. Hiç AB'nin bir hakkını kullanmamış, diyor ki: Ben Zambrano davasını göstererek serbest dolaşımı kullanmak istiyorum. Çünkü kocasını dışarı atacaklar. Diyor ki ABAD: "Hiç alakası yok, bizim konumuza girmiyor. Ben Zambrano davasında daha belki insani olarak davrandım. Çünkü çocuklar ülkelerine geri dönecekler, Kolombiyalılar, orada bir savaş var, vesaire, yapmam lazım" 2011 yılına geldiğimizde Dereci davası çok ilgi çekici, Avusturya'da geçiyor. Kadın Avusturyalı ve eşi Bay Dereci. Bay Dereci uyuşturucu, vesaireden bir sıkıntı yaşıyor ve sınır dışı etmek istiyorlar Bay Dereci'yi, sınır dışı ettiklerinde tabii Zambrano davası bize ışık tuttuğu için ve üç tane çocukları var, mahkemede,

yine ABAD'a gidiyor, ön karar prosedürüyle diyorlar ki: "Bizim üç tane çocuğumuz var. Ben AB vatandaşıyım. Eğer benim eşim Türkiye'ye giderse ben de onun peşinden gitmek zorundayım. Dolayısıyla Türkiye'de de biliyorsunuz malumunuz hayat standartları çok düşük -çünkü Zambrano'a da Kolombiya'ya gidecekleri için hayat standartları çok düşük olacağı için de göndermediler- Zambrano davasını ben size örnek olarak gösteriyorum, lütfen bizi göndermeyin" Bunun üzerine ABAD çok güzel bir yorum veriyor ve diyor ki: "Türkiye'deki hayat standardıyla Kolombiya'daki hayat standardı aynı değil. Eğer Bay Dereci gitmek istiyorsa buyursun gidebilir, ama karısı Avusturya'da kalmaya devam edebilir çocuklarıyla beraber, eğer çocuklarını çok düşünüyorsa Avusturya'da kalmaya devam edebilirsin veya hep beraber Türkiye'ye gidebilirsiniz, sıkıntı değil" Şimdi bu içtihadı baktığımızda şunu görüyoruz: Zaman içerisinde Avrupa Adalet Divanı ana çerçeve vatandaşlığı koyarak ekonomikten siyasallaşmaya getirerek, serbest dolaşımı başka bir platforma getirdi. Yani ekonomikten non ekonomik, belki de serbest dolaşımın derinleştiğini söyleyebiliriz. Artık iç pazar dediğin yerde insanlar rahatlıkla belki sadece bunlar vatandaş olduğu için hiçbir şey girmese dahi serbest dolaşım hakkını elde ettin. Sıkıntı yok. Şimdi hal böyle olunca odak noktamızı birazcık daha dışarıya vermemiz gerekiyor.

İçeride bir sisteme girdik, devam ediyoruz. ABAD ve direktifler, tüzükler bunu takip ede-

cekler. Dış sınırları korumak namına iltica ve göç politikasında derinleşmemiz gerekiyor. Sunumun bundan sonraki bölümünde sabah sunum yapan Bay Tokuzlu'nun çoğu düşüncesine katılıyorum. Nasıl katılıyorum, size birazdan ispat edeceğim. Şimdi göç politikasının da bir tarihsel süreci var. Eşzamanlı serbest dolaşım ile beraber göç politikası da ilerliyor. İşte 1985'te Schengen Anlaşması var, ondan sonra Maastricht Anlaşması üçüncü sütuna koyuyorlar. Burada neden üçüncüsünün olduğunu belirttim. Çünkü üçüncü sütun demek Avrupa Birliği yetkisinde olmamak demek, sonradan tabii Amsterdam'la birlik yetkisini alıyorlar ve Lizbon Anlaşmasında 77'den 79'a artık sınır kontrolü, iltica ve göç konusu politikaları buradan görebiliyoruz.

Şimdi burada bir şeye daha dikkatinizi çekmek istiyorum. Darth Vather'a devam ediyorum, herkes hâlâ dinliyor beni. Dayanışma, arkadaşlar, buradaki sistemi korumak için üye devletler arasında dayanışmayı sağlamaları gerekiyor. Buradaki dayanışma kelimesi benim yazdığım kelime değil, solidarity, özellikle bizim bazı anahtar kelimelerimiz vardır Avrupa Birliğinde, gelişigüzel seçilmez. Komisyonun yazılarında genelde ve bu çıkan ön beyaz kitap, yeşil kitap, vesaire şeylerde hep göçle ilgili dayanışmanın olması gerekiyor. Çünkü dışarıdaki sınırdan girecek ülkeye bir şekilde yardım etmek lazım, sistemi beraber yüklenmemiz lazım sırtımıza alıp, bunun için şu ekranda gördüğünüz bir sürü işte 2006'dan 2013'e kadar yönerge.

Bakın, 2006'da Schengen sınır kodu diye bir şey yapmışlar, 2009'da vize kodu, ne demek? Bunu hep ortak, yani ortak bir politika çerçevesinde standart getirmeleri gerekiyor. Dublin ki Dublin çok önemli, üzerinde durmamız lazım ki Sayın Tokuzlu da sabahleyin konuşmasında biraz üzerinden geçti. Dublin Yönergesi şöyle bir şey var, birazdan bir davada da göreceksiniz, Dublin'de diyor ki: "Eğer bir başvuru sahibi iltica talebinde bulunuyorsa, transit geçiyse ve ikinci ülkede başvuracak, başvuru sahibi ilk ülkeye gönderebilir. İlk ülkeye gönderebilir, ama eğer başvurduğu ülkede biraz sıkıntı varsa insan hakları namına göndermeyebilir" Bunu kafanızın bir kenarına koyun. SIS1 SIS2 ve VIS 2006 ve 2008'de bunlar da birer yönerge, nedir? İşte enformatik olarak sisteme herhangi bir yerden vize başvurusu olanlar vize shopping diyorlar buna, yani vize alışverişini engellemek için diyelim ki Almanya'ya başvuran bir insan her yere birden başvurmasın, ret aldıysa her yerden belirlensin gibi kendilerini garanti altına almak için yaptıkları bir şey.

Şimdi bir yandan kişilerin serbest dolaşımı oturdu, diğer yandan artık göçte derinleşiyorum, dayanışmayı sağlayabilmek için bir sürü bakın yığınla bu sadece benim seçtiklerim, yığınla hukuki enstrüman veriyorum. Acaba bu dayanışma gerçekten sağlandı mı? Sağlanamadı. Ne yazık ki tüm geliştirilen mevzuata rağmen üye devletler arasında bir dayanışma yok. Bunu size ispat etmek lazım, nasıl ispat edeceğiz? Üç şekilde ispat edeceğiz: 1. Dayanış-

ma yok, çünkü üye devletler kendi aralarında değişik geometrilere giriyor. Kimisi mesela, İngiltere ve Danimarka genelde sınıfın yaramaz öğrencileri olarak tabir ediliyor, bazısına giriyor, bazısına girmiyor. İşte ben buna varım, bunda yokum, dolayısıyla değişken geometri dediğimiz için protokol 19, 21 ve 22, 21 İngiltere ve İrlanda'yla alakalı, 22 Danimarka'yla alakalı olduğu için bazen uygulanıyor, bazen uygulanmıyor, kafa karışıklığı, tam bir dayanışma yok. Her düzenleme kullanılmıyor. Bakın, 2001'de bu iltica başvurusunda bulunanların geçici olarak koruma altına alabilmek için bir direktif çıkmış. Şimdi bu 2001'deki direktifi 2011'de kullanabilirlerdi Suriye'yle alakalı, hiç kullanılmadı. Yani Avrupa Birliği üye devletleri yorgun, yılgın, bazen bir dava konuşuyoruz. Mesela, 2013-2014 yılında diyoruz ki: Ya, nasıl olabilir? İşte Fransa başından beri Avrupa Birliğinin üyesi, hâlâ 2014'te bu hatayı nasıl yapabilirler? Kendi hukuk sistemleri, yapabiliyorlar. Çünkü mevzuatları o kadar kabarık ki yılgınlık var, insan faktörü. 2011'de kullanmadılar.

Bir başka bu B olarak gösterdiğim dava ya biraz dikkatinizi çekmek istiyorum. Lütfen vaktiniz varsa da okumanızı tavsiye ediyorum. Çünkü bilmek gerekiyor. Şimdi biraz evvel demiştim ki size Dublin'le ilgili, eğer bir sıkıntı varsa geri göndermeyebiliyor, iltica başvurusunu kendisi alıyor. Bakın, 2011 yılında AİHM'in bir kararı var hem Belçika'ya, hem de Yunanistan'a. Yunanistan'a direkt olarak, Belçika'ya da endirekt olarak diyor ki: "Sen İnsan Hakları Be-

yannamesinin 3. maddesine uymadın” Nedir? İşte işkence, vesaire insan onurunu düşürücü hareketlerde bulunmamak. Şöyle bir şey oldu: Burada bir iltica başvurusunda bulunuyor. Kişi Belçika’da, ondan sonra Belçika bunu Yunanistan’a göndermeye çalışıyor Dublin tüzüğüne dayanarak, ama Yunanistan’da da bu iltica talebine başvurmuş olanların tutunduğu yer çok böyle insanlık onurunu düşürücü bir seviyede olduğu için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Belçika’ya ve Yunanistan’a bir ceza veriyor. Şimdi burada da kafanızın diğer tarafına şu noktayı koymak istiyorum, lütfen bunu da çok dikkatlice dinleyin. Bütün bunlara devam ederken hani başta demiştim ya size economic’ten non-economic’e, siyasallaşmaya doğru gidiyor; bakın, şu alanda dahi yine de biz insan haklarının koruyucusuyuz, takipçisiyiz algısı vermek istiyorlar ve veriliyor da nitekim. Nüans bundan 11 ay sonra 21.12.2011’de bu sefer ABAD aynı terminolojiyi kullanarak ve 11 ay evvelki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararına atıfta bulunarak N.S. davasını önümüze getiriyor. N.S. davası şöyle kısaca: Kişi bir Afgan, Türkiye’den Yunanistan’a geçiyor. İlk başta Yunanistan’da yakalanıyor. Yakalandıktan sonra Türkiye’ye geri gidiyor, 2 ay Türkiye’de kalıyor, sonra tekrar giriyor. Tekrar girdikten sonra adam kendini kurtarmak için İngiltere’ye gidiyor. İngiltere’de de iltica başvurusunda bulunuyor. Tabii İngiltere’de bir şekilde almak istemiyor. Gelince de diyor ki: “Dublin’e göre benim Yunanistan da güvenilir ülke, -ilk

oturması, daha doğrusu güvenilir ülke şeyini öğrenmiştik- güvenilir ülke olduğu için ben bunu Yunanistan’a göndereyim. Zaten ilk girişi de Yunanistan’dan yapmış, hiç benim üzerime yük olmasın” Konu mahkemeye taşınıyor. ABAD burada diyor ki: “Şimdi sen böyle diyor sun, ama bak, 11 ay evvel de AİHM de böyle bir karar vermiş. Yunanistan’ın iltica başvurusunda bulunanlara karşı verdiği tutum insanlık onurunu rencide edici bir tutum, sen böyle olduğu için yine Dublin 2’ye dayanarak bunu göndermemelisin” 2011 çok önemli. 1. Üye devletler arasında değişik geometriler dedim dayanışmanın olmamasını ispat etmek için, 2. Her düzenleme kullanılmıyor dedim, bunun için iki tane örnek verdim size. 3. Üye devletler tarafından sergilenen kötü niyet. Tabii nihayetinde bu üye devletler ki Avrupa Birliği ekonomik hukukunda bir sürü kişilerin serbest dolaşımı, hizmetlerin serbest dolaşımı rekabette olsun veya hizmetlerin yerleşme serbestisinde olsun, her zaman kendilerini koruyabilmek için hep kötü niyet sergilemişlerdir, bu konuda da kötü niyet sergileniyor. Tabii burada katılınabilir, katılınamayabilir, belki parasal anlamda yük çok ağır olduğu için üye devletler kendini korumak da istiyor olabilirler, bu da olabilir, bilemiyorum. Bakın, bu Arap baharı olduğu zaman İtalya’nın kapısına 28 000 tane mülteci dayanıyor. İtalya perişan, almak istemiyor. Ne yapalım, ne edelim? Bunun üzerine diyor ki: Bu olacak gibi değil, ben kafama göre bir şey çıkartayım, bu adamlara ben 6 ay boyunca Schengen ül-

kelerini gezebilme serbestisi tanıyayım. Şimdi bu şekilde tanınmıyor tabii, tahmin edersiniz ki bu kadar basit olmuyor, yer yerinden oynuyor. Ondan sonra Fransa durur mu?Durmaz. Diyor ki: “O zaman öyleyse, ben de sadece 400 mülteciyi alabilirim” Bu da böyle bir şey.

Şimdi bizim Avrupa Birliğinde en önemli prensibimiz serbest dolaşım prensibidir. Yani siz kafanıza göre öyle ben 6 ay izin verdim, git-sin, yok ben 400 tanesini alacağım diyemezsiniz, mümkün değil. Arkadaşlar, ciddi bir kriz yaşanıyor ve bunun üzerine bakın, daha bir yıl evvel falan 8 Ekim 2013'te bir toplantı oluyor bununla ilgili ne yapıyoruz, ne ediyoruz diye ve bunu göreceksiniz -ki takipçisi olun lütfen- bundan sebep ilerleyen aylarda muhakkak Schengen'i daha sıkılaştırmak için bir şeyler yapılacaktır. Beni hatırlarsınız, çünkü bu bunun habercisi muhakkak. Dolayısıyla tekrar hafızanızı tartmak için söylüyorum, bir sürü mevzuatım var, güzel, ama kullanmazsa heyhat neye yarar? Hiçbir şeye yaramaz. Bunun da bir sürü sebebi var. Bir şey yapmak lazım, dolayısıyla bu göç sıkıntısını çözebilmek için ve dayanışma da olmadığına göre başka bir şey bulmam lazım. İşte Sayın Tokuzlu'ya burada katılıyorum, bir şekilde delege etmemiz lazım. Yani göç problemini bir şekilde dışarıya taşıyıp, yükü paylaşmamız lazım diğer üçüncü ülkelerle, dolayısıyla bugün tartıştığımız aslında Geri Kabul Anlaşması bundan dolayı çıkıyor. Yani biz Türkiye olarak bunu tartışıyoruz, ama aslında geri kabul anlaşmaları Avrupa Birliğinin bu size

başından beri saydığım sebeplerden dolayı yapması gereken bir sistem, çaresi yok. Öncelikle şöyle yapıyor, diyor ki: Biz üçüncü ülkelerdeki organize suçları bir şekilde engellemeye çalışalım. İşte yasadışı dolaşmaya ve transa yardımcı bulunuyorsan bir cezalar olsun veya bunu regüle edelim veya bu geri dönüşlerde üçüncü ülkelerin haklarını koruyalım. Tekrar kafanızda birinci şeye götürün, ekonomikten çıkıp siyasallaşmaya doğru gittiğim için koskoca Avrupa Birliği hukuku biraz insan haklarına saygılı olması gerekir. Geri göndersem dahi kapıdan ben bu Geri Dönüş Yönergesi diye bir şey çıkartayım ve burada da geri gönderdiğim adama insan hakları anlamında saygı duyayım. Ne demek bu? Çektim saçından, gönderdim, olamaz veya gözüne biber gazı sıktım bir şeyde, yani göndermek için, olamaz.

Romanlarla ilgili bir şeylere değinilmişti. Romanlar benim ilgimi çekiyor, onu dipnot olarak söylemek istiyorum. Bu Geri Dönüş Yönergesinin çıktığı zamanda Fransa'da Marsilya'da Romanlardan artık illallah olmuşlar, vali diyor ki: “Bu Romanları gönderin” yazıyor. Bu yazdığı yazı bir şekilde sisteme düşüyor. Diyorlar ki: “Ya, nasıl yaptınız siz, böyle olur mu? Sen alen beyan romanları ikincil adam yerine koyuyorsun. Ayrımcılık prensibine aykırı, kaldı ki Geri Dönüş Yönergesine aykırı. Bu adamların belli bir kontrol altında belli başlı hukuki hakları, hukukları var. Kafana göre gönderemezsin” Sonra tekrar Fransa geri adım atıyor. Diyor ki: “Bu yanlış verilmiş bir kararname, as-

İnada Romanları biz vize etmedik, olur mu, ne demek? İşte bütün yasadışı olan kamplaşmaları göndermek istiyoruz. İşte bakın, biz zaten yalan bir şekilde 3 ay evvelden biz bunlara bir kâğıt gönderdik” vesaire diye insan haklarını onların kontrol altına almaya çalışıyorlar. Bu Geri Dönüş Yönergesi gerçekten çok çok önemli.

Size başka güncel 2011 Hasan El Diridi davasından da birazcık bahsetmek istiyorum. Çünkü bunların hepsi benim göçle ilgili kendimi çözüme doğru götürmeye yönelik enstrümanlarım, bu yüzden bunları bu sunumda bilmemiz gerekiyor. Hasan El Diridi’de şöyle: İtalya’da, genelde İtalya’da bu tarz şeyler sıkıntılı bir ülke olarak düşünüyorum. Belki ilk geçiş olduğu için, bilemiyorum. Hasan El Diridi’de de İtalya’ya geliyor, İtalya bunu yakalıyor ve o sırada da daha İtalya bu Geri Dönüş Yönergesini kendi ülkesine uygulamamış, yani belli bir zaman var. Hasan El Diridi’yi alıyorlar, Hasan El Diridi kaçıyor, sonra tekrar geliyor. Adam tam böyle bir sıkıntısı birisi ve sonra diyorlar ki: Bu olacak gibi değil, biz onu 3-4 yıl hapiste tutalım. Nasıl tutarsınız, nasıl edersin? Hasan El Diridi’nin avukatı diyor ki: “Mümkün değil, Geri Dönüş Yönergesi diye bir şey var” Fakat avukatı diyor ki: “Bir dakika, Geri Dönüş Yönergesi diye bir şey var, ama biz İtalya olarak bunu daha kendi iç sistemimize koymadık, mümkün değil” Çünkü bizim AB hukukunun yine temel prensiplerinden birisi tüzükle yönergenin farkı budur: Tüzük olduğu zaman direkt hemen

sorgu sualsiz bitiyor iş, ama yönerge olduğu zaman size yapma izni veriyor. Diyor ki, 2 yıl daha kendi kafana göre bir şey yapabilirsin, ben sana izin veriyorum. Burada sıkıntı çünkü daha İtalya’nın vakti var, diğer yandan da bahsettiğin sebeplerden dolayı sistemi kontrol altına almak istiyor, Geri Dönüş Yönergesine bir ağırlık vermek istiyor. Kaldı ki ben uluslararası platformda artık koskoca Avrupa Birliğiyim, belki devletleşme yoluna gidiyorum, insan haklarına saygı duyurmam lazım, buna izin veremem. Bir çözüm olması lazım ve çözümü şöyle yapıyor -Geri Dönüş Yönergesi 15.maddesi Hasan El Diridi davasında sıkıntılı- diyor ki: “Önemli değil, 15. madde tam olarak direktif uygulanmamış olsa dahi ben bu direktifin İtalya’da ona aykırı bir kararname olmaması gerekir. Yani pür hukuktan konuşuyorsak sıkıntılı, ama insan hukukundan bahsediyorsak kabul” Bu anlamında muhafazakâr olup olmadığınız göre de cevabı değişir sizin açınızdan ve böylelikle Hasan El Diridi’yi hapisten kurtarıyorlar Geri Dönüş Yönergesiyle.

Şimdi evet, yasadışı organize suçları engellemeye çalıştı. Bir şekilde Geri Dönüş Yönergesi diye bir şey yaptı, ama bizim en önemli şeyimiz göçle derinleşebilmek için geri dönüş anlaşmaları yapması lazım, yükü üzerimizden atıp, bir şekilde sistemi dışarı kaydırması lazım. Dolayısıyla ben Avrupa Birliği alanında çalışan, pür AB’ci bir insan olarak şöyle düşünüyorum: İki tane sonuç çıkartabiliriz Geri Dönüş Yönerge, geri dönüş anlaşmalarıyla il-

gili. 1. Ya Avrupa Birliği kendi içinde sisteme hâkim olamıyor ve dayanışmayı sağlayamadı. Zayıflık olduğu için mecburen umudu bizden, bizim gibi diğer ülkelerden bekliyor. Ya bir zayıflık olarak düşünülebilir veyahut benim daha böyle marjinal hukukçu yaklaşımım içten dışa doğru bir kayma da olabilir. Yani göç sorunsalını biz artık hani bu şekilde de değerlendiriyor olabiliriz. Hocam, bakıyorum size, genel olarak çünkü göç sizin alanınız, genel olarak doktrin birden yana böyle birazcık Fransız kaynaklarında ki onlar böyle daha sıkıntılıydı biliyorsunuz, onlarla işlem dışı kayma gibi bir yorum içerisinde. Hocam, hızlı ve net olarak sunumumu bitirdim.

Prof. Dr. SİBEL ÖZEL- Gerçek Hoca'ya da yine bir farklı bakış açısıyla konuya yaklaştığı için teşekkür ediyoruz. Bazı müzik eserleri vardır, bitince ne zaman bittiği anlaşılmaz, seninki de öyle oldu, o yüzden bitti dedikten sonra biz alkışımızı verdik sana. Şimdi soruları alalım. Soru sormak isteyenler hem kendilerini tanıtınsınlar, hem de kime sorularını yönelttiklerini belirtsinler, çünkü kayda o şekilde giriyor. Bertan Bey, sizinle başlayalım.

SORU - YANIT

Yrd. Doç. Dr. LAMİ BERTAN TOKUZLU

- Bu Hasan El Diridi kararı benim çok matrak bulduğum bir karar. Şimdi söze *"Avrupa Birli-*

ği insan haklarını korumak zorunda hissediyor kendini" diye başladığınız için El Diridi kararıyla ilgili benim tam tersi bir intibam var. Çünkü o kararda hakikaten vardığı sonuç sanki insan hakları temelli olması gerekir düşüncesi uyan-dırıyor. Avrupa Birliğinin Geri Gönderme Yönergesi diyor ki en fazla 18 ay tutabilirsiniz. El Diridi kararındaysa İtalya diyor ki: *"Ben bunu birkaç sene tutacağım, ceza ihdas ettim onun yerine"* Yani öyle idari gözetim altına almıyorum sınır dışı amacıyla, onun yerine ceza veriyorum ben, ama tabii 18 ayı aşıyor süre. Şimdi Divan orada *"hayır, öyle 3-5 sene tutamazsın, 18 ay tutacaksın, kısa tutacaksın"* dediği için biz bu insan hakları temelli olmalı diye düşünüyoruz. Halbuki gerekçeye bakınca şöyle diyor: Yönergenin amacı bu yabancıları bir an önce def etmek, dolayısıyla siz bunu 3-5 sene içeride tuttuğunuz için birliğin bir an önce bu yabancılardan kurtulma hedefine zarar veriyorsunuz. Onun için benim doğrusu intibam orada böyle insan hakları odaklı filan değil o dava, tam tersine bu Kale Avrupa'sı fenomeni yükü bir an önce atma derdinde Divan, hani bu MSS davasından da bahsettiğiniz için Belçika ve Yunanistan'a karşı, aslında Avrupa insan hakları mahkemesiyle baktığınız zaman, yan yana koyduğunuz zaman ABAD son derece insan haklarına uzak kararlar veriyor. Tamam, birkaç tane öyle var insan hakları odaklı, ama benim öyle bir fikrim var, düşüncem var, bilmiyorum siz hani buna katılır mısınız? Bir de Yonca Hanıma bir soru sormak istiyorum.

Prof. Dr. SİBEL ÖZEL- Gerçek Hoca cevap vermek istiyor. Sonra yine siz sorunuzu Yonca Hanıma sorarsınız.

Yrd. Doç. Dr. GERÇEK YÜCEL- Aslında Geri Dönüş Yönergesi çok belki teknik olacak, ama Geri Dönüş Yönergesi sadece işte o saçından sürükleyip götürmeyi birazcık daha engellemeye çalışan bir yönerge. Şimdi öyle olduğu için belki davada gerekçelendirme katılıyorum size, bir an evvel başımızdan atalım, ama hani şeyin olmadığı yerde bir şey Abdurrahman Çelebi diye bir laf vardı. Evet, en azından def etsek dahi o yüzden ben daha pozitif yorumluyorum sizin aksinize. Bir de Hocam, bu MSS davasında evet, belki ABAD'a daha az insan haklarına değiniyor diyebiliriz, ama aslında N.S. davasında ABAD'ın oradaki derdi charterın 4. maddesine yorum vermekti. Çünkü charter Lizbon'la beraber biliyorsunuz ki artık bir hukuki yaptırıma sahip olduğu için ABAD her önüne gelen konuda, mesela orada 3 ve 13'e de atıfta bulunabilirdi, ama kendi charterı insan hakları artık enstrümanı olduğu için 4/10'a atıfta bulunma ihtiyacı duydu.

Yrd. Doç. Dr. BERTAN TOKUZLU- Şimdi siz dediniz ki Geri Kabul Anlaşması Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üye olabilmesi için bir yükümlülüğü. Şimdi benim kafam karışıyor orada, çünkü hiç şu anda tam üye olan hiçbir devletin böyle anlaşması yok birlikle, olmaması da mantıklı, çünkü bu konu Geri

Gönderme Yönergesiyle düzenleniyor. Birlikte nasıl göndereceğiz? Halbuki şimdi Türkiye dışarıda olduğu için Türkiye'yle birliğin ayrı bir anlaşma yapması gerekiyor ve o anlaşmanın modalitesi farklı. Mesela, geri göndermeye çalıştığınız zaman Geri Kabul Anlaşmasıyla, Avrupa Birliği bunu nasıl finanse edecek filan diye oraya hükümler koymuşuz. Halbuki Geri Gönderme Yönergesinde bunun nasıl finanse edileceği, birlikte nasıl hareket edileceği konusunda ortak hükümler var zaten. Biz tam üye olduğumuz takdirde belki de Geri Kabul Anlaşmasını tadil etmek, değiştirmek zorunda kalacağız. Çünkü birlik hukukuyla tam olarak bence bağdaşmıyor bazı noktaları, ne düşünüyorsunuz bu konuda? Biraz böyle ajite edici şey bir soru, ama tam üyelik koşuluyla eğer o zaman tam üye olduktan sonra bunun değişmiyor olması gerekirdi veya tam üyelikle bağdaşır olması gerekirdi.

Doç. Dr. YONCA ÖZER- Bazı unsurlarının uymaması normal çünkü neticede ne zaman üye olacağı belli olmayan üçüncü bir ülkeyle yapılan bir anlaşma. Ancak Türkiye aynı zamanda üye adayı bir ülke ve üyelik görüşmeleri yapıyor. Dolayısıyla başta entegre sınır yönetimi olmakla birlikte bu anlaşmanın içerdiği ve AB mevzuatının bir parçası olan birçok unsuru da kabul etmesi ve uygulaması gerekiyor. Üstelik Türkiye'nin özel bir durumu var, hem göçmenlerin geçiş yolları üzerinde olan, hem de kendisi göç veren bir ülke. Son yıllarda yaşadıklarımız özellikle dikkat çekici

bu açıdan. Mesela Suriye'den göç eden resmi rakamlarla 722 bin, resmi olmayan rakamlarla bir milyonun üzerinde mülteci söz konusu. Bu insanların bir kısmı Ege Denizi ve Meriç Nehri üzerinden Avrupa'ya geçmeye çalışıyor. Türkiye'nin sınır kontrollerinin çok zayıf, adeta elek gibi olduğu ifade ediliyor. Avrupa Birliği'nin bu bağlamda kendi çıkarlarını gözettiğini ve rasyonel hareket ettiğini görüyoruz. Rasyonel bir aktör olarak politikalarını konjonktürün zorladığı şartları göz önünde bulundurarak belirliyor. Türkiye ile ilişkilerini de bu bağlamda yorumlamamız ihtiyacı doğuyor.

Geri Kabul Anlaşması ile birlikte bir bütün olarak ele alınması gereken önemli bir unsur da Yabancılar Kanunu. Yasal veya yasal dışı olarak Türkiye'ye göç etmiş yabancıların durumu bu kanuna kadar çok sıkıntılıydı. Yasal olmayan yollarla ve düzensiz göçle gelen insanların temel haklarının ve ihtiyaçlarının korunması meselesi ayrı bir önem arz ediyor. Güvenliklerini sağlama ve haklarını gözetme açısından oldukça zayıf kalıyordu kanunlarımız ve uygulamalarımız. Şu açık ki Batı standartları ve normlarını hedefleyen bir ülke olarak çok önceden gerçekleştirmiş olmamız gereken düzenlemeleri AB ile ilişkilerimiz vesilesiyle yapıyoruz. Mesela yasa dışı yolla gelen göçmenler için bu yasayla idari bir kurul oluşturuldu. Göçmenlerin durumlarını anlamak, hangi ülkeden geldiklerini, dertlerini, sıkıntılarını çözmek için tercümanından psikoloğuna lojistik destek sağlanıyor bu kurul tarafından.

İnsani bir boyutu var bu meselenin. Bertan Hocam da ele aldı bunu sabahki sunuşunda. Geri Kabul Anlaşması'na insani boyutundan bakarsak oldukça eleştirilecek başka bir resim çıkıyor kaşımıza. Geri Kabul Anlaşması ile insani olarak çok tartışmalı bir politika izleyen AB'ye yani oldukça korumacı uygulamaları olan 'Kale Avrupa'na destek vermiş oluyoruz aslında. Mesela önce Antep, sonra Nusaybin, ondan sonra da Reyhanlı'da yükselen duvarlar söz konusu oldu. Bunların hepsi bu söz konusu sürecin birer yansıması aslında, yani biz Avrupa Birliği'nin duvarlarını kendi sınırlarımızda örmeye başlıyoruz. İşin enteresan tarafı Avrupa Birliği de bu göç meselesini gereğinden fazla ön plana çıkarıyor. Mesela İngiltere, bu konuda en çok şikayetçi olan ülke. Özellikle Bağımsızlık Partisi, en küçük parti ama oy oranlarını bu korku siyaseti üzerinden, göç korkusu üzerinden arttırdı son dönemlerde. Bakıyoruz rakamlara, İngiltere'deki yasa dışı göçün yüzde 80-85'i Amerika'dan ve 3 aylık öğrenci vizesiyle geldikten vizesini uzatmayan öğrencilerin oluşturduğunu görüyoruz. Ama İngiltere'de hiçbir resmi kurum bu yüzde 80-85 oranındaki rakamı dikkate almıyor. Genel olarak yüksek yasa dışı göç oranı öne çıkarılıyor ve siyasi malzeme olarak kullanılarak bu göçün doğu kaynaklı, islami ülke kaynaklı olduğu vurgulanıyor. Nihayetinde de sıkı sınır kontrolleri, sınır polis gücünün artırılması ve Frontex'in güçlendirilmesi söz konusu oluyor. İşin bir de bu yönü var. İşte bakış açısı çok

önemli, nereden baktığınız çok önemli diyorum yine.

Prof. Dr. SİBEL ÖZEL- Nereden bakmak tabii çok önemli, belki de Türkiye-AB ilişkilerine biraz da Türkiye'den bakmak gerekiyor. O yüzden Sayın Bertan Hocam bu bakış açısıyla durumu yansıttı. Çünkü şu ana kadar da gördüğümüz kadarıyla Avrupa Birliği kalelerini korumak istiyor. Kendince haklı nedenleri var, ama o haklı nedenler acaba kalenin bu tarafında kalanlar için de aynı meşruiyeti gerçekleştirebilecek mi? Bu da bizim sorumuz zaten. Haluk Hoca bir yorum yapmak istedi, buyurun Hocam.

Prof. Dr. HALUK GÜNUĞUR- Evet, aslında soru direkt olarak bana sorulmadı, ama bu konuda izin verirseniz ben birkaç cümle de söylemek istiyorum. Şimdi Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üyeliğin koşulları belli, nerede belirlenmiş? Katılım ortaklığı belgesi adı altında bir belge var. Orada tık tık yukarıdan aşağı saymış. O belge esas alınarak hazırlanmış bir ikinci belge var. O da müzakere çerçeve belgesi, orada da tık tık tık koşulların ne olduğu, bunların hiçbir tanesinde bu Geri Kabul Anlaşması dediğiniz benim de garipleri Türkiye'ye postalama anlaşması olarak adını çevirdiğim anlaşmayla ilgili, bunu olmazsa olmaz gibi bir konu yok. Daha doğrusu bu aslında Türkiye'nin Avrupa Birliğine tam üyeliğinin herhangi bir ön koşulu değil. Burada çok önemli bir şey var, o da şudur: Eğer siyasi niyet boşluğu varsa -ki

ben konuşmamda ona kısmen değindim- o zaman bugün bunu getirirsiniz, yarın başka şeyi getirirsiniz, öteki şeyi de getirirsiniz ve Türkiye'yi bu birliğe tam üye yapmamak için elinizden gelen her türlü olanağı değerlendirirsiniz. Bu biraz evvel söylediğim gerçek anlamda nedenlerin sıralandığı ne katılım ortaklığı belgesinde, ne de müzakere çerçeve belgesinde bulunur. Dolayısıyla siz eğer mazeret yaratmak istiyorsanız, Türkiye'yi dışarıda tutmak istiyorsanız -ki tablo budur- o zaman her şeyi de getirirsiniz. Bunun yarın başka şeylerin de Türkiye'nin önüne gelmeyeceğini kim söyleyebilir?

GİZEM YILMAZ- Öncelikle Hocam, hep bir Türkiye'nin Avrupa trenini kaçırdığından bahsedilir senelerdir, Türkiye fırsatı kaçırdı, Avrupa trenine binemedi denilir. O fırsat nerede, ne zaman kaçırıldı Hocam? Ben bunu çok merak ediyorum. İkinci sorum: Siyasi bahaneler ve ekonomik sebepler dışında az önce incelediğimiz üzere dünya liderleri çeşitli bakış açılarıyla Türkiye'ye ilişkin yorumlar yapmışlar. Açıkça dile getirilmemiş, ancak Avrupa Birliğinin bir haçlı birliği olduğunu söyleyebilir miyiz? Eğer söyleyebilirsek, dünyanın diğer güçleriyle birlikte Türkiye'nin de içinde yer aldığı başka bir yeni ve farklı birlik düşüncesi geliştirilebilir mi? Bu konudaki düşüncelerinizi de merak ediyorum, teşekkür ederim.

AYHAN YILDIZEL- Hocam, ben tespitlerinizi hemen hemen tamamına katılıyorum. Ben aslında başka bir soru soracağım. Siz Avrupalı

olsanız Türkiye'yi kabul eder misiniz?

Prof. Dr. SİBEL ÖZEL- Yine Haluk Hocaya var mı? Çünkü Hoca hepsini birlikte cevaplandırmak istedi. Buyurun.

CÜNEYT NİCAGÜL- Hocam, yaklaşık 42 yıllık bu tecrübenizden Türkiye'nin ve AB'nin bir araya gelemeyeceğini söylediniz, gerekçeleriyle beraber gayet güzel bir sunumdu. Peki, hâlâ süregelen görüşmelerdeki ısrar nedir, neden ısrar ediyorlar iki taraf da?

MEHMET ALİ ÖZTÜRK- Benimki de arkadaşın sorusuyla bağlantılı bir soruydu. Arkadaş dedi ki: Bu ısrar niye, bu ısrar nereye kadar devam edecek? Hani benim sorum da, daha doğrusu görüşünüzü isteyeceğim bu konuda. Bu Avrupa Birliğindeki bu ülkelerdeki hukuk sistemi olsun, oradaki uygulanan hukuk olsun, demokrasi olsun veya diğer her zaman konuştuğumuz şeyler olsun bir örnek, bir idol olarak en azından derslerimizde söyleniyor, karşılaştırmalı hukuk olarak da gösteriliyor. Biz hukuk olsun, demokrasimiz olsun, cumhuriyetimiz olsun, hani bu gelişmişliğimizi en azından oradaki ülkeler seviyesine bir at başı yürütülebilecek bir şekilde yine onlarla aynı seviyeye gelebilecek bir şekilde getirmemiz gerekir diye ben inanıyorum. En azından Avrupa Birliği sürecine giremesek bile, Avrupa Birliği ülkeleri arasında sayılmasak bile en azından o ülkeler arasında uygulanan hukuk bakımından, uygulanan o demokrasi olsun, kanunlarının uyulma-

sı bakımından olsun, o seviyeye yaklaşmamız gerektiğini veya onları daha da aşmamız gerektiğinden onu bir örnek, şimdilik bir örnek, o seviyeye gelene kadar bir örnek olarak almamız gerektiğini düşünüyorum. Sizin de bu konudaki görüşlerinizi isterim. Teşekkür ederim.

SİBEL ALPAYDIN- Birinci sınıfım. Şey sormak istiyorum, aslında arkadaşların sorduğu sorularla bağlantılı, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne harcadığı bu kadar mesai başka bir birlik için harcanıyor olsaydı sonucu ne kadar değişirdi? Türkiye'nin kültürel, sosyal ve ekonomik faaliyetlerinde herhangi bir gelişme olur muydu? Sonuç elde edilemeyeceği bu kadar belliyken bunda yapılan ısrarlar başka bir birlik için yapılsaydı ne olurdu? O konu hakkındaki görüşleriniz.

Prof. Dr. HALUK GÜNUĞUR- Başka üyelik derken hangi üyeliği kastediyorsun?

SİBEL ALPAYDIN- Mesela, başka bir birlik kurulsaydı.

Prof. Dr. SİBEL ÖZEL- O başka birliğin ismini siz verebilir misiniz?

SİBEL ALPAYDIN- Örneğin, Türk birliği.

GAMZE NUR ZENCİR- Ben şunu sormak istiyorum: Bu bahsettiğimiz Geri Kabul Anlaşması çerçevesinde Türkiye'ye kendi yüklerini hafifletebilmek için Türkiye'ye gönderecekleri kişiler Türkiye'de güvenlik şartı aranır mı

gönderilecek? Eğer bu şekilde gönderilecekse, Türkiye’de şu an o güvenlik ortamı var mı? Bu güvenlik neye göre belirlenecek, mahkeme kararlarına göre belirlenecekse, zaten hani AİHM’deki birçok insan hakkı ihlalinde ülkemiz bayağı üst sıralarda, nasıl gönderilebilecek, ben bunu merak ediyorum ya da hani yönergelerde aradıkları o güvenlik şartını aramayacaklar mı? Bir de Türkiye insan hakları ihlalinin yapılmadığı bir yer olarak göstermeyi de, hani kendilerinin bunu çok isteyebileceklerini düşünmüyorum. Nasıl olacağını merak ediyorum.

Prof. Dr. HALUK GÜNUĞUR- İkinci soru çok önemli, bir daha söyler misin?

GAMZE NUR ZENCİR- Türkiye’yi insan hakları ihlalinin olmadığını, Türkiye’nin güvenli bir yer ki şunu da, güvenlikten neyi aradıklarını da tam olarak anlayamadım. Nasıl bunu, neyle ispat edecekler? Çok işlerine geldiğini de düşünmüyorum açıkçası, çünkü tam üyelğin olacağına ben de inanmıyorum. Neye göre reddedeceklerini merak ediyorum.

Prof. Dr. HALUK GÜNUĞUR- Başka? Yeterliymiş sorular, bu kadar güzel sorular karşısında Hocanız cevap veremeyeceği için ben müsaadenizle huzurlarınızdan ayrılıyorum, çok teşekkür ediyorum. Şimdi birbirinden güzel sorular soruldu. Bunların hepsine yanıt verelim sırayla, ondan sonra ekleme yapacağım bir-iki konu daha da var. Genç akademisyen arkadaşlarım bana biraz torpil yaparlar herhalde

zaman olarak.

Tren kaçtı mı? Birinci soru güzel bir soru, Gizem’in sorusu. Efendim, tren kaçtı. Tren sizi beklemez. AB trenini kastediyoruz herhalde, şimdi bakın, kaçtı da zamanını söyleyeceğiz. Bakın, ben 42 senedir bu konuda çalıştığımı söyledim. Bunun önemli bölümü de Brüksel’de Avrupa Birliği Komisyonunda geçti. Son 20 senesi de burada Türkiye-Avrupa Birliği Derneğinin genel başkanı olarak bir sivil toplum örgütünün, AB konusundaki bir sivil toplum örgütünün lideri olarak geçti. Onun için ben bunu başından beri takip ediyorum, izliyorum. Yıl 1978, ne zaman kaçtı diyor ya, hani 78. Allah rahmet eylesin, Ecevit iktidarda ve dolayısıyla Yunanistan tam üyelik başvurusunda bulunmuş, yani Yunanistan aslında Kıbrıs, Yunanistan’ı Türkiye demokrasiye döndürmüştür. Nasıl döndürmüştür? 1974 Kıbrıs müdahalesi olmamış olsaydı Yunanistan daha birkaç sene Albaylar cuntasıyla, yani antidemokratik bir rejimle yönetilir olurdu, ama ne zaman ki Türkiye Kıbrıs’a çıktı, sorun uluslararası bir sorun haline geldi, işte o andan itibaren Yunanistan’da cunta kendini tasfiye etti. Dedi ki: *“Demokratik Türkiye’yle antidemokratik, yani albaylar cuntasının yönetimindeki bir Yunanistan’ın uluslararası platformda birebir başa baş mücadele etmesi mümkün değildir. Yüksek Helen çıkarları doğrultusunda biz albaylar cuntası olarak yönetimi sivillere terk ediyoruz”* ve Karamanlis Paris’te sürgünden kalktı geldi Yunanistan’a, rejimin başına geçti. Seçildi başbakanı ve sonunda

yeni Anayasa yapıldı. İlk iş bismillah diyerek, bismillah dememiş olabilirler, Jesus Christ da demiş olabilirler, muhtemelen de öyle dediler. İlk iş Avrupa Birliğine, o zaman Avrupa Birliği de değildi adı, topluluklarına tam üyelik başvurusu yapmak oldu. Yıl 1975, müzakerelere başlama kararı alındı ve herkes Türkiye'den gelecek tam üyelik başvurusunu bekliyor. Ben Brüksel'deyim, AB Komisyonunda uzmanım o zaman ve sonuç itibarıyla ortaya çıkan tablo şu: Bugüne kadar hele bu konjonktürde, o konjonktür hangi konjonktür? Sovyet bloğu var, Varşova Paktı var, Batı tir tir titriyor doğu bloğundan ve öyle bir konjonktürde Türkiye'nin Yunanistan'a oranla Batı Avrupa'nın ortak savunma sistemi içinde tuttuğu yer ve değer 1'e 7, yani Yunanistan'a evet, Türkiye'ye hayır olmaz o zaman, Türkiye'ye hayır denilecekse Yunanistan'a evet olmaz en azından. Arkadaşlar, uluslararası ilişkiler sadece sonuç almak için değil, kimi durumlarda bazı devletlere sonuç aldirmamak için de yapılır. Öyle taktikler vardır, uygulanır. Sen şimdi ben müteahhit usulü söylüyorum, sen şuraya at bir zarf, ben de adayım arkadaşım de, bak ne olacak ortalık? Ecevit için söylüyorum o tarihte ve ben yıllar yılı biz birlikte çalıştık. Ben Cumhuriyet Halk Partisi gençlik kolları genel başkan yardımcılığı yaptım ve kendisini çok yakından tanırım, severim. Ben bunu yazdım Brüksel'den, etmeyin Başbakanım, yapmayın Başbakanım, bir teklifte bulununuz. Bak, sonuçlarını göreceksiniz. Aksi halde Yunanistan sisteme girer, ondan sonra

uluslararası camia allak bullak olur Türkiye açısından AB, nitekim de öyle oldu ve yıllar sonra bir programda canlı yayında Ecevit'e bu soruyu yönelttiğimde *“üzgün müsünüz o zaman bu teklifi yapmadığınız için, bu başvuruda bulunmadığınız için”* dediğimde bana *“biz o zaman 70 sente muhtaçtık”* Ya, bu iş para işi değil ki, bu iş para işi değil, bu iş siyasi vizyon işi. Yönlendiremediler adamcağızı etrafındaki dışişleri ekibi ve bu noktaya kadar gelindi işte, bundan sonra hikaye ve işin enteresanı, işin daha da ilginç Yunanistan sistemin içinde olduğu zaman işte Kıbrıs Rum kesimi de tam üye olarak içeriye aldirdi. Nasıl mı aldirdi? Bak, onu da söyleyeyim size, mevcutsanız bir sistemin içinde kazanan tarafsınız. Namevcutlar kaybeden taraftır. Bakın, o 10 tane ülkenin içerisinde Kıbrıs var mıydı giren o ilk pakette? Var. Hollanda dedi ki: *“Bu Kıbrıs'ı paketten çıkartmamız lazım, çünkü orada ciddi sorunlar var, siyasi sorun var, hukuki sorun var”* Peki, ne olacak? Bir-iki devlet de destek verdi Hollanda'ya. Yunanistan dedi ki: *“Yani siz onu paketten Kıbrıs'ı çıkartıyor musunuz”* Tabii Kıbrıs Rum kesimi bir tek biz diyoruz, onlar Kıbrıs diyor. *“Çıkartsak iyi olur”* O zaman ben de diğer 9 ülkeyi çıkartıyorum paketten. Bu bir ciddi şantajdır, ama tutmuştur. Ya Kıbrıs girecek, ya hiçbir ülke girmeyecek. Bu hakkı var mı? Yunanistan'ın tam üye olarak var, çünkü oradaki maddede yazıyor. Tam üyelik oy birliğiyle oluyor. Sonuç siz eğer Yunanistan'a 1978'de başvurulmamak suretiyle 1981'de şu koltuğu takdim ettiyseniz, o da

ilerleyen yıllarda işte 2004'te getirir, Rum'u o koltuğa oturur, siz de böyle bakarsınız. Ondan sonra zaten bu iş bitmiştir. Şimdi diyorsunuz ki Avrupa Birliğine bilmem kim, bu ülkeyi tanıımıyorsun. Tanımıyorsun, ama o ülke senin girip girmeyeceğine karar verecek. Sonuçta bir katılım anlaşması yapsan bile o anlaşma üye ülkelerin ulusal parlamentolarına gitmeyecek mi? Gidecek. Peki, ondan sonra Nikosyasen'in ... katılma anlaşmasıyla ilgili olarak karar verecek mi? Verecek, vermese zaten giremezsin. Tanımadığın ülke senin gırtlığından tutmuş, haberin yok, bu noktaya gelmiş iş. Onun için bu sorun biraz geniş oldu, ama kaçmıştır tren, ne zaman kaçmıştır? Tarihini de söyledim, hangi dönemde kaçmıştır, onun da tarihini söyledim.

Siyasi, ekonomi dışında din, kültürle ilgili birtakım sorunlar var, olmaz mı? Zaman zaman Türkiye'yi Avrupa laik olduğu boyuttan çıkartıp, tamamen bir İslam dininin egemen olduğu bir ülke olarak görmeye çalışıyor, öyle görüyor, çalışmıyor. Kültürel açıdan baktığı zaman da tamamen diyor bunlar zaten bir ayrı kültürün ürünleridir, hatta dini de kültürün içine koyuyor. Gelin, ben size bununla ilgili bir fıkra anlatabayım. Fıkra değil, fıkra gibi, ama yaşadığım bir olayı anlatabayım Brüksel'de. Sayın Başkan izin var mı? Bir dakika böyle parantez dışına çıkayım. Avrupa Birliği Komisyonundayım. Tabii kurban bayramı oluyor, ne olacak? Türkler kurban kesiyorlar. O da bir gelenek, o da kültürün bir parçası, kesecek. Şimdi Skarbek belediye başkanı Flaman, biliyorsunuz Avrupa'da

birleştirme var, ama Belçika'da ayrışma var, o da ayrı. Yani Flamanlar ayrı, Valonlar ayrı. Flaman Belediye Başkanı bir mezbaha tahsis etti, gidin, koyununuzu, kurbanınızı burada, koçunuzu geleneğinize göre, kültürünüze göre, dininizin gereğine göre kesin. Git kurban bayramında mezbahaya, bal dök, yala, bir tane kan yok, bir tane kelle yok, hiçbir şey, herkes kapısının önünde kesiyor. Kurban öyle, gelenek öyle kan kokusundan giremezsiniz Skarbek'te, zaten o da ayrı. Şimdi gene bir böyle ramazanda indim metroda bekliyorum şeyde, bir yerlerde daha anlattım bunu, metro bekliyorum, eve gideceğim. Bir baktım, bir gürültü koptu. Bir baktım, yürüyen merdivenden koç yuvarlanıyor aşağı metroya doğru, içeriye doğru geliyor. Şimdi garibim bizim Türk işçisi diyor ki yok, götüreceksin. Çünkü taksiler almıyor, metroyla götüreceksin. Koç metroyla Skarbek'e gidecek. Şimdi geldi, garibin kırılan boynuzunu yerden toparlıyor falan, boynuzdan tutuyor, metronun yanında bekliyor. Herkes de böyle bakıyor. Şimdi vatman geldi, metro geldi, ondan sonra inen indi, çılgınlıklar içinde inen iniyor. Bir itmek isteyenler de rahatsız oluyor, onlar da ayrı çılgık atıyor. Vatman kalktı, geldi. Mösyö diyor, hayvan burada yasak diyor, bu metroyla götüremezsin. Fakat bizim işçi anlıyor, ama zeki, nasıl zeki? Şöyle zeki: Bir bakıyor, orada madamın kucağında küçücük bir fino köpek görüyor. Burada da kurdeleler bağlanmış saçlarına, kulaklarına filan, ondan sonra diyor ki: Mösyö, animal defando diyorsun, ama madam

aveklöşyen diyor, köpekle beraber onlar çıksın, ben de sokmayayım diyor. Hadi, sıkıysa çıkart madamı köpeğiyle birlikte, çıkartamadığı için bizimki Allah sizi inandırsın soktu koçu, götürdü Skarbek'e. İşte size bu kültür olayıdır ve hakikaten bizimki orada o topluma uymamış ki o toplumu kendine uydurmuş. Eğer koç metroyla eve gidiyorsa, bu ciddi bir olay.

Devam edeyim, Ayhan ne dedi? Ben Avrupalı olsam, vallahi ben almam, nokta. Cüneyt, 42 yıl, neden ısrar ediyoruz? Doğru mu şey etmişim? Sizin cevap biraz kısa oldu, ama aynı görüşü paylaştığımız için noktayı, veledallin amin koydum. Şimdi 42 yıl neden ısrar ediyorsun? Bence ısrar etmeye gerek yok artık, yeteri kadar ısrar ettik, rezil rüsva olduk. Bu davaya benim kadar emek veren kimse olmamıştır. Eğer Haluk Günuğur çıkıp da 42 yıl sonra bu noktaya gelmişse, bu işin olmayacağını net biçimde altını çiziyim, ben artık bu işten bıktım, usandım, yoruldu. Yaz, çiz, bilmem işte bak kitap yazmışız, ne olacak? 700 sayfa Avrupa Birliği daha bu sene bak, 2014, oturduk, yaza-çize zaten sevgili hocama da takdim edeceğim, onu da vereyim artık, yeter, bıktım, usandım yazmaktan, çizmekten.

Prof. Dr. SİBEL ÖZEL- Hocam, her şey düzgün olsa yazacak bir şey olmaz ki

Prof. Dr. HALUK GÜNUĞUR- Ben gene hayatımı yazsam yeter vallahi, daha çok satar. Vallahi, bu AB'den çektiğim ıstırabı yazsam bi-

limsel, bu bilimsel kitap, en lüzum var? Yeter, otur, hayatını yaz, bitir, neyse, hiç olmazsa biraz para kazanırız.

Mehmet Ali diyor ki: Bu gelişmişlik düzeyi evet, doğru söylüyor. Belki AB çıpasının tek yararı da odur. Yani girsene de girmesene de AB standardına varabiliyor musunuz? Bugünkü onun ortaya koymuş olduğu standartları yakalayabiliyor musun? Yakalıyorsan, oraya geliyorsan ne ala, o güzel bir şey. Allah aşkınıza, Norveç giriyor mu sisteme? Biraz evvel söyledi arkadaşlarımız, İsviçre giriyor mu sisteme? Yok, ama Avrupa'yı ikiye katlamış vaziyette. Zaten giren yeni üyeler o orta ve doğu Avrupa ülkeleri, bunlar kaşık düşmanıydı. Kaşık düşmanları girdiler, ötekilerin geliri aşağı gitti. Dolayısıyla benim amacım ne oraya girmek, ne buraya girmek. Bir arkadaşımız da sordu, biz nereye girelim? Girme bir yere, Allah aşkına girme. Ne AB, ne ABD, bize lazım a, b, c, yani eğitim, eğitim, bizim işimiz gücümüz a, b, c'yle. Sen devam et Allah aşkına, zaten bu işte devam edenler mazoşist oluyor bir süre sonra, acı çekmekten zevk alıyor, devam, yol açık.

Şimdi bir de ne vardı? Başka üyelik türü yok işte dediğim gibi, Türk birliği ta nerelerde? Onlar öyle bir birlik olmalı ki AB'yi ben onun için savundum bunca yıl, sizden ekonomik açıdan ileride olmalı ki oradan bir şey alınız. Ben Orta Asya Türk Birliği, onlar benden geride, onlar da ayrı kaşık düşmanı, onlar da beni sömürecek. Yok kardeşim, ben kendi başıma

kalayım. O noktada benim şeyim bu artık bu şeyden sonra. Geri Kabul Anlaşması, Gamze, o geri kabul ile ilgili konuyu daha çok diğer arkadaşlar işledikleri için sabahleyin güvenli bir alan mı, değil mi, onunla ilgili ben bir şey söylemeyeyim. Belki arkadaşlar ekleme yapar, ama ben tarihe bir not düşmek istiyorum. Çünkü biliyorum ki hocanıza da sordum, burada yapılan konuşmalar banda alınıyor, banda alındığı için de kitap haline getirilecek. Ben bir tarihe not düşeyim. Belki bir daha fırsat olmaz da, bu ve buna benzer panellerde konuşma olanağı bulamayabilirim. Bakın, açık söylüyorum, onun için bunlar kaldı. Burada söyleyeceklerim benden çok yaşar. Çünkü yazılı olan belgeler herhalde sözlü belgelerden, daha doğrusu sözlü söylemlerden daha ileridir.

Şimdi bir, ben bir sivil toplum örgütünün başkanlığını yürüttüm, biraz evvel söyledim ve Türk sivil toplumunu 16 yıl boyunca Avrupa ülkelerinde temsil ettim. Türkiye'nin ülkemin çıkarlarını bu entegrasyon süreci içerisinde ne bekliyor Türk sivil toplumu, neden bu entegrasyonun arkasında, bunun savunusunu yaptım, ama bir derneğin, 2 500 üyesi olan bir derneğin başkanını olarak ki benden evvel de Kamuran İnan'dı eski bakanlardan, bazılarınız hatırlarsınız, eskiler hatırlar, yeniler hatırlamayabilir. Şimdi artık yaşlandı, köşesine çekildi. Dolayısıyla bunun kavgasını yaptık, ama bu kavgayı yaparken de bir bakanlar kurulu kararnamesine dayandık. 90'a 899 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesidir. Bu kararnameyle Türk sivil toplumunu uluslara-

rası Avrupa hareketi bünyesindeki sivil toplum örgütleri içinde temsil etme yetkisiyle donatıldı bu dernek ve ben bir Avrupa kongresini Türkiye'ye alabilmek için 16 yıl lobi yaptım bu uluslararası örgüt bünyesinde, uluslararası Avrupa hareketi bünyesinde. Fakat Egemen Bağış denilen zatı muhterem şimdi gitti, bakara-makara falan diyerekten de dini değerleri altüst etti. Bu arkadaşımız bizim derneğin dış temsil yetkisini gasp etti. Nasıl gasp etti? Bayağı gasp etti, çünkü bu etkinliği Türkiye'de düzenleme yetkisi tek başına Türkiye Avrupa Birliği Derneğine aitken sen devlet olarak gel, o yetkiyi elinden al, ben devlet olarak düzenleyeceğim de, başka sivil toplum örgütlerini davet et ve bir tek sivil toplum örgütü oraya davet edilmedi. O da bu kongreyi İstanbul'a getiren 2011 yılında Türkiye Avrupa Birliği Derneği, 250 tane başka sivil toplum örgütü var. Niye? O niyenin cevabını tarih verecek. Onun üzerine ben bu derneğin genel başkanlığını da bıraktım, ama eğer o fezleke Anayasa Mahkemesine giderse, benim derneğim müdahil davacıdır yetki gaspı nedeniyle Egemen Bağış Beyefendiden. Bu bir, ikincisi Twitter'la ilgili Başbakanın bir demeci var. Doğru değildir. Anayasa Mahkemesi haberleşme özgürlüğü konusunda ki Anayasa bu haberleşme özgürlüğü Avrupa Konseyinin sözleşmesine Türkiye taraftır. Şimdi hukukçu olarak konuşuyorum. Siz eğer bir uluslararası hukuk belgesine tarafsanız, bunu parlamentonuzda onaylayıp da yürürlüğe koymuşsanız onun gereğini yapacaksınız. Aksi halde bunun

yaptırımlarına maruz kalırsınız. Nitekim 90 000 000 Euro'luk mahkumiyet yedi Türkiye biliyorsunuz dün değil, evvelsi günü Kıbrıs'ta, tanımadığınız Kıbrıs'tan açtığı davayı Avrupa kabul etti. Türkiye'yi mahkûm etti. O operasyon nedeniyle işte kayıplar var, ölümler var, vesaire 90 000 000 Euro. Dışişleri Bakanı diyor ki: Ben bunu uygulamam. Uygulamazsın, o zaman seni konseyden atarlar. Sen bu sistemi bilmiyorsun demektir o zaman ya da biliyorsun da bilmez gibi davranıyorsun. Bakın, ben size gerçeği söyleyeyim, Avrupa insan hakları mahkemesinin kararlarına üye devletler uymak zorundadırlar. Çünkü o mahkemenin yargı yetkisini kabul etmiştir Türkiye, bireysel başvuru hakkını da kabul etmiştir, yargı yetkisini de kabul etmiştir. Uymadığınız zaman ne olur? Uymazsınız, ama hemen toplanan Bakanlar Komitesi size belli bir süre verir. O süre içinde eğer yükümlülüğünüzü yerine getirmemişseniz, yani 90 000 000 para götürüp yatırmamışsanız sizi kolundan tutar atar. Bunun daha iyisi siz Allaha ısmarladık deyip, Avrupa Konseyinden çıkarırsınız. Bunun Avrupa Birliğiyle ilgisi de yoktur, bu Avrupa Konseyi olayıdır. Avrupa Konseyine Türkiye yıllar yılı taraftır, 1949'dan beri taraftır, kuruluşundan 3 ay sonra oraya taraf olmuştur. Bu çok ciddi bir olaydır.

SALONDAN- ... (Mikrofonsuz Konuşma)

Prof. Dr. HALUK GÜNUĞUR- Zaten şimdi Anayasa Mahkemesinin ön şeyi var, önce Anayasa Mahkemesine geliyor. Taraf olmadı-

ğınız zaman, çıktığınız zaman, kovulduğunuz zaman sizin hakkınızda dava açılmaz. Sizin ferdinizin eğer devlet olarak ferdin haklarını eğer istismar etmişseniz ona yargı yetkisi tanımazsınız, iç hukukta gidersiniz. O kapı kapanır, bitti o.

SALONDAN- ... (Mikrofonsuz Konuşma)

Prof. Dr. HALUK GÜNUĞUR- Onu bilmiyorum, ama bir şey var, o çok önemli, müsaade ederseniz onu söyleyeyim. Son Anayasa Mahkemesinin Twitter'la ilgili kararını Başbakan eleştirdi. Niye eleştirdi, ne noktada eleştirdi? Şunun için eleştirdi: *"Bizim Anayasa Mahkemesi de milli karar vermiyor"* diyor. Bakın, çok hukuki bir şey söyleyeceğim size, insan haklarıyla ilgili olarak hangi mahkemede verilirse verilsin kararlar milli değildir. Çünkü insan hakları konusu evrenseldir ve Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu karar doğrudur. Aksi halde işler daha da ileriye gider. Bunun millisi, gayri millisi değil, bu evrenseldir. Yasak zaten yasaktı, yasak ayıptı, yasak yanlıştı. Ondan sonra bir düzeltme oldu arkasından, bu da uluslararası hukuka ve özellikle insan hakları hukukuna uygundur. Onun da net biçimde altını çizeyim. Kim ne derse desin, nüfusla ilgili konuyu biraz evvel anlattım, ne kadar çok çocuk, o kadar yok Avrupa Birliği, Avrupa Birliği olacaksa ki olmayacak, o zaman istediğin kadar çocuk yap. O hiç beni ilgilendirmez, ama bir şeyi söylemek istiyorum. Avrupa Birliği hoşgörükültürünün, uzlaşma kültürünün sembolüdür,

uygulamasıdır. Bizde bölücülük kültürü -maalesef öyle- ayrımcılık kültürü ve otoriter bir kültür egemen oldu son yıllarda, bundan dolayı da fevkalade üzgünüm. Bunun da benim inancım olan demokrasiyle uzaktan yakından bağlantısı yok. Söylenecek o kadar çok şey var ki, ama bunları artık tek tek aynı şeyleri söylemek de istemiyorum, benzer şeyleri de söylemek istemiyorum Sayın Başkan. Sürçülisan etmiş olabilirim, söylediklerim bazılarınıza ters düşebilir, bazılarınıza çok oturabilir düşüncelerinize, ama benim bu salonda eğer 200 kişi varsa, 150 kişi varsa 149 kişinin görüşlerine saygılıyım ve inanıyorum ki geri kalan o 149 kişi de bu hocanızın bu görüşlerini kabul etmiştir. Çünkü her görüş sahibi için mutlaka doğrudur.

Prof. Dr. SİBEL ÖZEL - Haluk Hocaya teşekkür ediyoruz. Görüşleriniz kayda geçti ve tarihe de not düşüldü, bundan emin olabilirsiniz. Sabahtan beri sabırla dinlediğiniz için hepimize çok teşekkür ediyorum, Oturumumuzun sonuna geldik. Kapatmadan önce bu panelin gerçekleşmesine katkıda bulunan Yrd. Doç. Dr. Mehmet Akif Poroy'a çok teşekkür etmek istiyorum. Kendisi hem katılımcı olarak katkıda bulundu, hem de hazırlık komitesi içinde yer aldı ve bu organizasyonun gerçekleşmesine hizmet etti. Kıbrıs'ta karar vermiştik, şimdi İstanbul'da bu toplantıyı gerçekleştirdik. Tekrar teşekkür ediyorum kendisine. Tabii İstanbul Barosuna teşekkürüm çok büyük. Çünkü İstanbul Barosu her zaman üniversiteleri destekliyor. İstanbul Barosu, Marmara Üniversitesi'yle de

pek çok toplantıda beraber yer aldı. Kendisi bir sivil toplum örgütü olarak hem avukatların haklarını koruyor, hem de Türkiye'nin hukuk devleti olarak kalması ve daha gerçekçi bir ifadeyle hukuk devleti olarak faaliyette bulunabilmesi için gerekli çabayı her yerde ve her durumda gösteriyor. Yurtdışından aldığı ödüller de zaten bunun bir kanıtı. İstanbul Barosuna, baro yönetim kuruluna buradan teşekkürlerimi sunuyorum. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Devletler Özel Hukuku Anabilim Dalı öğretim üyelerine teşekkür etmeden oturumu kapatmam söz konusu olamaz. Bu noktada Doç. Dr. Mustafa Erkan'a, Dr. Akif Karaca'ya, Araştırma Görevlisi Vedat Kılıç'a ve tabii hukuk öğrencilerimizden katkılarından dolayı çok teşekkür ediyorum.

